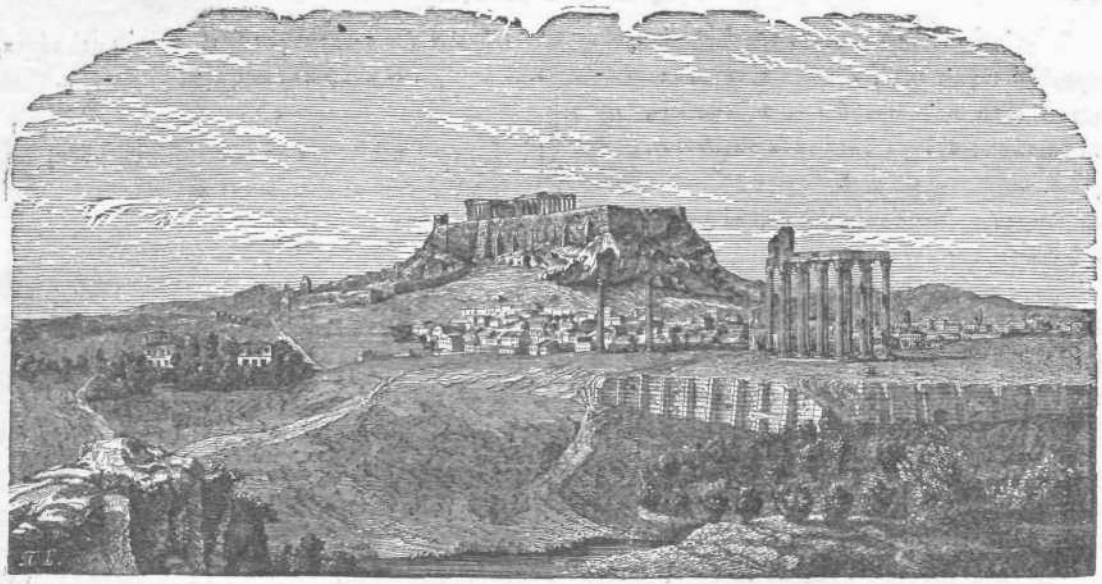

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1868. ΤΟΜΟΣ ΙΘ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 439.

ΤΑ ΛΑΛΟΥΝΤΑ ΖΩΑ,

Ποίημα τοῦ Ἰταλοῦ Ἰωάν. Κάστη (*).

ΑΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Τῶν ζώων ἡ δμήγυρις, ποθοῦσα νὰ ἱδρύσῃ
Κυβέρνησιν ἐχέφρονα, συνέρχεται πρωΐας
Εἰς γενικὴν συνέλευσιν, καὶ τῇ γνωμοδοτήσει
Τοῦ σκύλου ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς μοναρχίας.

Καὶ ἄρχοντες διάφοροι προτείνοντ' ἐκ συμφώνου,
Ἵν' ἐκλεχθῇ τετράποδον ἀντάξιον τοῦ θρόνου.

1

Τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα καὶ τὰς περιπετείας
Τῶν ζώων ψάλλω τὰς δεινὰς, ψάλλω καὶ τὴν λυσσῶσαν
Τῶν φρικωδῶν στιφῶν ὁρμὴν, καὶ ῥήξεις τὰς ἀγρίας,
Συγκροτηθείσας ἐν καιροῖς, καθ' οὓς τὰ ζῶα γλῶσσαν
Καὶ λόγον εἶχον· παλαιῶν συμβάντα ψάλλω χρόνων,
Καὶ πράξεις, ἃς καλύπτουσι τὰ σκότη τῶν αἰώνων.

2

Θὰ ἀναφέρω ἄγνωστα, ἀπίστευτα συμβάντα,
Ἐξ ὧν δὲν εἶν' ἀπίθανον καὶ νὰ ὠφεληθῶμεν.
Γνωστὴ εἶν' ἡ ἀνθρώπινος πολιτικὴ εἰς πάντα,
Πλὴν οὐδαμοῦ τι περὶ τῆς τῶν ζώων ἀπαντῶμεν.
Ἂν ἐπιτύχω ὁπωσοῦν, ὠφέλιμος ἂν γείνω,
Καλέσατέ με ποιητὴν τῶν ζώων, τὸ ἐγκρίνω.

3

Σὲ, ὅστις εἰς τὸν ἥλιον τὸν δρόμον ἐπιβάλλεις,
Ζωδιακὲ, σὲ προσφωνῶ, ἱκέτης ὁ πιστός σου.
Σοὶ, ὅστις ζῶα εἰς λαμπροὺς ἀστέρας μεταβάλλεις,
Τοὺς στίχους μου ἀφιερῶ. Ἄφες τὸ θεῖον φῶς σου
Ἀκτῖνα μίαν ἐπ' ἐμὲ ἐξ οὐρανοῦ νὰ χύσῃ,
Καὶ πρὸς τὸ μέγα ἔργον μου τὸν νοῦν μου νὰ φωτίσῃ.

4

Ἐξ ὅλων τῶν εἰδῶν λοιπὸν, ποικίλων καὶ παντοίων,
Τῶν ζώων τὰ γνωστότερα, τὰ μᾶλλον φημισμένα,

(*) Ἐν ὥραις σχολῆς ἐπεχείρησα τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἰταλικοῦ ποιήματος τοῦ ἐπιγραφομένου «Τὰ λαλοῦντα ζῶα.» Τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Ἰω. Κάστη, τὸ ὁποῖον δικαίως συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας, εἶναι σάτυρα πολιτική, ἥτις καί τοι γραφεῖσα πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν περίπου ἐφαρμόζεται ἐν πολλοῖς κάλλιστα καὶ εἰς τὰς σημερινὰς περιστάσεις. Εἶναι δὲ τοσοῦτον γνωστὸν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ὥστε πλεῖστοι ὅσοι ἀποστηθίζουσιν ὁλόκληρα ᾄσματα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ὡς ἐκ τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως τοῖς ἔμειναν ἐντετυπωμένα. Δημοσιεύων σήμερον διὰ τῆς «Πανδώρας» τὸ α'. ᾆσμα, τὸ ἐπιγραφόμενον «ἡ Συζήτησις,» προτίθεμαι κατόπιν νὰ ἐκδώσω διὰ τοῦ τύπου τὸ ὅλον ποίημα, τὸ ὁποῖον σύγκειται ἐξ εἴκοσι ἐξ ἑκατοστρόφων ᾀσμάτων.

Ἐν Ἀθήναις μηνὶ Ἰουνίῳ 1868.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΕΡΒΑΝΟΓΛΟΣ.

Καὶ ὅσα τὴν διεύθυνσιν κρατοῦν τῶν δημοσίων,
Εἶχον ἐκεῖ συγκαλεσθῆ, καὶ ἤδη συνηγμένα
Ἐν συνελεύσει κάθηνται, διὰ νὰ συζητήσουν,
Καὶ ἐπισήμως σοβαρὰ ζητήματα νὰ λύσουν.

5

Μεθ' ὥριμον συζήτησιν ἐπρόκειτο, αἱ βάσεις
Νὰ ὁρισθῶσι τῆς ἀρχῆς, καὶ ἡ μορφὴ ἀκόμη,
Ἡ μάλιστα συνᾴδουσα πρὸς τὰς τῶν ζώων τάσεις,
(Ἀφ' οὗ λσῶν ἐξετασθοῦν πολιτισμένων νόμοι)
Καὶ οὕτω νὰ περισταλῆ ἡ μαύρη ἀναρχία,
Ἧς πρὸ πολλοῦ ἡ κεφαλὴ ἐγείρετο θρασεῖα.

6

Καλῶς τὰ ζῶα ἤζευραν, ὅτι ἡ ἀναρχία,
Καθὼς συμβαίνει εἰς πολλὰ τοῦ κόσμου τούτου μέρη,
Οὐ μόνον λύει τοὺς δεσμοὺς τοὺς ἐν τῇ κοινωνίᾳ,
Ἀλλὰ κι' ἀποτελέσματα κακὰ συνεπιφέρει,
Μὲ ὅλα τ' ἀναπόφευκτα καὶ τρομερὰ δεινά των,
Φθίσις ὑπάρχουσ' ἀληθὴς πολιτικῶν σωμάτων.

7

Ἡ ἀναρχία τῶν χυμῶν μὲ νόσους ἐπωδύνους
Τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπινον καταπληροῦσα φθείρει·
Φρενητιῶντας λέγομεν, παράφρονας ἐκείνους,
Τοὺς ἀναρχίαν πάσχοντας τῶν ἰδεῶν των πλήρη·
Ἡ δ' ἀναρχία ἰσχυρῶν ἀνέμων κ' ἐναντίων
Γεννᾷ θυέλλας φοβερὰς, πηγὴν τῶν ναυαγίων.

8

Ἑνὶ δὲ λόγῳ τῶν δεινῶν αἰτία κυριώδης
Ἡ ἀναρχία πάντοτε καὶ τῶν δυστυχημάτων·
Κι' αὐτὴ ἡ μαύρη Κόλασις, ὁ τόπος ὁ φρικώδης
Κατὰ τὴν δόξαν τὴν κοινὴν καὶ τῶν ἀρχαιοτάτων
Θεοσεβῶν προγόνων μας δὲν εἶναι παρὰ μία
Ἐκτεταμένη, σκοτεινὴ, δαιμόνων ἀναρχία.

9

Διὸ καὶ τὰ τετράποδα μὲ σύνεσιν βαθεῖαν,
Ἐμπρέπουσαν εἰς παλαιοὺς ἐμπείρους νομοθέτας,
Διὰ νὰ θέσουν ὅρια εἰς τὴν ἀκολασίαν
Ἀνέλυσαν κ' ἐξέτασαν μετ' ἐμβριθεῖς μελέτας
Οὐ μόνον τὰς μοναρχικὰς ἐν γένει κυβερνήσεις,
Ἀλλὰ καὶ δημοκρατικὰς καὶ τὰς μικτὰς ἐπίσης.

10

Οἱ μὲν ἀριστοκρατικοὶ λέγουν· ὁ δημοκράτης
Δὲν εἶναι εἰμὴ ἀδελφὸς μικρὸς τῆς ἀναρχίας·
Λέγουν κ' οἱ δημοκρατικοὶ, πῶς ὁ ἀριστοκράτης
Ὁ ἀδελφὸς πρεσβύτερος εἶν' τῆς ὀλιγαρχίας,
Καθότι οὔτε δίκαιον, οὐδ' ἴδιον ἐμφρόνων
Νὰ παραβλέπωνται πολλοὶ χάριν ὀλίγων μόνων.

11

Τὸ δὲ μικτὸν πολίτευμα, πλαστόν τι καὶ γελοῖον,
Ἢ μᾶλλον ἑρμαφρόδιτον, ἀμφίβιόν τι κρᾶμα,
Πολιτικὸν καρύκευμα, ἐν ἑαυτῷ ἐγκλεῖον
Γλυκεῖς τε καὶ πικροὺς ζωμοὺς πολλῶν εἰδῶν συνάμα,
Τῶν ἄκρων τὴν συναρμογὴν ἔχει σκοπὸν καὶ τέρμα,
Καὶ περιέχει ἐν αὐτῷ καταστροφῆς τὸ σπέρμα.

12

Εἰς ἕκαστον πολίτευμα πολλὰ εὑρίσκεις λάθη,
Διότι τῆς ἑνότητος στεροῦνται καὶ τὰ τρία·
Χωρὶς ἑνότητα κι' αὐτὸ τὸ τέλειον θὰ πάθῃ,
Ὅπου ἑνότης, ἐντελὴς ἐκεῖ καὶ ἁρμονία.
Ἀφαίρει τὴν ἑνότητα παύει κ' ἡ ζωτικότης·
Ζωὴ τῶν πάντων καὶ ψυχὴ ὑπάρχει ἡ ἑνότης.

13

Ὅπου πολλοὶ οἱ ἄρχοντες διχόνοια προκύπτει.
Οἱ ἄνθρωποι ἐτρώγοντο πάντοτε μεταξύ των.
Ὅτι καὶ μεταξὺ θεῶν διχόνοια ἐνσκήπτει
Καὶ ὁ ἀρχαῖος Ὅμηρος τὸ μαρτυρεῖ κηρύττων·
Καὶ θέλετε τετράποδα, ἀεὶ συνειθισμένα
Νὰ πράττουν κατὰ τὸ δοκοῦν, νὰ ζοῦν ἀγαπημένα;

14

Ἀπάντων τούτων ἀκριβεῖς εἶχον πληροφορίας
Τὰ ζῶα τὰ πολυμαθῆ, ἃ ἦσαν συνηγμένα,
Ὅπως τὴν χώραν σώσωσιν ἀπὸ τῆς ἀναρχίας,
Καὶ τὰ ὁποῖα ἐν ταὐτῷ ἦσαν καὶ πεπεισμένα,
Ὅτ' ἦτο τὸ μοναρχικὸν ἐκ τῶν πολιτευμάτων
Τὸ μάλιστα κατάλληλον πρὸς τὰ συστήματά των.

15

Τὸ πρᾶγμα ἐμβαθύνοντες, βλέπομεν ὅτι μόνη
Ἀπὸ τὰ πολιτεύματα ἡ θεία μοναρχία
Τοῦ κόσμου ὅλα τ' ἀγαθὰ ἐντός της συγκεντρόνει·
Διὸ κι' ὁ βίος ἐν αὐτῇ εἶν' ὅλος εὐτυχία,
Ἐν ᾧ ἂν ζῇς ἐκτὸς αὐτῆς πᾶν τὸ καλὸν θὰ χάσῃς,
Καὶ φθείρεσαι ὡς ὁ ἰχθὺς ὁ ἔξω τῆς θαλάσσης.

16

Ἐν μοναρχίᾳ εὐτυχῆ ἀέρα ἀναπνέεις,
Εἰς πάντα πολυπόθητον, ζωοποιὸν ἀέρα·
Ἐν μοναρχίᾳ ἀσφαλὴς ὡς ἐν λιμένι πλέεις,
Καὶ ἄοπλος καὶ ἐν νυκτὶ διάγεις κ' ἐν ἡμέρᾳ·
Τὸ κτῆμά σου εἶν' κτῆμά σου, οὐδένα φόβον τρέχεις,
Καὶ ὅ,τι ἔχεις, ἀσφαλῶς καὶ πράγματι τὸ ἔχεις.

17

Ἐπέρχεται ἡ χάλαζα; ἐνσκήπτει σιτοδεία;
Ὁ ἐν τῇ μοναρχίᾳ ζῶν τὴν πεῖναν δὲν γνωρίζει·
Ἂν δυστυχῆς; παρήγορος σοῦ εἶν' ἡ μοναρχία.
Χρημάτων ἔχεις ἔλλειψιν; τὸ κράτος σοῦ δανείζει·
Παρὰ Θεῷ εἶν' ἀρεστὴ τῶν μοναρχῶν ἡ τάξις·
Αὐτὸς καὶ λόγους ὁδηγεῖ τῶν μοναρχῶν καὶ πράξεις.

18

Λάβε χυδαῖον ἄνθρωπον καὶ κάμε τον μονάρχην,
Ἐν ἀκαρεῖ τοῦ οὐρανοῦ τὴν εὔνοιαν κερδίζει,
Γίνεται ἄλλη κιβωτὸς σοφίας, πολεμάρχην
Τὸν βλέπεις, Δία πάνσοφον, νομοθετεῖ, ὁρίζει,
Καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις του εἶναι χρησμὸς, Πυθία,
Ὡς νὰ συνέβη θαῦμά τι ἢ καθαρὰ μαγεία.

19

Ἀγήρω δόξαν ἀποκτοῦν καὶ οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι,
Ὅσους πλησίον μοναρχῶν ἡ εὔνους Μοῖρα τάττει.
Βλέπουν αὐτοὶ τὸν ἄρχοντα, πῶς ζῇ, πῶς διευθύνει
Μὲ φρόνησιν τὸ κράτος του, πῶς ὁμιλεῖ, τί πράττει.
Τὰς σκέψεις του τὰς ἐμβριθεῖς καὶ τὰς σοφὰς θαυ-
[μάζουν,
Χωρὶς κἂν νὰ γνωρίζωσι πόθεν αὐταὶ πηγάζουν.

20

Ἀλλὰ ἐν δημοκρατικῇ τοῦ ὄχλου συναθροίσει,
Ἔστω καὶ ἀπὸ Σόλωνας σύγκειται ἢ Λυκούργους,
Ἡ εἰδεχθὴς διχόνοια τὴν δᾷδά της θὰ σείσῃ,
Πάθη διερεθίζουσα καὶ πειρασμοὺς κακούργους·
Λόγοι πολλοὶ ἀκούονται, πολλὴ φιλονεικία,
Πλὴν ἀγαθὴ ἀπόφασις δὲν γίνεται καμμία.

21

Τοιαύτην σύνοδον ὠθεῖ ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸ ῥεῦμα,
Σπανίως δὲ τὴν ὁδηγεῖ τὸ δίκαιον, ἡ κρίσις·
Ποτὲ νικᾷ ὁ εὔγλωττος μὲ τὸ γοργόν του πνεῦμα,
Καὶ ἄλλοτε ὁ πονηρὸς κ' ἡ πονηρά του φύσις·
Διὸ κ' εἰς τὴν ἐρώτησιν· Τί ἡ δημοκρατία;
Ἀπήντησεν ἀνώνυμος σορός τις· ἀταξία!

22

Ὁπόταν ἡ διοίκησις, ἀρχὴ διῃρημένη,
Ἐπὶ πολλῶν ἐκτείνεται πολιτικῶν προσώπων,
Ὡς ὕλη εἶν' ἠλεκτρικὴ, ἥτις ἐκτεινομένη
Δὲν μένει εἰς τὰ ὅρια τῶν χρόνων καὶ τῶν τόπων.
Καὶ ὅσῳ περισσότερον ἁπλοῦνται, τόσῳ πλείω
Καὶ ἀτελεῖς καὶ ἀσθενεῖς καθίστανται κ' αἱ δύο.

23

Πλὴν ὅταν ὁ ἠλεκτρισμὸς τοῦ οὐρανοῦ ἐκεῖνος
Πυκνοῦται, νέφη μελανὰ ἐπὶ νεφῶν ἐγείρων,
Γίνεται αἴφνης κεραυνὸς, κ' ἐκρήγνυται, τὸ θρῆνος
Καὶ τὴν δεινὴν καταστροφὴν, ὅπου περνᾷ, ἐνσπείρων.
Οὕτω καὶ ἡ διοίκησις προκόπτει, κραταιοῦται,
Εἰς ἓν καὶ μόνον πρόσωπον ὁπόταν συγκεντροῦται.

24

Βαθεῖα πανταχοῦ σιγή· ὁ ἄρχων θὰ λαλήσῃ·
Ὅλοι προσέχουν, σιωποῦν, φόβος παντοῦ καὶ τρόμος,
Οὔτε ν' ἀντείπῃ τις τολμᾷ, οὔτε κἂν ν' ἀπαντήσῃ,
Ἡ θέλησίς του γενικὸς εἰς πάντας εἶναι νόμος,
Καὶ λέγεις ὅτι μετ' αὐτοῦ, ἄρχοντος ἀνωτάτου,
Κι' αὐτὸς συνδέει ὁ Θεὸς τὰ δικαιώματά του.

25

Τὸ θέλει ὁ μονάρχης μου; πρωθυπουργὸς θὰ γείνω·
Ἂς εἶμαι ζῶον ἀμαθὲς, γνωστὸν ἐπὶ βλακίᾳ,
Τὴν χώραν ὅλην κυβερνῶ, τὸ κράτος διευθύνω·
Ὁ νοῦς μου γίνετ' ἔξοχος, οἱ λόγοι μου σοφία,
Ἡ πρότερον βλακία μου ἐν ἀκαρεῖ μ' ἀφίνει,
Καὶ ὡς εἰς τύπον καινουργῆ ὁ ἡγεμὼν μὲ χύνει.

26

Ἐκ τούτων καταφαίνεται, ὅτι ἡ μοναρχία
Εἶναι τὸ τελειότατον ἐκ τῶν πολιτευμάτων,
Καὶ ὅτι εἶναι ὡς αὐτὴ ἡ Θεία ἐξουσία,
Ἥτις τῶν πάντων, ὁρατῶν κρατεῖ καὶ ἀοράτων.
Ὅ,τι καλὸν τὸ δέχεται κ' ἐν ἑαυτῇ ἐγκλείει,
Τὸ δὲ κακὸν τὸ ἀπωθεῖ κ' εὐθὺς τὸ ἀποπτύει.

27

Εἶναι αὐταὶ ἀλήθειαι ψηλαφηταὶ, μεγάλαι,
Ἃς σήμερον δὲν ἀγνοεῖ οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων,
Καὶ ἃς τὰ ζῶα κάλλιστα ἐγνώριζον τὸ πάλαι,
Διὸ κ' εἰς τὴν συνέλευσιν ἐκείνην, χωρὶς κόπον,
Τὰ ζῶα παρεδέχθησαν ἀπόφασιν, τὴν μίαν,
Πρὸς τὸ καλὸν τῆς χώρας των νὰ στήσουν μοναρχίαν.

28

Νὰ συζητήσουν ἔμενεν, ἂν πρέπῃ ἡγεμόνα
Ἀπόλυτον νὰ ἔχωσιν, ἢ ἂν συμφέρῃ νόμον
Τοῦ κράτους νὰ ψηφίσωσι καὶ σταθερὸν κανόνα,
Ὁριστικῶς χαράττοντα τῷ βασιλεῖ τὸν δρόμον,
Ἵνα κρατῇ τὰ ὅρια, τὰ διαγεγραμμένα,
Καὶ μὴ πατῇ προνόμια τρίτων κεκηρυγμένα,

29

Καὶ ἵνα μὴ τῶν γενικῶν ἄφροντις συμφερόντων
Τὰ θυσιάζῃ δωρεὰν, τὰ ἑαυτοῦ προκρίνων,
Ὡς πράττουσι τὴν σήμερον οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχόντων·
Ἑνὶ δὲ λόγῳ ἄρχοντα ἤθελον ἐξ ἐκείνων,
Οὓς οἱ πολιτικοὶ ἡμῶν 'ς τὰ περιοδικά των
Καλοῦσι συνταγματικοὺς κατὰ τὰ λεξικά των.

30

Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐπειδὴ ἡ σεβαστὴ ἐκείνη
Συνέλευσις μοναρχικὴν εἶχεν ὁρίσει πλέον
Τῆς Κυβερνήσεως μορφὴν, δὲν ἔπρεπε νὰ μείνῃ
Καὶ ἄνευ συζητήσεως ἓν ζήτημα σπουδαῖον·
Ἂν αἱρετὴ ἐσύμφερεν ἐν γένει ἐξουσία,
Ἢ μᾶλλον διαδοχικὴ νὰ ἦναι βασιλεία.

31

Αὐτὰ δὲ τὰ συστήματα, ἀμφότερα ἐν χρήσει,
Καὶ τὰ καλά των ἔχουσιν, ἔχουν καὶ τὰς ἐλλείψεις.
Ὑπάρχει φόβος, τύραννος μήπως σὲ κυβερνήσῃ,
Ἢ μὴ εἰς βλᾶκ' ἀναγκασθῇς τὸν τράχηλον νὰ κύψῃς.
Διὸ καὶ τὸ συνέδριον εἶχεν ἀποφασίσει
Τὸ κέρδος πρὸς τὸν κίνδυνον ὡρίμως νὰ σταθμίσῃ.

32

Τὰ δυνατὰ καὶ στιβαρὰ τῶν ζώων, τὰ ὁποῖα
Ἐπόθουν προεξάρχουσαν τὴν ἀριστοκρατίαν,
Διὰ νὰ ἔχουν πάντοτε εἰς ὅλα τὰ πρωτεῖα,
Δὲν ἤθελον ἀπόλυτον νὰ ἔχουν βασιλείαν.
Δὲν ἤθελον ὁ ἡγεμὼν κατὰ δοκοῦν καὶ κρίσιν
Νὰ κάμνῃ ἀνεξέλεγκτον τῆς ἐξουσίας χρῆσιν.

33

Ἀλλ' ὅπως ἀναγκάσωσιν αὐτὸν τὸν βασιλέα,
Νὰ μὴ συγχέῃ βόρβορον καὶ καθαρὸν χρυσίον,
Νὰ σέβεται καὶ νόμιμα καὶ δίκαια ἀρχαῖα,
Προνόμια μὴ καταργῶν, βαθμοὺς μὴ καταλύων,
Εἰς δύο ἤθελον βουλὰς τὰ ζῶα νὰ χωρίσουν,
Καὶ ἄνω ζῶα δηλαδὴ καὶ κάτω νὰ ὁρίσουν.

34

Ἄρχοντα ταῦτα αἱρετὸν ἐπόθουν ἐκ συμφώνου,
Καθότι ἕκαστον αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν πρωτίστων
Πρώτιστον ἐνομίζετο καὶ ἄξιον τοῦ θρόνου,
Καὶ δὲν ἀμφέβαλλον ποσῶς, ὅτι οἱ ἐκλογεῖς των
Ὑπ' ὄψιν θὰ ἐλάμβανον κατὰ φυσικὸν χρέος
Τῶν περιβλέπτων γενεῶν καὶ ὄνομα καὶ κλέος.

35

Ἀπέναντι τοῦ κόμματος τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου
Ὑπῆρξεν ὅμως τῶν λοιπῶν ἡ πλειονοψηφία,
Ἥτις τὴν θέσιν βλέπουσα, εἰς ἣν τὴν ἐταπείνου
Τῶν δυνατῶν τὸ αὔθαδες καὶ ἡ ἀλαζονεία,
Εἰς βασιλέα ἤλπιζεν ἀπόλυτον, γενναῖον
Νὰ εὕρῃ ὑπερασπιστὴν, καὶ στήριγμα ἑδραῖον.

36

Διότι ἤξευρεν αὐτὴ καλῶς, ὅτι μονάρχης
Ἀπόλυτος, αὐθαίρετος καὶ καθαρὸς σημαίνει
Τὸ κάτω κάτω τύραννον, καὶ ὅτι πολιτάρχης
Τοιοῦτος ἀτιμωρητὶ ἐπὶ πολὺ δὲν μένει
Ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἂν στενῶς, μὲ τρόπον τὸν οἰκεῖον,
Τὸ ἄκρον δημοκρατικὸν δὲν ἀσπασθῇ στοιχεῖον.

37

Σκύλος χονδρὸς διεύθυνε τὸ μέγα τοῦτο κόμμα·
Ὁ σκύλος οὗτος ἄγριος μὲ κεφαλὴν παχεῖαν,
Εἶχε τὰς τρίχας μελανὰς καὶ ἐρυθρὸν τὸ ὄμμα,
Ἀκούραστον τὸ στῆθός του καὶ τὴν φωνὴν τραχεῖαν.
Γαυγίζει ἀκατάπαυστα, ὁρμᾷ, φυσᾷ, ἀσθμαίνει,
Ῥῆξιν ζητεῖ καὶ ἔριδας, καὶ ἥσυχος δὲν μένει.

38

Πλὴν δῶρον εἶχε φυσικὸν, πολύτιμον καὶ θεῖον,
Εἶχε τοὺς λόγους πειστικοὺς, εὔγλωττος ἦτο φύσει·
Ἔτη πολλὰ κ' ἐπιμελῶς φοιτήσας εἰς σχολεῖον
Πολιτικόν τι εἶχ' ἐκεῖ σύστημα σχηματίσει,
Ὅ,περ καθ' ἅ ἀλλόκοτον, πρωτοφανὲς ὡς ἦτο,
Ἔκτοτε «ἡ πολιτικὴ τοῦ Σκύλου» ἐκαλεῖτο.

39

Τοιαύτη ἡ πολιτικὴ τῶν ζώων γνώμη ἦτο,
Ὁποίαν σᾶς ἐξέθεσα ἐν τοῖς προηγουμένοις.
Ἐκ τῶν ποικίλων δὲ γνωμῶν ὁ σκύλος ὠφελεῖτο
Διὰ μεγάλης ἕξεως καὶ τέχνης ἐσκεμμένης,
Χωρὶς ν' ἀντιστρατεύηται, χωρὶς νὰ ἀποτρέπῃ·
Ὁ ἔχων πρακτικὸν τὸν νοῦν οὕτω νὰ πράττῃ πρέπει.

40

Ὅθεν κ' εἰς τὴν συνέλευσιν εἶχεν ἀποφασίσει
Νὰ λάβῃ θέσιν ὑψηλὴν ὡς ἔντιμος πολίτης·
Ἀλλ' εἰς τὸν θρόνον μὴ τολμῶν ἀκόμη ν' ἀτενίσῃ
Ἐγένετο δημαγωγὸς, τοῦ ὄχλου κυβερνήτης.
Δὲν ἤθελεν, ἐκήρυττε, τὸν θρόνον, πλὴν μὲ ζέσιν
Τοῦ ἰσχυροῦ πρωθυπουργοῦ ἐθήρευε τὴν θέσιν.

41

Οἱ ἡγεμόνες, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν, τὸν θρόνον
Μετὰ καιρὸν βαρύνονται· (τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχει!)
Ὅταν λοιπὸν ὁ ὑπουργὸς τὸν ἄρχοντα οὐ μόνον
Θωπεύῃ καὶ εὐχαριστῇ, ἀλλὰ καὶ τὸν συντρέχῃ,
Τότε (καὶ τούτου συνεχῶς παράδειγμα ὑπάρχει)
Ὁ ἄρχων ὑποτάσσεται κι' ὁ ὑπουργός του ἄρχει.

42

Διήγειρε τῶν ἰσχυρῶν τὸ μῖσος καὶ τὸν φθόνον
Ὁ σκύλος, ἀλλὰ τῶν πολλῶν τὸν θαυμασμὸν ἐκίνει,
Ὡς οἱ δεινοὶ δημαγωγοὶ τῆς Ῥώμης πρὸ αἰώνων,
Οἱ Γράκχοι καὶ οἱ Κλαύδιοι, Ῥοῦλλοι καὶ Σατουρνῖνοι.
Διὸ καὶ ἅμα ἤνοιξεν ὁ εὔγλωττος τὸ στόμα,
Ῥαγδαίως ἐπευφήμησεν ὁλόκληρον τὸ κόμμα.

43

Ὡς πότε ἡ συζήτησις, ἡ στεῖρα καὶ ματαία;
Ἀνέκραξεν ἀτάραχος καὶ τὴν φωνὴν ὑψόνων.
Ὦ σεβαστὴ ὁμήγυρις, ζητοῦμεν βασιλέα,
Μονάρχην ἀληθῆ, κι' οὐχὶ διὰ τὸν τύπον μόνον.
Θέλομεν ἄρχοντα καλὸν, ὅστις μὲ παῤῥησίαν
Τὸ ἄδικον νὰ τιμωρῇ καὶ νὰ κτυπᾷ τὴν βίαν.

44

Δὲν ἀπαιτοῦμεν περιττὰς, πομπώδεις παρατάξεις;
Δὲν θέλομεν ἀνάκτορα καὶ θεραπόντων πλῆθος,
Θέλομεν ἄνακτα καλὸν, καλὰς νὰ κάμνῃ πράξεις,
Νὰ ἔχῃ νοῦν καὶ θέλησιν καὶ δύναμιν καὶ στῆθος.
Πρὸς τοῦτο συνεκλήθημεν, πρὸς τοῦτο καὶ ἀνοίγει
Τὰς θύρας ἡ συνέλευσις· τὸ πρᾶγμα κατεπείγει.

45

Πολλῶν ἀρχόντων προσβολὰς καὶ πάθη ἐξημμένα
Ὄχι! δὲν ἀνεχόμεθα, οὐδὲ ὑπεροψίαν·
Ἀρ' οὖ θὰ ὑπακούσωμεν, καλλίτερον εἰς ἕνα·
Ἂς ἔχῃ οὗτος μόνος του τὴν ὅλην ἐξουσίαν·
Τὸν νόμιμόν μου ἄρχοντα τὸν δέχομαι ἀσμένως,
Πλὴν ἄρχων μου δὲν γίνεται ὁ ὥρπαξ καὶ ὁ ξένος.

46

Τὸ ἐπιβάλλειν θέλησιν, νόμους εἰς βασιλέα,
Ὦ σεβαστά μου, ὑψηλὰ ζῶα, μὲ συγχωρεῖτε,
Ἀφρόνων εἶναι ἴδιον, εἶναι κενὴ ἰδέα.
Θὰ τ' ἀποδείξω παρευθὺς, καὶ ὅλοι θὰ πεισθῆτε·
Ὅτι δὲν λέγω χάλτια, πιστεύετε, ἐλπίζω·
Σκέπτομαι ὡς φιλόσοφος. Ἀκούσατε, ἀρχίζω.

47

Εἶπεν, ἐστάθη, ἔβηξε, μὲ φυσιογνωμίαν
Προσέβλεψε φιλάρεσκον τὸ συνηγμένον στῖφος,
Ὡς θέλων τὴν ἐντύπωσιν νὰ ἴδῃ, τὴν ὁποίαν
Τὸ εὔγλωττόν του ἔκαμε καὶ πειστικόν του ὕφος.
Σκοπὸς τῶν πρώτων λόγων του ἦτο νὰ ἐξετάσῃ
Τὸ πνεῦμα τῶν ἀκροατῶν, καὶ νὰ τοὺς δοκιμάσῃ.

48

Ἐκ δὲ τῶν ζώων ἄλλα μὲν ὡς ἐκ τῆς ἀκηδίας
Καθ' ὅλα παρεδέχθησαν τοῦ σκύλου τὰς ἰδέας,
Καὶ ἄλλα ἐκ κουφότητος ἢ καὶ ἐξ ἀπειρίας
Ὀρθὰς εὗρον τοῦ ῥήτορος τὰς φράσεις τὰς γενναίας.
Ὁ ἔξυπνος ἀείποτε τὰ πλήθη διεγείρει,
Καὶ τὸν μικρόνουν ὁδηγεῖ, καὶ ὅπως θέλει σύρει.

49

Πρὸς εὐαρίθμους φίλους του εἶχέ τι ὁμιλήσει
Καὶ πρὸ τῆς συζητήσεως εἰλικρινῶς, ὡς φίλος
Καθότι καὶ φιλύποπτος καὶ δύσπιστος ἦν φύσει.
Μωρὸν τὸ ἐμπιστεύεσθαι, ἐπρέσβευεν ὁ σκύλος.
Οἱ μὲν λοιπὸν δὲν τείνουσι τὰ ὦτά των, χασμῶνται,
Οἱ δὲ οὐδ' ἀκροάζονται, βαρύνονται, κοιμῶνται.

50

Μόν' ἡ Ἀλώπηξ σκέπτεται, ἀκούει, δὲν κοιμᾶται·
Στιγμὴν τοσοῦτον κρίσιμον, σπουδαίαν δὲν ἀφίνει,
Νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν ὁλόκληρον πειρᾶται
Τὴν τέχνην της καὶ τὰς γνωστὰς δυνάμεις της ὀξύνει.
Ἐγνώριζε κ' εἶχε πεισθῆ αὐτὴ ποικιλοτρόπως,
Ὅτι ὁ σκύλος δὲν λαλεῖ οὐδ' ἐνεργεῖ ἀσκόπως.

51

Προσέχει ἄγρυπνος λοιπὸν, ὁποίαν τινὰ φάσιν
Θὰ λάβῃ ἡ ὑπόθεσις καὶ ποῦ θὰ καταντήσῃ.
Δὲν θέλει νὰ ἀποφανθῇ, ἑκάστου πρὶν τὴν τάσιν
Κατίδῃ, καὶ τὸ φρόνημα τὸ μυστικὸν γνωρίσῃ.
Βλέπει τὰ πάντ' ἀόρατος, καὶ οὐδὲ κἂν κινεῖται.
Ὁ Ἵππος τότε ἀναστὰς τὸν λόγον ἐξαιτεῖται.

52

Ὦ σκύλε, λέγει, ἤλθομεν ἐδῶ νὰ συσκεφθῶμεν,
Πῶς νὰ καλλιτερεύσωμεν τὴν τύχην μας ἐν γένει,
Ἡμεῖς οἱ ἀσυνήθιστοι ὑπὸ ζυγὸν νὰ ζῶμεν·
Δὲν ἐννοῶ πῶς ἡ στρεβλὴ ἰδέα σοῦ ἐμβαίνει,
Νὰ μᾶς προτείνῃς σύστημα κακὸν, καὶ παρὰ φύσιν,
Ἀρχὴν δὲ ἀντιβαίνουσαν εἰς τὴν ὀρθὴν τὴν κρίσιν.

53

Ὑπ' ἄνακτα ἀπόλυτον σὺ τίποτε δὲν εἶσαι,
Ἢ εἶσαι μόνον τί, ἐὰν αὐτὸς τὸ προαιρῆται.
Θὰ ἔλθῃ ἴσως ἐποχὴ, καθ' ἣν θὰ ἐνθυμῆσαι
Τῶν λόγων μου τὸ ἀληθές. Ὡρίμως ἀπαιτεῖται
Νὰ τὸ σκεφθῇς πρὶν ἢ ἡμᾶς καὶ σὲ ἐκμηδενίσῃς.
Τί ὠφελεῖ ἂν ἔπειτα πικρῶς μετανοήσῃς;

54

Μὲ συγχωρεῖς· ὁ λόγος σου, πολύτιμέ μοῦ φίλε,
Μᾶς φέρ' εἰς δρόμον κάκιστον, μᾶς φέρ' εἰς τὴν δουλείαν.
Ὅσῳ ἀπολυτότερος ὁ ἄρχων εἶναι, σκύλε,
Τόσον καὶ καταχρᾶται, ἂν εἰς τὴν ὁρμὴν καὶ βίαν
Τοῦ ἀτιθάσσου ἄρχοντος μὲ σκέψιν, καταλλήλως
Δὲν θέσῃς νόμιμον φραγμόν. Καὶ ἀπαντᾷ ὁ σκύλος·

55

Ζητῶ συγγνώμην, φίλε μου, σκιόφοβος δὰ εἶσαι·
Βλέπεις ἀνύπαρκτα δεινὰ, καταστροφὰς ματαίας·
Ὡς τέρας τὸν ἀπόλυτον σὺ ἄνακτα φοβεῖσαι,
Καὶ προκαταλαμβάνεσαι ἀπὸ κοινὰς ἰδέας.
Λόγον δὲν κάμνω δύσληπτον πρὸς σέ κι' ἀφῃρημένον,
Ὑπὸ τοῦ πράγματος αὐτοῦ σὲ θέλω πεπεισμένον.

56

Τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον, καθεὶς μας τὸ γνωρίζει,
Ὅτι καὶ λέγει κ' ἐνεργεῖ καὶ σκέπτετ' ἐσκεμμένως,
Καὶ ὅμως τὴν ἀπόλυτον ἀρχὴν ὑποστηρίζει
Αὐτὸ τὸ περινούστατον, αὐτὸ τὸ μέγα γένος.
Διότι τὸ ἀπόλυτον οὐ μόνον ὡς τὸ πλέον
Συμφέρον εὗρε σύστημα, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον.

57

Ἄλλως τε καὶ ὁ ἄνθρωπος, τὸ δίπουν τοῦτο ζῶον,
Τὸ πλῆρες ματαιότητος, πλῆρες ὑπεροψίας,
Θὰ ἄφινε μονάρχην του ἀπείρακτον καὶ σῶον
Κ' ἐνθρονισμένον νὰ κρατῇ τοῦ κράτους τὰς ἡνίας;
Θὰ ἐπροτίμα τὸ ἁπλοῦν συμφέρον τοῦ κυρίου,
Ἀπὸ συμφέρον γενικὸν, συμφέρον δημοσίου;

58

Δὲν βλέπεις πῶς οἱ ἄνθρωποι μὲ ἄκραν προθυμίαν
Ἀλληλοκτόνοι γίνονται τοσοῦτον ἐπιμόνως,
Νὰ καταστήσουν ἰσχυρὰν ζητοῦντες ἐξουσίαν
Ἀπόλυτον, δεσποτικὴν, τυράννου ἡγεμόνος;
Δὲν βλέπεις, ἕκαστος αὐτῶν πῶς ὡς τιμὴν θηρεύει
Τὴν τοῦ μονάρχου εὔνοιαν καὶ τὸν ζυγὸν λατρεύει;

59

Ἐὰν ἰδέας μυστικὰς τρέφῃς κ' ἐλευθερίας,
Ἢ ν' ἀμφιβάλλῃς κἂν τολμᾷς περὶ τοῦ βασιλέως,
Ἀνατροπεὺς τῆς τάξεως καλεῖσαι κ' ἡσυχίας,
Καὶ ἀποστάτης βδελυρὸς θὰ κηρυχθῇς ταχέως·
Οἱ ἄνθρωποι θὰ ἔθετον τὰς διατάξεις οὕτω,
Ἐὰν δὲν εἶχον ἰσχυροὺς λόγους αὐτοὶ πρὸς τοῦτο;

60

Λοιπὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν μας τὴν μεγάλην
Ἄφες τοὺς φόβους, φίλε μου, καὶ τοὺς ἐνδοιασμούς σου.
Δεσποτισμὸς χρειάζεται, ναί! τὸ κηρύττω πάλιν.
Δὲν σ' ἔπεισαν οἱ λόγοι μου; ἄφες τοὺς διγαμμούς σου!
Ὑπὸ ἀνθρώπων βλέπεις τί προαποφασισμένον;
Θεώρει τοῦτο ζήτημα, ὦ φίλε, λελυμένον.

61

Ἦτον εἰς τὴν συνέλευσιν καὶ Ἄρκτος, τὴν ὁποίαν
Ἄνθρωποι ἀλυσίδετον εἶχόν ποτε κρατήσει,
Καὶ ἥτις ἐδραπέτευσεν, εὑροῦσα εὐκαιρίαν·
Καθ' ὅλην τὴν συζήτησιν εἶχε κρυφᾷ γογγρύσει·
Μόλις δ' ὁ σκύλος ἔπαυσεν, ἀμέσως ἐγερθεῖσα,
Τοιαῦτα εἶπεν ἰταμῶς καὶ πρὸς αὐτὸν στραφεῖσα.

62

Σὺ, ὅστις εἰς τοὺς λόγους σου τοσαύτην χάριν χύνεις,
Ἐνταῦθα ὡς παράδειγμα τὸν ἄνθρωπον νὰ φέρῃς,
Νομίζεις ὅτι μέγα τι ἢ ἔξοχον προτείνεις;
Τὸ πάντων ἀλογώτατον τῶν ζώων ἀναφέρεις.
Παράδειγμα καλλίτερον ὀφείλεις νὰ μᾶς δώσῃς,
Ἂν θέλῃς πρὸς τὴν γνώμην σου κ' ἡμᾶς νὰ συμμορ-
[φώσῃς.

63

Κ' εὐθὺς ὁ Σκύλος· ἄλλοτε αὐτὸν, καθ' οὗ κενώνει
Τὸ χεῖλος σου πικρὰν χολὴν, εἶχες ὑπηρετήσει.
Κ' ἡ Ἄρκτος εἶπεν· ἆρά γε ὅστις ὑποδουλώνει
Ἔχει καὶ τὸ δικαίωμα ἀγάπην ν' ἀπαιτήσῃ;
Τὰ ζῶα ἐμειδίασαν κ' ἐκρότησαν τὰς χεῖρας,
Ὁ σκύλος πλὴν ἀπτόητος καὶ τὴν φωνὴν ἐγείρας,

64

Ὁ βασιλεὺς (ἐπρόσθεσεν) ὅστις τοῦ βασιλέως
Δὲν ἔχει παρὰ τὴν μορφὴν, νευρόσπαστόν τι μᾶλλον
Ἢ ἄρχων εἶναι. Θέλησις χωρὶς ἰσχὺν, ταχέως
Καθίσταται περίγελως καὶ χλευασμὸς τῶν ἄλλων.
Ὅθεν ὁπόταν βασιλεὺς τοιοῦτον δρόμον τρέχῃ,
Πρέπει νὰ προτιμήσῃ τις οὐδὲ κἂν νὰ τὸν ἔχῃ.

65

Ὁπόταν δὲ τἀνάπαλιν ἰσχὺν ὁ ἄρχων ἔχῃ,
Ἐν ᾧ τὸ νεῦρον ἔγκειται τῆς ὅλης ἐξουσίας,
Συνθήκας δὲν παρατηρεῖ, εἰς νόμους δὲν προσέχει.
Ποτὲ δὲν εἶν' ὁ ἰσχυρὸς δοῦλος τῆς συμφωνίας.
Συνθῆκαι καὶ συμβόλαια μὲ τοῦτον δὲν ἀξίζουν.
Αὐτὰ δεσμεύουν τὸν δειλὸν, τὸν ἀσθενῆ φοβίζουν.

66

Μᾶς τὸ δεικνύ' ἡ φρόνησις μᾶς τὸ διδάσκ' ἡ πεῖρα,
Ὅπου ὑπάρχει σύνταγμα, τ' ὁποῖον περιστέλλει
Τὴν ἀνωτάτην θέλησιν, ὁ κυβερνῶν τὴν χεῖρα
Πάντοτ' ἐγείρει κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ κτυπήσῃ θέλει
Τὴν ὀχληράν του σύμβασιν· καὶ ἂν τυχὸν ἰσχύῃ,
Τοὺς νόμους τοῦ συντάγματος βιαίως καταλύει.

67

Πλὴν συνταγματικὸν ἁπλῶς δὲν θέλομεν μονάρχην,
Τὸ διατί ἐξέθεσα· δὲν θέλει ἀναπτύξεις·
Ἀλλ' ὅμως μήτε αἱρετὸν ζητοῦμεν κυριάρχην,
Διότ' εἰς πᾶσαν ἐκλογὴν αἱ μανιώδεις ῥήξεις
Τῶν ἐκζητούντων τὴν ἀρχὴν, στοιχείων ἀντιπάλων,
Θὰ εἶν' ἑκάστοτε πηγαὶ δυστυχιῶν μεγάλων.

68

Συμφέρει διαδοχικὸς, ἀπόλυτος νὰ λάβῃ
Μονάρχης τὴν διοίκησιν· τὸ λέγω καὶ ἐν τέλει.
Πλὴν φόβος τούτου ἕνεκα νὰ μὴ σᾶς καταλάβῃ,
Μήπως μᾶς γείνῃ τύραννος. Μόνον ἐφ' ὅσον θέλει
Τὸν ὑποφέρει ὁ λαὸς καὶ μένει ἐν δουλείᾳ·
Καὶ εὖγε! ἀνεφώνησεν ἡ πλειονοψηφία.

69

Μὲ βίαν περιέστελλεν ἡ μειονοψηφία
Τὴν ἀκατάσχετον ὀργὴν· ὁρμητικῶς ἀγρίως,
Τὰ ζῶα ταῦτα ἔσπρωχνεν ἡ φύσις ἡ ἀγρία.
Ἔστρεφον βλέμμα βλοσυρὸν, ἐμούγγριζον κρυφίως.
Καὶ ὅπως μὴ ἀκούωνται οἱ λόγοι οἱ ὀργίλοι,
Κρυφίως ἐψιθύριζον· Κατηραμένοι, σκύλοι!

70

Εἴτε κακοὶ εἴτε καλοὶ καὶ δίκαιοι τοῦ σκύλου
Οἱ λόγοι ἦσαν οἱ δεινοὶ, τινὰ τῶν πλατυστόμων
Ζώων ἐκεῖ ἠδύναντο τοὺς λόγους τοῦ στωμύλου
Ἀμέσως ν' ἀντικρούσωσι, κ' ἐντὸς αὐτῶν τῶν νόμων
Νὰ ἀπαντήσουν μ' εὔτολμον καὶ μ' εὔσχημον τὸν
[τρόπον,
Χωρὶς ποσῶς νὰ φοβηθοῦν τὸν νέον δημοκόπον.

71

Ὁ σκύλος πλὴν ὁ τολμηρὸς, μερίδα διευθύνων
Σημαντικὴν, διέθετε ψήφων πληθὺν μεγάλην·
Κ' οἱ κομματάρχαι οἱ γνωστοὶ τὸν προπετῆ ἐκεῖνον
Νὰ ἐχθρευθοῦν δὲν ἤθελον εἰς τὴν παροῦσαν πάλην,
Διότι κἄπως ἤλπιζεν ἕκαστος κομματάρχης,
(Κρυφίως καὶ καθ' ἑαυτὸν) νὰ ἐκλεχθῇ μονάρχης.

72

Ἂν καὶ μεστὰ οἰήσεως, πλήρη ἀλαζονείας,
Τὰ ζῶα ταῦτα εὐπειθῆ ἐφαίνοντο πολλάκις,
Ὅταν ὁ νοῦς των μυστικὰς σκέψεις φιλοδοξίας
Ἢ συμφερόντων ἔτρεφε. Τὰ ἔβλεπες συχνάκις
Νὰ ἕρπουν τότε ποταπῶς, καὶ μ' ὅλα τὰ σωστά των
Νὰ κολακεύουν χαμερπῶς καὶ τὰ μικρότερά των.

73

Διὸ καὶ τώρ' ἀπέκρυπτον μὲ τέχνην θαυμασίαν
Τὸ πεῖσμα τὸ ἐνδόμυχον, καὶ ἅμα ὁ ἡγήτωρ
Τοῦ κόμματος κατέπαυσεν αὐτοῦ τὴν ὁμιλίαν
Ὅλα τοῦ ἐμειδίασαν, καὶ ὁ τετράπους ῥήτωρ
Πραγματικῶς ἐπίστευσεν, πῶς ὅλων τὰς καρδίας
Εἶχεν ἑλκύσει πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς εὐγλωττίας.

74

Προσποίησις! ἢ δώρημα Θεοῦ σὺ εἶσαι θεῖον,
Ἢ εἶσαι ἐπινόησις ἀνθρώπων θαυμασία,
Ἡ τύχη μὲ τὰς χεῖράς σου καθ' ὅλον μας τὸν βίον
Μᾶς δαψιλεύει χάριτας καὶ ἀγαθὰ παντοῖα.
Πεποίθησιν σὺ ἔχουσα εἰς σὲ, τὰς προσπαθείας,
Παιδαριώδους καὶ μωρᾶς γελᾷς εἰλικρινείας.

75

Τοιοῦτοι δὲ τῶν χρόνων μας δὲν εἶναι οἱ μεγάλοι,
Οἵτινες τὴν ἀφέλειαν ἔχουσιν ὁδηγόν των.
Αὐτῶν τὴν εὐγενῆ ψυχὴν οὐδόλως μεταβάλλει
Ἡ δύναμις ἡ βάναυσος αἰώνων παρελθόντων.
Τὸ πνεῦμά των οἱ καθ' ἡμᾶς δὲν θὰ ἐξευτελίσουν,
Καὶ σκῆπτρον ἂν ἐπρόκειτο ἢ θρόνον ν' ἀποκτήσουν.

76

Πλὴν τοῦτο εἶναι βέβαιον, ὅτι μὲ νέα ἤθη
Τῆς τορεινῆς πολιτικῆς ἡ τέχνη ἡ μεγάλη,
Χύνουσα λάμψιν φαεινὴν ἐπὶ τῆς γῆς τὰ πλήθη
Ἐγωϊσμὸν ἡρωϊκὸν ἀπανταχοῦ ἐμβάλλει·
Ἀβροφροσύνης πρόληψιν καμμίαν δὲν γνωρίζει,
Καὶ ὡς πολιτικὸν αὐτὴν σφάλμα χαρακτηρίζει,

77

Τὸ ἱερὸν καὶ φλέγον πῦρ φιλοσοφίας νέας
Τὸν κόσμον βελτιούμενον, γηράσκοντα θερμαίνει,
Τὰς τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς ἱπποτικὰς ἰδέας
Ἂν ἀποσείῃ βαθμηδὸν ὁ κόσμος, τί σημαίνει;
Αὐτὸ νὰ μὴ μᾶς ἐνοχλῇ· τὰ πράγματα ἃς βαίνουν
Τὸν δρόμον των ὡς βαίνουσι καὶ κάλλιστα πηγαίνουν.

78

Τῶν ζώων ἡ συνέλευσις οὐδόλως ἐναντία
Ἐφάνη εἰς τὴν πρότασιν τοῦ σκύλου, ὡς προεῖπον.
Ἀπερασίσθη δ' ἐξ ἀρχῆς νὰ γείνῃ μοναρχία
Μὲ θρόνον διαδοχικόν· ἐστρώθη κατὰ τύπον
Καὶ ἀκριβὴς κατάλογος εἰς τακτικὸν βιβλίον
Τῶν ἐκζητούντων τὴν ἀρχὴν πολλῶν ὑποψηφίων.

79

Ἀλλ' ἴσως οἱ τετράποδες ἐκεῖνοι ψηφοφόροι
Ἐγνώριζον καλλίτερον τῶν νέων ἐκλογέων,
Γνώσεις ὅτι χρειάζονται καὶ ἀπαιτοῦνται ὅροι
Ἀνώτεροι εἰς ἐκλογὰς ἀρχόντων βασιλέων,
Καὶ ὅτι πρέπ' ἡ ἐκλογὴ νὰ προχωρῇ βραδέως,
Κ' ἡ ψῆφος νὰ μὴ δίδεται ἀσκόπως καὶ ματαίως,

80

Καὶ ὅτι νὰ παραχωρῇς ὅλως ἐπιπολαίως
Ἀρχὴν ἀπεριόριστον, ὑψίστην ἐξουσίαν,
Εἶναι ὡσὰν νὰ ἔθετες εἰς χεῖρας βασιλέως
Τῶν ὑπηκόων τὴν ζωὴν, τιμὴν, περιουσίαν.
Καὶ ὅ,τι ἄλλο ἕκαστος ἐπὶ τῆς γῆς θηρεύει,
Καὶ ἴσον μὲ τὰ χρήματα ἢ τὴν ζωὴν λατρεύει.

81

Βεβαίως ὅταν πρόκηται περὶ ἡγεμονίας
Πριγκήπων διαδοχικῶν, τὸ πρᾶγμα δὲν παρέχει
(Τὰ ζῶα τὸ ἐγνώριζον) μεγάλας δυσκολίας·
Ὁ πρίγκηψ τὰ προσόντα του ἐκ γενετῆς τὰ ἔχει,
Γνωρίζει τὸν προορισμὸν, τὸ χρέος του γνωρίζει,
Ἡ φύσις βασιλόπαιδας δεόντως καταρτίζει.

82

Καὶ κατὰ νόμον φυσικὸν καὶ θαυμαστὸν συμβαίνει,
Ἡ ἀρετὴ μὲ τὸ κλεινὸν τοῦ γένους κατ' ὀλίγον
Ἀπὸ πατρὸς εἰς τὸν υἱὸν κι' αὐτὴ νὰ μεταβαίνῃ·
Καθὼς τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς διὰ τῶν διωρύγων
Μετοχετεύεται, χωρὶς, κι' ἄν τις σωλὴν τρυπήσῃ,
Ἐκ τοῦ σωλῆνος τοῦ νεροῦ σταγὼν νὰ ἐκχειλίσῃ.

83

Ἡμεῖς λοιπὸν τὴν σήμερον πολὺ καλὰ ποιοῦμεν,
Ν' ἀφίνωμεν νὰ ἐνεργῇ εἰς ταῦτα μόν' ἡ φύσις·
Ἀλλὰ τὰ ζῶα, περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁμιλοῦμεν,
Ἀνάγκη ἦτο νὰ σκεφθοῦν, νὰ συζητήσουν κρίσεις,
Προσόντα νὰ σταθμίσωσι, πρὶν τῶν ὑποψηφίων
Τὸν ἕνα εἰς τὸ ὕπατον ὑψώσωσι σημεῖον.

84

Ὅπως κατὰ τὴν ἐκλογὴν ἐξ ὕψους φωτισθῶσι,
'ς τὸν μέγαν Κοῦκον ἔκαμαν ὅλα τὴν προσευχήν των.
Τὸν Κοῦκον τοῦτον σέβονται τὰ ζῶα καὶ τιμῶσι,
Τετράποδα καὶ πτερωτὰ, θεὸν καὶ λυτρωτήν των.
Θὰ εἴπω καὶ περὶ αὐτοῦ πολλὰ ἐν ἄλλῃ ὥρᾳ,
Μὴ θέλων τὴν διήγησιν νὰ διακόψω τώρα.

85

Ὁ Ἵππος, ἂν κ' εὐκίνητος, ἂν κ' ἔχων εὐστροφίαν,
Ταχύπους, μεγαλόψυχος, ἄξιος δὲν ἐκρίθη·
Ὁ φέρων εἰς τὴν ῥάχιν του τοὺς ἄλλους ἀρχηγίαν
Λαοῦ νὰ ἔχῃ ἰσχυροῦ κακὸν ἐθεωρήθη·
Πρὸς τούτοις οὔτ' ἡ κεφαλὴ οὔτε οἱ πόδες εἶχον
Λαμπρῶν κεράτων στολισμὸν ἢ ὁπλισμὸν ὀνύχων.

86

Ἡ τίγρις, εἶναι βέβαιον, ὡραῖον ἔχει σῶμα,
Ἔχει κινήσεις ἐλαφρὰς καὶ τόλμην ἀσυνήθη·
Πλὴν ἔχει ὄψιν ἀπηνῆ, κ' αἱμοχαρὲς τὸ ὄμμα.
Ὅσῳ κι' ἄν ἔχῃ ἄσπλαγχνα, ὁ κυβερνῶν, τὰ στήθη,
Πρέπει νὰ ἔχῃ μαλακὸν τὸ ὕφος καὶ τὴν γλῶσσαν,
Βλέμμα νὰ ἔχῃ προσηνὲς καὶ ὄψιν μειδιῶσαν.

87

Τῆς Ἄρκτου ἦλθεν ἡ σειρά· πολλὴν ἐπιτυχίας
Θὰ εἶχε πιθανότητα, κι' ὡς οὖσα δημοκράτης
Πολλὰς εἰς τὴν συνέλευσιν εἶχε τὰς συμπαθείας·
Ἀλλὰ ὁ σκύλος ὁ δεινὸς, ὁ μέγας ὀχλοκράτης,
Ὁ σκύλος ὁ μνησίκακος (τίς οἶδε τὴν αἰτίαν;)
Κατὰ τῆς Ἄρκτου ἔτρεφε καὶ μῖσος καὶ κακίαν.

88

Ἡ Ἄρκτος, εἶπε, συμφωνῶ, εἶναι καὶ ῥωμαλέα,
Καὶ, ὅ,περ ἄριστον προσὸν, εἶναι φύσει δολία·
Πλὴν ῥυπαρὸν δὲν θέλομεν, χονδρὸν τὸν βασιλέα,
Καὶ μήτε γελωτοποιόν. Καλὸν ἡ εὐθυμία,
Προτέρημα πολύτιμον. Πλὴν δὲν εἶναι ἀστεῖον,
Ὦ φίλοι, ἂν ἐκλέξωμεν κυρίαρχον γελοῖον;

89

Κ' ἡ Ἄρκτος τῷ ἀπήντησε· Σὺ προσπαθεῖς ἀστόχως
Πρόσωπον γελωτοποιοῦ νὰ παίξῃς, καὶ ὑβρίζεις·
Πλὴν λέγε μας, καλλίτερος τίς εἶναι βωμολόχος,
Ἐγώ, ὁ φυσικὸς, ἢ σὺ, ὁ τεχνητὸς, γνωρίζεις;
Οἱ ἐκλογεῖς ἐγέλασαν· τὸ ζήτημα ἐτέθη
Εἰς τὴν τῶν ψήφων βάσανον, κ' ἡ Ἄρκτος ἐξῃρέθη.

90

Ἡ Ἔλαφος κεράτων μὲν ἔξοχον φέρει στέμμα,
Θὰ ἦτο ἄρχων πλὴν δειλὸς, ἄνευ ἀρχῆς μεγάλης·
Ὁ Ταῦρος εἶναι δυνατὸς, ἔχει θερμὸν τὸ αἷμα
Πλὴν ἄρχων δὲν εἶναι καλὸς εἰμὴ διὰ δαμάλεις.
Ῥητῶς τὰ μονοκέρατα ὁ νόμος ἐξορίζει,
Καὶ ἄρχοντα ἢ ἄκερων ἢ δίκερων ὁρίζει.

91

Τότε μὲ βῆμα ταπεινὸν, μ' ὅλην τὴν φυσικήν του
Προσῆλθε σεμνοπρέπειαν (ἀπίστευτον!) κι' ὁ Ὄνος,
Καὶ τὰ μεγάλα ὦτά του, τὴν ἠχηρὰν φωνήν του,
Καὶ τ' ἄλλα τὰ προσόντα του ἐξύμνει ὅλα μόνος.
Πλὴν ἀπεπέμφθη παμψηφεὶ ἐκ τῆς βουλῆς ἐκείνης
Τὸ ζῶον τὸ ἀπαίδευτον μετ' ἄκρας καταισχύνης.

92

Ἐν τούτοις ὁ Ἡμίονος, εἴτε ἐκ συμπαθείας,
Ἢ ἔκ τινος ὁρμώμενος ταὐτότητος τοῦ γένους,
Ἢ ἴσως κ' ἐξ αἰσθήματος ἁπλοῦ τῆς συγγενείας,
Ἥτις, πολλοὺς, ὡς βλέπομεν, κάμνει ἠγαπημένους,
Ἀμέσως τότε ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ ἐντόνως,
Τὸν Ὄνον ὑποψήφιον προτείνων ἐπιμόνως.

93

Εἶναι γνωστὴ, ἢ ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ ἦτον
Καὶ ἡ τῶν Ὄνων γένεσις καὶ ἡ τῶν Ἡμιόνων,
Γνωστὸν δὲ ὅτι συγγενεῖς ὑπάρχουν μεταξύ των·
Διὸ καὶ ὁ Ἡμίονος βαθὺν καρδίας πόνον
Ἠσθάνθη ἐπὶ τῇ δεινῇ ἥττῃ τοῦ συγγενοῦς του,
Καὶ ἐπὶ τῷ παθήματι προσώπου προσφιλοῦς του.

94

Ὁποία, ἀνεφώνησεν, αἰσχρὰ συκοφαντία,
Ζῶα πολυμαθέστατα, κατὰ γνωστῆς ἀξίας!
Πρὸς τί ἡ τόσον φανερὰ, μεγάλη ἀδικία;
Τῶν ζώων διατρέχοντες ὅλας τὰς δυναστείας
Πολλάκις θ' ἀπαντήσωμεν ὅτι ἐδόθη θρόνος
Εἰς ζῶα ἧττον ἄξια παρ' ὅτι εἶν' ὁ Ὄνος.

95

Κἄποτε ῥίπτων ἐπ' αὐτοῦ ἐταστικὸν τὸ βλέμμα
Εὑρίσκω, τὸ ὁμολογῶ, ἐλάττωμα μικρόν τι,
Ὁποῖα ἔχουν καὶ λαοὶ καὶ οἱ φοροῦντες στέμμα·
Ἀλλ' ἂν ἡ ἀναμφίλεκτος ἀξία του τῷ ὄντι...
Αἴφνης ὁ λόγος δυστυχῶς ἐνταῦθα διεκόπη,
Καὶ τοῦ προθύμου συγγενοῦς ἐχάθησαν οἱ κόποι.

96

Διότι μόλις ἤρχισε καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα,
Μέγας ἠγέρθη θόρυβος καὶ σύγχυσις μεγάλη,
Καὶ τὸ πολυπληθέστερον ἀπεριστέπτως κόμμα
Κάτω! φωνάζει. Μᾶς ἀρκεῖ! φωνάζουν καὶ οἱ ἄλλοι.
Καὶ θυσιάζει ὁ δειλὸς εἰς μαύρην ἀδικίαν
Καὶ τὴν στενὴν συγγένειαν καὶ παλαιὰν φιλίαν.

97

Τοιαύτην πλὴν προσπάθειαν φιλόφρονα, γενναίαν,
Οὐδέποτ' ἐλησμόνησεν, εὐγνωμονῶν ὁ ὄνος,
Κ' εἰς θέσιν ἅμα ὑψηλὴν προήχθη καὶ σπουδαίαν.
Ἀμέσως τὸ ἀπέδειξεν, ὡς ὅταν ἔλθῃ χρόνος
Καὶ τόπος ὁ ἁρμόδιος θὰ πληροφορηθῆτε,
Κι' ἂν λάβητε ὑπομονὴν ὀλίγην θὰ ἰδῆτε.

98

Καὶ σὺ, ὁ ἔχων φυσικῶς ὑπομονὴν τοσαύτην,
Ὑπόμενε, ὦ ὄνε μου, ὀλίγον ἔτι μόνον·
Καιρὸς βεβαίως ἔρχεται κ' εἰς προσβολὴν τοιαύτην
Λαμπρὰν ἱκανοποίησιν θὰ λάβῃς, καὶ εἰς θρόνον
Θὰ κάθησαι ἀσάλευτος ἢ κἂν ἐκεῖ πλησίον,
Ἐν τῇ χειρὶ τῇ στιβαρᾷ τύχας λαῶν ἐγκλείων.

99

Μὴν ἀμφιβάλλῃς· τάχιστα, ὄνε, τῶν γνώσεών σου
Τὸ πλῆθος θ' ἀναγνωρισθῇ εἰς ὅλας μας τὰς σφαῖρας
Τότε θὰ βλέπῃς ἕρποντας ὅλους ἐνώπιόν σου
Βαθύνοας, πολυμαθεῖς, μεγάλους τῆς ἡμέρας,
Καὶ σὺ εἰς τὰς περιπλοκὰς τεταραγμένων χρόνων
Στερρὸν θὰ ᾖσαι στήριγμα σαλευομένων θρόνων.

100

Καὶ ἄλλα ζῶα πάμπολλα ἐκ τῶν ἀξιολόγων,
Ὅσα ἢ ἐκκινήσαντα ἐξ ἀποκέντρου χώρας,
Ἢ κωλυθέντα ἄλλως πως ἕνεκ' ἀγνώστων λόγων
Εἰς τῆς συνεδριάσεως δὲν ἔφθασαν τὰς ὥρας,
Προὐτάθησαν, ἓν ἕκαστον μὲ τὰ συστατικά του;
Ἢ ὑπὸ πάτρωνός τινος ἢ φίλου ἢ προστάτου.

101

Ὁ μὲν Καμηλοπάρδαλιν τὴν ὑψηλὴν προτείνει,
Ὁ δὲ τὸν ἀνθρωπόμορφον Οὐραγγουτάγγον θέλει,
Καὶ ἄλλος ζῶον ἕτερον ἐκ τῶν γνωστῶν συστήνει;
Καὶ ἄλλος ἄλλων κρατερῶν ὀνόματ' ἀπαγγέλλει.
Ὁ σκύλος ὅμως πρὸ πολλοῦ τὸν λόγον εἶχε δώσει,
Καὶ οἱανδήποτ' ἐκλογὴν ζητεῖ νὰ ματαιώσῃ.

102

Καὶ πείθει τὴν συνέλευσιν ἐκείνην παμπονήρως
Ὅτι νὰ ᾖναι ὤφειλε πᾶς ἡγεμὼν ἐν γένει
Ἢ ὁλοκλήρως ἄνθρωπος ἢ ζῶον ὁλοκλήρως·
Εἰς τὸν Οὐραγγουτάγγον πλὴν τοιοῦτον δὲν συμβαίνει
Αὐτὸς ἔχει τὸ πρόσωπον ἀμφίβολον, γριφῶδες,
Τὸ ἥμισυ ἀνθρώπινον, τὸ ἥμισυ ζωῶδες.

103

Καὶ ὅτι παῤῥησία τις ἄστατος, ἀβεβαία,
Μόνον εἰς συνταγματικὸν θὰ συγχωρῆται θρόνον,
Εἰς ἄρχοντα πολιτικῆς ἀστάτου, βασιλέα,
Ὅστις κυρίως βασιλεὺς ἐν μέρει εἶναι μόνον·
Πλὴν πρέπει ὁ ἀπόλυτον κατέχων ἐξουσίαν
Νὰ μὴ ἔχῃ ἀμφίβολον τὴν φυσιογνωμίαν.

104

Καὶ ὅτι τέλος, ἂν συμβῇ, νὰ λάβουν ἐξουσίαν
Ἀπόλυτον, δεσποτικὴν καὶ ζῶα ἀλλοκότων,
Στρεβλῶν χαρακτηριστικῶν ἢ μὲ μορφὴν γελοίαν,
Τετράποδα ἢ δίποδα, θὰ εἶναι τοῦτο πρῶτον
Σημεῖον καὶ ἀπόδειξις τρανὴ ὅτι ἐπίσης
Ἐφθάρη κ' ἡ πολιτικὴ, ἐφθάρη καὶ ἡ φύσις.

105

Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἐπειδὴ (κ' ἐφάνη ἀριδήλως)
Δὲν ἦσαν εἰς τὴν σύνοδον τὰ ζῶ' αὐτὰ παρόντα,
Μὲ παραδείγματ' ἀληθῆ ἢ καὶ πλαστὰ ὁ σκύλος
Ἀπέδειξε τὸ ἄτοπον νὰ ψηφισθοῦν ἀπόντα,
Γνώμας ἐπὶ τοῦ θέματος ποικίλας ἀριθμήσας,
Τίς οἶδεν ὅμως ποῦ καὶ πῶς καὶ πόθεν ἀρυσθείσας.

106

Ἂν εἶχον κοινὸν Δίκαιον τὰ ζῶα δὲν γνωρίζω,
Ἢ ἤθη κ' ἔθιμα κοινὰ καὶ παραδεδεγμένα.
Γραπτὸν βεβαίως Δίκαιον δὲν εἶχον, πλὴν νομίζω,
Ὅτ' εἶχον μόνον νόμιμα τινὰ κανονισμένα.
Οὕτω κ' ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι τὰ νόμιμα τηροῦμεν,
Δικαίου εἶδος ἔχοντες, ὃ ἄγραφον καλοῦμεν.

107

Τῶν ζώων μέχρι σήμερον ἡ ἕξις εἶναι γνώμων,
Εἰς ταύτην ὑποτάσσονται κ' εἰς ὁρμεμφύτους κλίσεις,
Ἡ ἕξις εἶναι παρ' αὐτοῖς ὁ πρώτιστος τῶν νόμων,
Καὶ ὄχι, ὅπως παρ' ἡμῖν, μόνον δευτέρα φύσις.
Ὁ σκύλος τούτου ἕνεκα, νομομαθὴς νευρώδης,
Ἕξεις τινὰς ἀνέφερεν ἀρχαίας καὶ κτηνώδεις.

108

Εἶχον λοιπὸν τὸ Δίκαιον τὰ ζῶα, τὸ ὁποῖον
Δικαίως ὀνομάζομεν τῆς φύσεως τὸν Νόμον,
Ἐκεῖνον τὸν κοινὸν κριτὴν, καὶ νομοθέτην θεῖον,
Ὅστις τῶν ξένων πράξεων ἄριστος εἶναι γνώμων.
Ἀλλὰ τὰ μεταφυσικὰ, μὲ συγχωρεῖς, θ' ἀφήσω,
Μὴ θέλων, ἀναγνῶστά μου, μ' αὐτὰ νὰ σὲ ζαλίσω.

ΜΑΡΙΑ ΔΕ ΚΕΡΟΥΑΡ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 436.)

Ε'.

Ἡ Μαρία ἅμα ἰδοῦσα τὴν ἐπιστολὴν ἐλησμόνησε τὸν Κ. δὲ Γρανλιὲ καὶ ἡ μνήμη τοῦ Ὀκταβίου, ἥτις εἶχεν ἀποκοιμηθῆ πρὸς μικρὸν, ἐξύπνησεν ἐκ νέου ζωηροτέρα. Ἐπέρασε δὲ τὴν νύκτα κλαίουσα χωρὶς νὰ κατορθώσῃ ν' ἀνοίξῃ τὴν ἐπιστολήν· μυριάκις ἐδοκίμασε καὶ μυριάκις ἀνεχαιτίσθη ἀπὸ ἀόρατον δύναμιν· ἐνόμιζεν ὅτι ἀνοίγουσα τὸν φάκελλον πύρινοι χαρακτῆρες θ' ἀνεπήδων καὶ θὰ τὴν κατέκαιον.

— Ἀ! σκληρὲ, ἀνέκραξε, διατί μὲ ἔγραψες; καὶ τί ἄλλο θὰ μὲ λέγῃς ἢ ὅσα ἐγὼ πολλάκις εἶπα εἰς τὸν ἑαυτόν μου; δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ τύψις τῆς συνειδήσεώς μου καὶ ζητεῖς νὰ ἐπαυξήσῃς αὐτὴν μὲ ἐπιπλήξεις;.... Σὺ, Θεέ μου, ἠξεύρεις τὰ βάσανά μου καὶ τί ὑποφέρω, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως εἶμαι ἀξία ἐλέους! Θεέ μου! ὑποστήριξέ με, τὸν μὲν ἐδικόν μου πόνον τὸν ὑποφέρω, τοῦ Ὀκταβίου ὅμως δὲν ἔχω δύναμιν.... Καὶ ταῦτα λέγουσα κατεφίλει τὸ γράμμα καὶ τὸ ἔβρεχε μὲ δάκρυα ὅλως ἀπηλπισμένη. Τὴν δὲ πρωΐαν ἐξελθοῦσα ἐβάδιζε πλησίον τοῦ ποταμοῦ. Ἦσαν τότε ἀρχαὶ τοῦ Ἰουνίου καὶ τὰ πτηνὰ ἤρχιζον νὰ κελαδῶσιν ἐπὶ τῶν δένδρων· ἦτο δὲ ὁ δρόμος γνωστότατος εἰς τὴν Μαρίαν, διότι πρὸ πολλοῦ περιέφερεν εἰς αὐτὸν τὴν λύπην της. Μετὰ μίαν ὥραν ἔφθασεν εἰς τὸ ἴδιον ἐκεῖνο μέρος ὅπου ὁ Ὀκτάβιος εἶχεν ἐξομολογηθῆ πρὸς αὐτὴν τὸ αἴσθημά του, καὶ ἐκεῖ ἀπεφάσισε ν' ἀναγνώσῃ τὴν ἐπιστολήν. Ἀνοίξασα δὲ αὐτὴν τρέμουσα ἀνέγνω τὰ ἑξῆς·

«Πῶς, ἀγαπητή μου ἐξαδέλφη, ἀκόμη ἐνθυμεῖσαι τὰ παιδικά μας; Θέλεις νὰ σὲ συγχωρήσω καὶ ὑπόσχεσαι ν' ἀποθάνῃς· τῇ ἀληθείᾳ, φαίνεται ὅτι μόνη ἡ Βανδέκ γεννᾷ τοιούτους ἡρωϊσμούς. Ἡσύχασε, ἀγαπητὴ Μαρία, σὺ πρέπει νὰ συγχωρήσῃς ἐμὲ, ἐγὼ δὲ πρὸ πολλοῦ σὲ ἀφῆκα ἐλευθέραν. Ναὶ μὲν ἐδυνάμην ν' ἁρπάσω τὸ ὡραιότερον μέρος τοῦ δράματος, προτιμῶ ὅμως νὰ τὸ ἀφήσω εἰς σέ. Ἡ εἰλικρίνειά μου ἔστω δικαιολογία μου. Φαντάσθητι, ἐξαδέλφη μου, ὅτι πρὸ δεκαοκτὼ μηνῶν εἶμαι ὑπανδρευμένος. Ἡ τύψις τῆς συνειδήσεώς σου ἐξύπνισε τὴν τύψιν τῆς ἰδικῆς μου καὶ αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν τεταπεινωμένον· ἀλλὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποθέσω τόσην ἀγάπην καὶ τόσην σταθερότητα; Ὄχι βεβαίως δὲν ἐλησμόνησα τὴν ἑσπέραν ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν ἀντηλλάξαμεν τοὺς ἀμοιβαίους ὅρκους μας ὑπὸ τὴν λάμψιν τῆς σελήνης. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι τωόντι ὁ καιρὸς ἦτο λαμπρὸς ἂν καὶ ὀλίγον ψυχρός· ἦτο

φθινόπωρον ἂν δὲν ἐλησμόνησα καὶ σὺ ἦσο ὡραιοτάτη· μὲ φαίνεται ὅτι βλέπω τοὺς μικρούς σου πόδας στηριζομένους εἰς τὸν χόρτον τῆς ὄχθης. Τὸν προσεχῆ Ὀκτώβριον θὰ συμπληρωθῶσι πέντε ἔτη· ὥστε, ἐπὶ πέντε ἔτη μὲ ἠγάπησες, μὲ ἐπερίμενες, καὶ μὲ ἐπερίμενες ἕως καὶ αὐτὴν τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου σου! Ἠξεύρεις, ἐξαδέλφη μου, ὅτι τοῦτο μὲ κάμνει καὶ νὰ ἐντρέπωμαι καὶ νὰ ὑπερηφανεύωμαι; Βεβαιώθητι ὅμως ὅτι οὔτε κἂν τὸ ὑπωπτευόμην· καὶ ὅτε ὑπανδρεύθην δὲν ἐνόμιζα ὅτι γίνομαι ἔνοχος ἀπιστίας. Ἐὰν δὲν ἔλαβες εἰδοποίησιν περὶ τοῦ γάμου μου τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῆς ῥητῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ πατρός σου, νὰ μὴν ἔχωμεν πλέον μηδεμίαν σχέσιν μὲ τοὺς κατοίκους τοῦ Κερουάρ. Σὲ ἐνόμιζα ὑπανδρευμένην πρὸ πολλοῦ καὶ εὐτυχῆ, καὶ ἂν μ' ἔλεγέ τις ὅτι σὲ ἐπρόδιδα, σὲ ὁμολογῶ ὅτι θὰ ἠπόρουν πολύ. Ἐλπίζω ὅτι θὰ μάθῃς εὐχαρίστως ὅτι ὑπανδρεύθην ἀξιόλογα, λαβὼν τεσσαράκοντα χιλιάδας φράγκων εἰσόδημα κατ' ἔτος, συγχρόνως δὲ καὶ ἄλλας ἐλπίδας. Ναὶ μὲν δὲν ἔχει ἡ νύμφη οὔτε τὴν χάριν οὔτε τὸ κάλλος σου, ἀλλά, καθὼς καὶ σὺ, ὑπήκουσα εἰς τὸν πατέρα μου. Θὰ ἰδῇς ὅτι ὁ γάμος εἶναι καταλληλότατος ὡς οὐδὲν ἄλλο εἰς τὸ νὰ καθησυχάζῃ τὰς ἐξάψεις τῆς τρελλῆς νεότητος· δὲν θὰ ἀποθάνῃς, δὲν θέλεις νὰ ζήσω; Δὲν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ γνωρίζω τὸν Κ. δὲ Γρανλιὲ, ἀλλὰ καθὼς ἐξετάσας ἐπληροφορήθην σὲ ἁρμόζει κατὰ πάντα. Λυποῦμαι μόνον ὅτι τὸν ὑπανδρεύθης διότι ἔχασε τὴν κατάστασίν του· αἱ καλαὶ ὑποθέσεις δὲν γίνονται τοιουτοτρόπως. Ὑγίαινε, ἐξαδέλφη μου, φιλῶ τὰς λευκάς σου χεῖρας καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ δεχθῇς τὰς εὐχὰς τὰς ὁποίας ἡ μήτηρ μου καὶ ἐγὼ ἀπευθύνομεν πάντοτε ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας σου.

»ΟΚΤΑΒΙΟΣ ΔΥΒΙΒΙΕ.»

Δὶς ἀνέγνω ἡ Μαρία τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν, τὴν μὲν πρώτην φορὰν ἔχουσα τὰ βλέμματα πεπλανημένα, τὴν δὲ δευτέραν ψυχρὰ καὶ ἀσφαλῆ· μετὰ ταῦτα διπλώσασα αὐτὴν τὴν ἔβαλεν ἀταράχως εἰς τὸ θυλάκιόν της. Ἐκάθησε δὲ πολλὴν ὥραν εἰς τοὺς πρόποδας σχοίνου, ἀτάραχος, σιωπηλὴ, ἀκίνητος καὶ κρατοῦσα τὴν κεφαλήν. Τί ἄρα συνέβη ἐν αὐτῇ; Διὰ νὰ τὸ ἐννοήσῃ τις πρέπει νὰ ἐνταφιάσῃ ἕνα ζῶντα εἰς τὴν λήθην τῆς καρδίας του. Ὅτε δὲ ἠγέρθη ἦτο περιχαρὴς καὶ ὡς μεταμορφωμένη· ἐνόμιζεν ὅτι ὁ Θεὸς τὴν ἔσωσεν ἀπὸ τοῦ χάους καὶ ὅτι κατὰ πρῶτον ἔβλεπε τὴν δόξαν τῆς κτίσεως· ἔτριψε τὸ πρόσωπόν της μὲ τὰς χεῖράς της ὡς τις ἐπιθυμῶν νὰ ἐνθυμηθῇ τι, καὶ μετὰ ταῦτα περιέφερε πέριξ αὐτῆς βλέμμα φαιδρόν· τὰ πάντα τῇ ἐφαίνοντο ἐξαίσια. Ἔβλεπε τὴν εἰκόνα τοῦ Κ. δὲ Γρανλιὲ ἐξερχομένην οὕτως εἰπεῖν ἀπὸ τὰ νέφη ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐσκιάζετο πρὸ πολλοῦ, καὶ καταλαμβάνουσαν ὁλόκληρον τὴν καρδίαν της. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι συνέβη θεία ἀποκάλυψις, καὶ ὅτι αἴσθημα εὐτυχίας, τὸ ὁποῖον πρῶτον τότε ἠσθάνετο, ἐπλήρωσε τὴν καρδίαν της. Ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς της ἔρρεον δάκρυα, καὶ θέσασα τὴν χεῖρα εἰς τὸ στῆθός της ἀνέκραξεν· «Εὐγενῆ μου, σύζυγε!»

Καὶ ἐπαναλαβοῦσα εὐθὺς τὸν δρόμον τὸν φέροντα εἰς τὸν πύργον, ἐβάδιζε μὲ βῆμα ἐλαφρότατον καὶ μὲ καρδίαν πλήρη χαρᾶς. Παράδοξον πρᾶγμα! Ὁ Ὀκτάβιος ἦτο τοσοῦτον μακρὰν τοῦ νοός της ὡς ἂν μὴ εἶχεν ὑπάρξει ποτέ! εἶχε βυθισθῆ ἐν τῇ μνήμῃ της ὡς πτῶμα ἐν τῇ θαλάσσῃ, οὐδὲ κἂν ῥητίδα ἀφὲν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Οὐδὲν ἔμενεν ἐξ αὐτοῦ ἐντὸς τῆς ἀναγεννηθείσης ἐκείνης ψυχῆς.

Ὅτε ἔφθασεν εἰς Κερουὰρ εἶδε τὸν ἵππον τοῦ Γρανλιὲ ἕτοιμον, χαλινωμένον καὶ περιμένοντα τὸν κύριόν του ἔμπροσθεν τῆς θύρας. Πλησιάσασα δὲ τὸ εὐγενὲς ζῶον ἐθώπευεν αὐτὸ διὰ τῆς μικρᾶς της χειρός. Μετὰ μικρὸν ἐξῆλθεν ὁ Κ. δὲ Γρανλιὲ ἕτοιμος ν' ἀναχωρήσῃ, καὶ μὴ ἐνθυμούμενος πλέον τὴν πληγήν του τῆς παρελθούσης νυκτός.

— Ἀναχωρεῖς; ἀναχωρεῖς πάλιν; ἠρώτησεν ἡ Μαρία μὲ φωνὴν τεθλιμμένην καὶ τρυφεράν.

Ἐκεῖνος δὲ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ ἵππου του τὴν ἔβλεπε σιωπῶν.

— Μὴν ἀναχωρήσῃς! προσέθηκεν ἡ σύζυγός του μὲ ἦθος ἱκετευτικόν.

Ὁ Κ. Γρανλιὲ ἐμειδίασε περίλυπος· μάτην ἡ σύζυγός του προσεπάθησε νὰ τὸν κρατήσῃ, ἀλλ' ἐκεῖνος ἵππευσε.

— Σὲ παρακαλῶ, εἶπεν ἐκ νέου ἡ Μαρία, μείνε. Κ. δὲ Γρανλιὲ, σὲ ζητῶ μόνον μίαν ἡμέραν, μίαν ἡμέραν μόνον! Θὰ μὲ τὴν ἀρνηθῆς; . . . προσέθηκε ἀνεγείρασα ἐπ' αὐτοῦ πλήρη ἀγάπης βλέμματα.

Ὁ Γρανλιὲ καὶ πάλιν ἀπεκρίθη μὲ μειδίαμα μελαγχολικόν. Ἐν τοσούτῳ ὁ ἵππος του ἐχρεμέτιζεν ἀνυπομόνως.

— Μαρία, εἶπεν ὁ εὐγενὴς, ποτὲ δὲν σὲ εἶδα τόσον εὐτυχῆ ὅσον σήμερον.

— Ἀ! ναὶ, ἀνέκραξεν ἡ νέα, εἶμαι ἀληθῶς εὐτυχεστάτη.

Καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην θεία εὐδαιμονία ἔλαμπεν ἐπὶ τοῦ ὡραίου προσώπου της.

— Φαίνεται, προσέθηκεν ὁ Γρανλιὲ, ὅτι ἔλαβες εἰδήσεις εὐχαρίστους.

Καὶ κεντήσας τὸν ἵππον διὰ τῶν πτερνιστήρων του ἀνεχώρησε δρομαῖος.

Ἡ Μαρία ἀπηλπισμένη ἠθέλησε νὰ τὸν κράξῃ, ἀλλ' ἡ φωνὴ ἐξέπνευσεν ἐπὶ τῶν χειλέων της, ἐνῷ ἐκεῖνος εἶχε φθάσει εἰς τὰ ἄκρα τοῦ δάσους. Ἠκολούθησε δὲ αὐτὸν ἐπὶ πολὺ διὰ τοῦ βλέμματος, καὶ ἐπὶ πολὺ ἔμενεν ἀκούουσα τὸν κρότον τῶν βημάτων τοῦ ἵππου του· μετὰ ταῦτα δὲ, ὅτε ἐγένετο ἄφαντος, ὅτε οὐδὲν ἠκούετο πλέον, ἔτρεξεν εἰς τὸ δωμάτιόν της.

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐβασανίσθη ἀπὸ ἀπερίγραπτον ἀγωνίαν, νομίζουσα ὅτι ποτὲ δὲν θὰ φθάσῃ ἡ ἑσπέρα. Μάτην προσεπάθησε ν' ἀναπαυθῇ ὀλίγον· ἐξῆλθεν ὅπως διασκεδάσῃ τὰς ἀτελευτήτους ὥρας, πλὴν τῇ ἐφαίνετο ὅτι ἡ σκιὰ τῶν δένδρων ἀντὶ νὰ γίνῃ μακροτέρα ἔμενε πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Εἰς τὰ μονοπάτια τὰ διασχίζοντα πανταχόθεν τὰ πέριξ δάση, εἶδε διερχομένους πολλοὺς εὐγενεῖς τῶν περιχώρων, οὐχὶ πάντας ὁμοῦ, ἀλλὰ ἀνὰ ἕνα ἕκαστον, καὶ ἀκολουθοῦντας ὁ εἷς τὸν ἄλλον μετὰ μεγάλα διαστήματα χρόνου. Ὅλοι ἦσαν ὡπλισμένοι μὲ κυνηγετικὸν πυροβόλον δίκαννον, ἀλλ' εὐκόλως ἐνοεῖτο ἐκ τοῦ μυστηριώδους καὶ ζοφεροῦ ἤθους των ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ διασκεδάσεως. Ἡ Μαρία παρετήρησε πρὸς τούτοις ὅτι ὅλοι διευθύνοντο πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος ὅπου καὶ ὁ σύζυγός της. Μεγάλη ταραχὴ κατέλαβε τὴν καρδίαν της, καὶ ἀνήσυχος, πεφοβισμένη, ἔδραμε πρὸς τὸν πατέρα της καὶ τὸν ἠρώτησε·

— Πάτερ μου, τί συμβαίνει; Πρὸ καιροῦ ὑπάρχει κίνησις πέριξ ἡμῶν. Δὲν ἠξεύρω τίποτε, δὲν ἀνεκάλυψα τίποτε, καὶ ὅμως κάτι μὲ λέγει ὅτι μεγάλα δυστυχήματα προετοιμάζονται. Εὑρισκόμεθα ἐπάνω εἰς κρατῆρα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τέλους θὰ ἐκραγῇ. Ἡ γῆ κλονίζεται ὑπὸ τοὺς πόδας μας.

Ὁ γέρων ἠθέλησε νὰ καθησυχάσῃ τὴν κόρην του.

— Δὲν φοβοῦμαι, ὑπέλαβεν ἡ νέα, πλὴν εἶσαι βέβαιος ὅτι ὁ Γρανλιὲ δὲν λαμβάνει μέρος εἰς ὅλα αὐτά; Διατί αὐταὶ αἱ συχναὶ ἀπουσίαι; Χθὲς ἐπανῆλθε πολὺ ἀργὰ τὴν νύκτα, καὶ σήμερον τὸ πρωὶ ἀνεχώρησε χωρὶς νὰ κατορθώσω νὰ τὸν κρατήσω. Πάτερ μου, δὲν γνωρίζεις τί ἀπὸ τὸ σχέδιόν του; Ἴσως ὁ λόγος σου θὰ ἔχῃ περισσοτέραν ἐπιῤῥοὴν ἐπ' αὐτοῦ ἀπὸ τὸν ἐδικόν μου. Ἀνενθύμισέ τον ὅτι τὸν ἐνεπιστεύθης τὴν εὐτυχίαν τοῦ τέκνου σου· πρὸ πολλοῦ τὸ λησμονεῖ ὑπὲρ τὸ δέον, πάτερ μου.

— Δὲν τὸ λησμονεῖ, κόρη μου, ἀπεκρίθη ὁ γέρων· δύναμαι μάλιστα νὰ σὲ βεβαιώσω περὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φροντίδος του διὰ σέ. Σήμερον ἀκόμη τὸ πρωὶ πρὶν ἀναχωρήσῃ, εἴχαμεν μεγάλην συνομιλίαν μαζῇ εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐγένετο λόγος εἰμὴ περὶ τῆς εὐτυχίας σου. Ἡ γενναία καρδία του μόνον περὶ σοῦ φροντίζει· μόνη ἡ ἀγάπη τοῦ πατρός σου δύναται νὰ παραβλεθῇ μὲ τὴν ἐδικήν του.

— Καὶ ὅμως μὲ ἀποφεύγει, μὲ ἀποφεύγει, εἶπεν ἡ Μαρία καταπίνουσα τὰ δάκρυά της.

— Συκοφαντεῖς τοὺς σκοπούς του, κόρη μου. Προσπαθεῖ νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν καταστροφὴν τὴν ὁποίαν ἔπαθεν ἡ κατάστασίς του, καὶ εἰς τοῦτο, ὡς καὶ εἰς πᾶν ἄλλο, ἐργάζεται ἀποβλέπων εἰς τὴν εὐδαιμονίαν σου. Σήμερον τὸ πρωὶ μὲ ὡμίλει ἀκόμη περὶ τούτου, καὶ πρὶν φύγῃ ὁ εὐγενὴς αὐτὸς νέος μὲ ἠσπάσθη προφέρων τὸ ὄνομά σου.

— Σὲ ἀπατᾷ, πάτερ μου, σὲ ἀπατᾷ, ἀνέκραξεν ἡ Μαρία ὀλοφυρομένη. Δὲν πρόκειται περὶ τῆς καταστάσεώς του, οὔτε περὶ τῆς εὐτυχίας μου, ἀλλὰ περὶ τῆς καταστροφῆς ὅλων μας.

Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἀπέσπασεν ἑαυτὴν ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός της καὶ ἔφυγε κλαίουσα. Ἀγνοῶ ποία ἔμφυτος ῥοπὴ τὴν ἔφερεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Κ. δὲ Γρανλιὲ, ὅπου πρώτην φορὰν εἰσῆλθε. Τὰ πάντα ἦσαν ἄτακτα. Στιβάδες ἐγγράφων ἐσχισμένων εἰς μύρια τεμάχια ἔκειντο κατὰ γῆς· σταγόνες αἵματος ἀκόμη ὑγροῦ ἐφαίνοντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ ὅπλα διάφορα ἦσαν διεσπαρμένα ἐπὶ τῶν ἐπίπλων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κλίνη ἦτο ἀνέπαφος, φανερὸν ὅτι ἠγρύπνησεν ὅλην τὴν νύκτα. Ἐπὶ τοῦ μαρμάρου τῆς ἑστίας ἔκειτο μήτρα διὰ σφαίρας· ἐδῶ ἐφαίνοντο ἴχνη μολύβδου, καὶ παρεκεῖ δέσμαι πυρίτιδος εὔκαιροι. Γράμματα ὅμως εἰς κανὲν μέρος!

Ἡ Μαρία ἐσκάλισε πανταχοῦ ἀλλὰ οὐδὲν ἄλλο εὗρεν, εἰμὴ ἐντὸς κιβωτίου τὴν εἰκόνα τοῦ πατρός του, καὶ μετ' αὐτῆς μικρὰν ξηρὰν ἀνθοδέσμην ἐξ ἀνθέων τοῦ ἀγροῦ, τὴν ὁποίαν, ὡς εὐθὺς ἀνεγνώρισεν, αὐτὴ εἶχε φέρει ὁλόκληρον ἡμέραν ἐπὶ τοῦ στήθους της. Ἐξῆλθε δὲ τοῦ δωματίου, πολὺ πλέον τρέμουσα ἢ πρὶν ἐπισκεφθῇ αὐτό· ἀλλ' ἰδοῦσα ὅτι ὁ ἥλιος κατέβαινεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν ὁρίζοντα, ἠσθάνθη ἑαυτὴν ἀνακουφιζομένην ἀπὸ μέγα βάρος καὶ ἤρχισε ν' ἀναπνέῃ μὲ περισσοτέραν ἐλευθερίαν, καθόσον μάλιστα τῇ εἶπον ὅτι ὁ Κ. δὲ Γρανλιὲ ὑπεσχέθη νὰ ἐπανέλθῃ πρὶν νυκτώσῃ· διὸ ἐλθοῦσα ἐκάθησεν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ὅπως τὸν περιμείνῃ ἐκεῖ. Ἡ νὺξ ὅμως ἤρχετο καὶ οἱ μεμακρυσμένοι κρότοι τὴν ἔκαμαν νὰ ἀνασκιρτᾷ ὡς ὑπὸ ἠλεκτρικῆς ταραχῆς. Χωρικός τις ἐκ τοῦ παρακειμένου χωρίου ἤρχετο πορευόμενος εἰς τὴν πόλιν· σταματήσασα δὲ αὐτὸν ἠρώτησε τί εἰδήσεις εἶχε.

— Τί λέγουν; τί κάμνουν; ὁ τόπος εἶναι ἥσυχος;

Ὁ χωρικὸς ἔσεισε τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπεκρίθη·

— Αἱ κακαὶ ἡμέραι ἐπανῆλθον.

Καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του.

Αἱ ὀλίγαι αὐταὶ λέξεις κατετρόμαξαν τὴν Μαρίαν. Ἐν τοσούτῳ μεταξὺ τῆς τόσης ἀδημονίας της ἠσθάνετο αἴσθημά τι εὐτυχίας, μέγα, βαθὺ καὶ ἀπέραντον ὡς θάλασσα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐβυθίζετο μετὰ μέθης. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς θυέλλης τῆς καρδίας ἠκούετο γλυκεῖα φωνὴ, ἥτις ἐνίοτε ἐπεκράτει παντὸς ἄλλου αἰσθήματος, καὶ τὴν ὁποίαν ἤκουε μεθ' ἡδονῆς.

Ἡ νὺξ ἐπήρχετο καὶ ὁ Κ. δὲ Γρανλιὲ δὲν ἔφθανε. Τὴν ὥραν δὲ καθ' ἣν οἱ χωρικοὶ γεύονται ἡ Μαρία ἐπορεύθη εἰς τὴν γειτονικὴν ἔπαυλιν, ὅπου εὗρεν

ὅλην τὴν οἰκογένειαν καθημένην παρὰ τὴν τράπεζαν καὶ ὁμιλοῦσαν περὶ τῶν συμβάντων τῆς ἡμέρας. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπεθύμει καὶ αὐτή, ἐκάθησε καὶ ἤκουε μετὰ προσοχῆς. Αἱ διηγήσεις ὅμως ἦσαν ἀντιφατικαί· οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἐκτυπήθησαν ἐδῶ, οἱ δὲ ἐκεῖ· πλὴν πάντες συμφώνως ἐβεβαίουν ὅτι εἰς Κλισὼν ἠκούσθη τρὶς τὸ ἀνακλητήριον τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅτι στρατὸς ἐλθὼν ἐκ Νάντης τὴν παρελθοῦσαν ἐστάθμευεν εἰς τὰ περίχωρα καὶ ὅτι ὅλος ὁ τόπος ἦτο εἰς τὰ ὅπλα.

Περὶ πολλῶν ὀνομάτων τῶν ἀρχηγῶν τῶν στασιαστῶν ἐγένετο λόγος, ἀλλὰ τὸ τοῦ Κ. δὲ Γρανλιὲ δὲν ἠκούσθη· ἡ Μαρία ὅμως παρετήρησεν ὅτι τὴν ἔβλεπον κρυφίως. Περιειργάζετο, ἤκουε τὰ πάντα μὲ μέγιστον τρόμον. Ἀνέφερον καὶ μυστικὰς συναθροίσεις, καὶ τὸ νεώτερον τῶν παιδίων τῆς ἐπαύλεως διεβεβαίου ὅτι εἶδε τὴν ἑσπέραν ἐκείνην πολλοὺς ὡπλισμένους ἱππεῖς, εἰσερχομένους εἰς τὸν Πύργον τῆς Πενισιέρ. Ὠνόμασε δὲ καὶ πολλοὺς τοὺς ὁποίους ἀνεγνώρισε.

— Μήπως εἶδες καὶ τὸν Κ. δὲ Γρανλιέ; ἠρώτησεν ἡ Μαρία προσπαθήσασα νὰ μειδιάσῃ.

— Ὄχι, κυρία μου, ἀπεκρίθη ὁ νέος, δὲν τὸν εἶδα.

— Ἂν ἔζη ὁ πατήρ μου θὰ ἔβλεπες βεβαίως καὶ αὐτὸν ἐκεῖ, ὑπέλαβεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, γέρων ἀδιόρθωτος βασιλικός.

— Σοῦ ἔκαυσαν τρεῖς ἐπαύλεις μόνον, νομίζεις ὅτι δὲν εἶναι ἀρκεταί; εἶπε γυνὴ νέα ἀκόμη, σφίγγουσα εἰς τὰς ἀγκάλας της δύο ὡραῖα τέκνα. Θέλεις νὰ γίνουν οἱ υἱοί μας τόσον δυστυχεῖς ὅσον καὶ οἱ γονεῖς μας;

Ὁ γέρων, ἀντὶ ν' ἀπαντήσῃ, ἀνύψωσε τοὺς ὤμους καὶ ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Σαῤῥὲς, ἥτις ἐκρέματο εἰς τὸν τοῖχον.

Ἡ Μαρία ἀνεχώρησεν· ἡ νὺξ ἦτο ζοφερὰ καὶ ὁ οὐρανὸς πλήρης νεφῶν· βρονταὶ ἠκούοντο μακρὰν καὶ σταγόνες βροχῆς ἔπιπτον ἀπὸ τῶν πυκνῶν νεφελῶν. Ἡ Μαρία ἐπανῆλθεν εἰς τὸν πύργον. Ὁ Κ. δὲ Κερουὰρ προσεπάθει νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς θυγατρός του, ἡσυχίαν τὴν ὁποίαν οὐδ' ἐκεῖνος εἶχε· διότι πρό τινων ὡρῶν ἀπαίσιαι εἰδήσεις εἶχον φθάσει μέχρις αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῆς Μαρίας ἐγένετο κατ' οἶκον ἔρευνα εἰς τὸν πύργον τοῦ Κερουὰρ, καὶ συνελήφθησαν τὰ ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ Γρανλιὲ ὅπλα καὶ χαρτία. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ τὴν αὐτὴν ὥραν παρόμοιαι ἔρευναι ἐγένοντο καὶ εἰς τὸν πύργον τοῦ Γρανλιέ· γέρων δέ τις ὑπηρέτης τοῦ Γρανλιὲ ἐκόμισε τὴν εἴδησιν ταύτην. Ἔξω παρετηρήθη κίνησις ἀσυνείθιστος. Ἀποσπάσματα πεζικοῦ διέτρεχον τὰ πέριξ δάση, λόγχαι ἔλαμπον μεταξὺ βάτων, καὶ τὴν ὥραν ἐκείνην ἠκούετο μακρὰν ἦχος τυμπάνων, τὸ διεγερτικὸν ἐσήμαινεν εἰς Κλισὸν καὶ ὁ ἄνεμος τῆς θυέλλης ἔφερε μέχρι Κερουὰρ τὰς φωνὰς τῆς ἀπελπισίας. Καὶ προσεπάθουν μὲν νὰ κρύψωσιν ἀπὸ τὴν Μαρίαν δὲ Γρανλιὲ μέρος τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἡ πέριξ αὐτῆς ἐπικρατοῦσα θλῖψις τῇ ἔλεγε τὰ πάντα.

— Λέγεις λοιπὸν, ἀνέκραξεν αἴφνης ἀποταθεῖσα πρὸς τὸν πατέρα της, λέγεις ὅτι ὁ Γρανλιὲ σὲ ἠσπάσθη πρὶν ἀναχωρήσῃ;

— Καὶ ἀσπαζόμενός με ἐπρόφερε τὸ ὄνομά σου, προσέθηκεν ὁ γέρων σφίγγων τὴν χεῖρα τῆς θυγατρός του.

— Ἐπρόφερε τὸ ὄνομά μου! εἶπεν ἡ Μαρία ὡς ἂν ὠνειρεύετο.

Μετὰ ταῦτα δὲ προσέθηκε·

— Βεβαίως πρώτην φορὰν σὲ ἠσπάσθη ὁ Κ. δὲ Γρανλιὲ, πάτερ μου, δὲν εἶναι ἀληθές;

— Ναὶ, πρώτην φορὰν, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος.

Ἡ Μαρία ἐγερθεῖσα μεθ' ὁρμῆς, ἔγραψε λέξεις τινὰς, ἐφώναξε τὸν Γεώργιον, τὸν ἐξυπνότερον, τὸν δραστηριώτερον καὶ τὸν πλέον εὐκίνητον τῶν ὑπηρετῶν· ὅτε δὲ οὗτος ἐφάνη τῷ εἶπε μὲ φωνὴν ζωηράν·

— Καβαλίκευσε ἀμέσως, πήγαινε εἰς τὸν πύργον τῆς Πενισιὲρ, ἰδὲ τὸν κύριον δὲ Γρανλιὲ, ἐγχείρισέ τῳ τοῦτο τὸ γράμμα καὶ νὰ ἐπιστρέψῃς ἐδῶ ἐντὸς μιᾶς ὥρας.

— Πολὺ καλὰ, κυρία. Καὶ ἱππεύσας ἀνεχώρησεν ὡς πτηνόν.

Μετὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ἡ καταιγὶς ἐξεῤῥάγη μὲ ἀπίστευτον ὁρμήν· μία ὥρα, δύο ὧραι παρῆλθον καὶ ὁ Γεώργιος δὲν ἐφαίνετο. Ἡ βροχὴ ἔπιπτεν ὡς χείμαῤῥος καὶ ἀδιακόπως ἠκούοντο βρονταί. Τέλος, περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἵππος ἐσταμάτησεν εἰς τὴν θύραν τοῦ πύργου· καὶ ὁ μὲν ἵππος ἦτο ὁ τοῦ Γεωργίου, ἀλλὰ τὸ ἐφίππιον ἦτο κενόν. Νέα αἰτία ἀνησυχίας ἐνταῦτῳ δὲ καὶ ἀπαίσιον καὶ τρομερὸν προμήνυμα· ἅπας ὁ πύργος ἦτο ἄγρυπνος· ἀλλ' οὐδεὶς ἐπρόφερε λέξιν· μόλις ἐτόλμων νὰ ἴδωσιν ὁ εἷς τὸν ἄλλον.

Τὴν αὐγὴν ἤκουσαν πανταχοῦ ἦχον σαλπίγγων καὶ τυμπάνων· μετ' ὀλίγον δὲ διέκριναν τάγματα στρατοῦ διερχόμενα εἰς τὴν πεδιάδα. Οἱ ἀγγελιαφόροι, τοὺς ὁποίους ἔστειλαν ὅπως μάθωσί τι, ἔφεραν τὴν εἴδησιν ὅτι στρατὸς διευθύνετο εἰς τὸν πύργον τῆς Πενισιὲρ, ὅστις ἐσκόπευε νὰ ἀντισταθῇ, ὡς ἐβεβαίουν. Ἡ Μαρία δὲν ἀμφέβαλλε πλέον ὅτι ὁ σύζυγός της ἦτο μεταξὺ τῶν ἀποστατῶν. Ὁ Γεώργιος εὑρέθη ἄπνους ἐντὸς τοῦ δάσους· φαίνεται ὅτι ὁ ἵππος του εἶχεν ἀφηνιάσει καὶ ὅτι ἐφονεύθη ὁ ταλαίπωρος ὑπηρέτης πρὶν ἐκτελέσῃ τὴν παραγγελίαν. Ὁ Κ. δὲ Γρανλιὲ ἤθελε ν' ἀναχωρήσῃ ὅπως ὑπάγῃ ἡ ἰδία νὰ ἁρπάσῃ τὸν σύζυγόν της ἀπὸ τοὺς κινδύνους οἵτινες τὸν ἠπείλουν· μετὰ κόπου δὲ ἐδυνήθησαν νὰ τὴν πείσωσιν ὅτι τὸ σχέδιόν της δὲν ἦτο κατορθωτὸν, διότι ἀπὸ τῆς πρωΐας ὁ πύργος τῆς Πενισιὲρ ἦτο περιεζωσμένος καὶ ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ εἰσχωρήσῃ ἐντὸς αὐτοῦ. Ἀλλὰ μήπως ἦτο βεβαία ὅτι ὁ Κ. δὲ Γρανλιὲ ἦτο μεταξὺ τῶν ἀποστατῶν;

— Σὲ ἀγαπᾷ, ἔλεγεν ὁ Κόμης δὲ Κερουὰρ, ἠξεύρει ὅτι ἡ ζωή του εἶναι ἰδική σου, ἡ εὐτυχία τὸν ἔκαμε νὰ προφυλάττῃ τὴν ζωήν του.

Ἡ Μαρία ὅμως ἐγνώριζε τὴν εὐτυχίαν αὐτὴν καὶ διὰ τοῦτο ἀπέσπα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς της μὲ τοιαύτην ἀπελπισίαν. Ἐν τῷ μέσῳ τοσούτων συγκινήσεων οὐδὲ κἂν ἐσυλλογίσθη τὸν Ὀκτάβιον, οὔτε διὰ νὰ τὸν κατηγορήσῃ, οὔτε διὰ νὰ τὸν καταρασθῇ· εἶχεν ἀποθάνει ἐν τῇ καρδίᾳ της ἢ μᾶλλον δὲν εἶχε ποτὲ ζήσει ἐν αὐτῇ.

Καθήσασα δὲ πλησίον παραθύρου, παρετήρει καὶ ἤκουε μὲ τρομερὰν ἀνησυχίαν, τὸ βλέμμα ἔχουσα προσηλωμένον, τὴν ἀκοὴν ἄπληστον, τὴν καρδίαν ἀσθμαίνουσαν· ὁ γέρων κόμης ἵστατο ὄρθιος πλησίον αὐτῆς, καὶ ὅλοι οἱ ὑπηρέται ἦσαν συνηθροισμένοι ἐν τῷ δωματίῳ τῆς νέας των κυρίας. Ὁ πύργος τῆς Πενισιὲρ ἦτο τόσον πλησίον μὲ τὸν τοῦ Κερουὰρ, ὥστε ἡ Μαρία βεβαίως θὰ ἐδύνατο νὰ ἴδῃ τὴν στέγην του ἂν δὲν ὑπῆρχον μεταξὺ πλῆθος δένδρων.

Πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ κατοικία αὐτὴ ἦτο ἁπλῆ ἔπαυλις· ἡ μεγάλη ὅμως καὶ μωρὰ αὐτὴ ἡμέρα τὴν ἀνύψωσεν εἰς πύργον, καὶ μὲ τὸ αἷμα τῶν εἴκοσι νέων ἡρώων ὑπεγράφησαν οἱ τίτλοι τῆς εὐγενείας του.

Ἐν τοσούτῳ τὰ πάντα ἔμενον ἥσυχα· οἱ χωρικοὶ οἱ διερχόμενοι ἔμπροσθεν τοῦ Κερουὰρ ἔλεγον ὅτι ἦτο ψευτοπόλεμος καὶ ὅτι εἰς Πενισιὲρ δὲν εὑρίσκετο ἄλλος ἐκτὸς τοῦ ὑπηρέτου. Ἀκτὶς ἐλπίδος ἤρχιζε νὰ λάμπῃ, ὅτε αἴφνης ἦχος συνεχὴς πολλῶν τυμπάνων ἠκούσθη καὶ ἐν ταὐτῷ πυροβολισμοὶ ἀδιάκοποι.

Τότε συνέβη σκηνὴ ἥτις θ' ἀπέσπα δάκρυα καὶ ἀπὸ τῶν πλέον ἀδιαφόρων τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ Μαρία ἔπεσε νεκρὰ σχεδὸν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός της, καὶ πάντες οἱ ὑπηρέται ἔδραμον πρὸς αὐτὴν κλαίοντες.

Τὸ αἴσθημα ὅμως αὐτὸ τῆς ἀδυναμίας διεδέχθη γενναιότης ψυχρὰ καὶ τρομερὰ, διότι ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός της ἐπανέλαβε τὴν θέσιν της εἰς τὸ παράθυρον. Μάταιοι ὑπῆρξαν οἱ κόποι ὅσους κατέβαλον ὅπως τὴν ἀπομακρύνωσιν ἐκεῖθεν· ἡ ἡρωϊκὴ κόρη ἔμεινεν ὀρθία, σταθερὰ καὶ ἀκίνητος· ἀπέθανε δὲ μυριάκις κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, διότι ἕκαστος πυροβολισμὸς ἔπιπτε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν καρδίαν της.

Οἱ πυροβολισμοὶ ἐξηκολούθουν καὶ εὐκόλως διεκρίνετο ἥ τε ἐπίθεσις καὶ ἡ ἄμυνα. Ἐνίοτε ἠκούοντο καὶ ὑπόκωφοι ἐκπυρσοκροτήσεις, μετὰ ταῦτα μεμονωμένοι πυροβολισμοί, καὶ τελευταῖον μακρὰ σιωπὴ πενθιμωτέρα, τρομερωτέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ κρότου. Ἐξ ἑνὸς μὲν τύμπανα ἐκρούοντο ἄνευ διακοπῆς, ἐξ ἄλλου δὲ αἱ σάλπιγγες ἐσάλπιζον πολεμικῶς. Ἐν ταυτῷ δὲ ἀντήχουν ἑκατέρωθεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν συριγμῶν τῶν σφαιρῶν δύο ᾄσματα, ἐπίσης γνωστὰ, τὸ νέον ᾆσμα τῆς Μασσαλίας καὶ τὸ γηραιὸν τοῦ Ἐῤῥίκου Δ'.

Ἡ Κυρία δὲ Γρανλιὲ οὐδὲ στιγμὴν ἤλλαξε θέσιν· ὁ δὲ κόμης τοῦ Κερουὰρ, ἠσθάνετο ἀκουσίως τὸ αἷμα ἀναβράζον ἐν τῇ καρδίᾳ του. Ὁ γέρων ἵππος ἐχρεμέτιζεν ὀνειρευόμενος πυρίτιδα. Ἐνίοτε διήρχοντο ἐκεῖθεν περίεργοι, οἵτινες εἶχον πλησιάσει ὅσον ἦτο δυνατὸν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ διέδιδον ἐπιστρέφοντες εἰδήσεις τῆς πάλης. Ἡ Μαρία τοὺς ἐσταμάτα, τοὺς ἐξέταζεν· οἱ μὲν διεβεβαίουν ὅτι ὁ πύργος ἐδύνατο ν' ἀνθέξῃ πολὺ ἀκόμη, καὶ ὅτι ἂν δὲν ἤρχετο ἐπικουρία πυροβολικοῦ δυσκόλως θὰ τὸν κατέβαλον· οἱ δὲ μειδιῶντες ἔλεγον ὅτι ἦτο παιγνίδιον καὶ ὅτι διὰ νὰ γίνωσι κύριοι τῆς Πενισιὲρ ἐχρειάζοντο μόνον τινὲς ἀποφασιστικοὶ ἄνδρες· πλὴν ὅλοι ἐσυμφώνουν ὅτι οἱ εὐγενεῖς στασιασταὶ ὑπερησπίζοντο ἑαυτοὺς ὡς λέοντες, ἂν καὶ δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία ἐλπὶς σωτηρίας. Τινὲς ὅμως, ἐκ τῶν καλῶς γινωσκόντων τὸν πύργον, ἐβεβαίουν ὅτι εὐκόλως ἠδύναντο νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὸ ὄπισθεν μέρος, τὸ ὁποῖον οὐδόλως ἐφυλάττετο ἕνεκα τῆς ῥαγδαίας βροχῆς, ἥτις εἶχε πλημμυρίσει τοὺς πέριξ λειμῶνας. Ἀνέφερον πολλοὺς εὐγενεῖς λαμβάνοντας μέρος εἰς τὴν συμπλοκὴν, ἀλλ' οὐδεὶς εἶπεν ἂν ὁ Κ. δὲ Γρανλιὲ εὑρίσκετο μεταξὺ αὐτῶν.

Περὶ τὰ μέσα τῆς ἡμέρας ἐφάνη πυκνὸς καπνὸς ἀνυψούμενος ὑπεράνω τῶν δασῶν· ὁ πύργος τῆς Πενισιὲρ ἐκαίετο· οἱ πυροβολισμοὶ εἶχον ὀλιγοστεύσει, ἀλλὰ τὰ ᾄσματα ἐδιπλασίασαν μεταξὺ τῶν πολιορκουμένων, οἵτινες θριαμβεύοντες ἐν τῇ καταστροφῇ των ἐπλήρουν τὸν ἀέρα μὲ τοὺς χαρμοσύνους ἤχους τῶν φωνῶν καὶ τῶν ὀργάνων των.

Ἡ Μαρία δὲν ἐκινήθη· μόνον ἡ ὠχρότης τοῦ προσώπου της ἠλλοιώθη καὶ οἱ ὀφθαλμοί της ἐφλογίσθησαν ὡς ὑπὸ πυρετοῦ.

Αἴφνης ἱππεῖς δρομαῖοι ἐφάνησαν ἐρχόμενοι ἀπὸ τοῦ δάσους εἰς τὴν πεδιάδα· εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀποσπασθεὶς διευθύνθη πρὸς τὸν πύργον τοῦ Κερουὰρ μὲ ταχύτητα λίθου ἐκσφενδονιζομένου.

Φωνὴ ἐξεῤῥάγη ἐν τῷ δωματίῳ τῆς Κ. δὲ Γρανλιὲ, φωνὴ χαρᾶς καὶ ἐλευθερίας.

— Ἐσώθη! ἐσώθη! αὐτὸς εἶναι!

Καὶ ἔτρεξεν εἰς προϋπάντησίν του· πλὴν σχεδὸν εὐθὺς ὠπισθοχώρησεν ἔντρομος, διότι δὲν ἦτο ἐκεῖνος.

ς'.

Ἦτο νέος εὐγενὴς τῶν περιχώρων, ὁ ὑποκόμης B***, ἐκ παιδικῆς ἡλικίας φίλος τοῦ Κ. δὲ Γρανλιὲ καὶ γνωστὸς εἰς τὸν πύργον τοῦ Κερουάρ. Τὰ ἐνδύματά του ἦσαν ἐν ἀταξίᾳ, αἱ χεῖρες καὶ τὸ πρόσωπον κατάμαυρα ἀπὸ τὴν πυρίτιδα, καὶ τὸ μέτωπόν του πληγωμένον καὶ καθημαγμένον.

Ἡ Μαρία ἀναγνωρίσασα αὐτὸν ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός της· ὁ δὲ νέος ἵστατο ὄρθιος καὶ σιωπῶν. Τὰ ἄτματα εἶχον παύσει εἰς τὸν πύργον τῆς Πενισιὲρ, δὲν ἠκούοντο πλέον εἰμὴ σπάνιοί τινες πυροβολισμοὶ, καὶ μαῦρος καὶ πυκνὸς καπνὸς ἐξηκολούθει ἀνυψούμενος ὑπεράνω τοῦ δάσους.

— Τί ἐκάμετε τὸν Κ. δὲ Γρανλιέ; ἠρώτησεν ἡ νέα ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τοῦ γέροντος Κερουάρ· τί ἐκάμετε τὸν ἄνδρα μου;

— Ὅ,τι ἦτο ἀνθρωπίνως δυνατὸν νὰ κάμωμεν διὰ νὰ τὸν σώσωμεν τὸ ἐκάμαμεν, Κυρία, ἀπεκρίθη ὁ νέος εὐγενής· πλὴν αἱ προσπάθειαί μας ὑπῆρξαν μάταιαι. Ὁ Κ. δὲ Γρανλιὲ ἠρνήθη νὰ συμμερισθῇ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἡ ὁποία μᾶς παρουσιάσθη· οὔτε αἱ παρακλήσεις, οὔτε τὸ παράδειγμά μας κατώρθωσαν νὰ τὸν παρασύρουν. Ἐπροστάτευσε τὴν ὑποχώρησίν μας καὶ τὸν ἠσπάσθημεν ὅλοι φεύγοντες· ἐγὼ εἶμαι ὁ τελευταῖος τὸν ὁποῖον ἔσφιγξεν ἐπὶ τῆς εὐγενοῦς του καρδίας. Τελευταῖον καὶ πάλιν ἐπροσπάθησα νὰ τὸν καταπείσω νὰ μᾶς ἀκολουθήσῃ· τὸν παρεκάλεσα μεταχειρισθεὶς τὸ ὄνομά σας, κυρία, τῷ εἶπα ὅτι ἀρκετὰ εἰργάσθη ὑπὲρ τοῦ κόμματός του, ὅτι ἐχρεώστει νὰ ζήσῃ διὰ σᾶς, διὰ τὸν πατέρα σας, διὰ τὴν ἱερὰν μερίδα μας. — Ὑγίαινε! μὲ ἀπεκρίθη μειδιάσας περιλύπως. Τὸ κόμμα μου δὲν μὲ χρεωστεῖ τίποτε, καὶ ὁ Θεὸς μόνος γνωρίζει τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν θέλω ν' ἀποθάνω. Αὐταὶ εἶναι αἱ τελευταῖαι λέξεις του. Ἴσως ἀπὸ τὸ χαρτίον τοῦτο θὰ μάθετε περισσότερα.

Ἡ Μαρία ἥρπασε τὸ χαρτίον τὸ ὁποῖον τῇ ἔτεινεν ὁ ὑποκόμης B***. Ἦτο τακτικὴ διαθήκη, φέρουσα ἡμερομηνίαν ἀπὸ τὸν πύργον τῆς Πενισιὲρ, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Κ. δὲ Γρανλιὲ ἐγκατέλειπε πάντα τὰ λείψανα τῆς καταστάσεώς του εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ· οὐδεμίαν δὲ λέξιν, οὐδὲν παράπονον, οὐδεμίαν ἔκφρασιν λύπης, οὐδὲ κἂν *ὑγίαινε* περιεῖχεν.

— Ἔμεινε μόνος; ἠρώτησεν ἡ νέα.

— Μόνος ζῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν φλογῶν.

— Λοιπὸν αὐτοὶ οἱ πυροβολισμοί; . . .

— Αὐτὸς εἶναι ὁ ὁποῖος ζῇ καὶ ὑπερασπίζεται ἀκόμη ἑαυτόν.

— Ἀναχωρήσατε, κύριε, ἀνέκραξεν ἡ Μαρία. Βεβαίως θὰ σᾶς κυνηγοῦν· ὁ πύργος αὐτὸς εἶναι ὕποπτος, πρέπει νὰ εὕρετε ἄσυλον ἀσφαλέστερον. Ἡμεῖς δὲ, πάτερ μου, ἂς τρέξωμεν νὰ σώσωμεν τὸν Γρανλιὲ ἢ ν' ἀποθάνωμεν μαζή του.

Ἡ φωνή της ἦτο ἔντονος καὶ τὸ πρόσωπόν της ἔλαμπε.

Τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἀντήχησεν ἐκπυρσοκρότησις.

— Ἀπέθανεν! . . . ἀνέκραξεν ἡ Μαρία γονυπετήσασα. Πάντες ἐπρόσεξαν . . . πλὴν τίποτε πλέον δὲν ἠκούσθη! Ἡ ἐκπυρσοκρότησις ἐκείνη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία· οὐδεμία ἄλλη ἀνταπεκρίθη εἰς αὐτήν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς ἀξιομνημονεύτου ἐκείνης ἡμέρας παρεστάθη θέαμα ἄξιον αἰωνίου οἴκτου. Ἡ Κ. δὲ Γρανλιὲ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐξελθόντες τοῦ πύργου τοῦ Κερουὰρ διευθύνθησαν πρὸς τὴν Πενισιὲρ ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν. Ὁ γέρων κόμης ἐβάδιζε τὴν κεφαλὴν ἔχων ἀσκεπῆ καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ βραχίονος τῆς θυγατρός του· ἐνόμιζες ὅτι ἔβλεπες τὴν Ἀνδρομάχην καὶ τὸν γέροντα Πρίαμον πορευομένους εἰς ἀναζήτησιν τῶν λειψάνων τοῦ Ἕκτορος! Διέβαινον βραδέως τὰ μακρὰ μονοπάτια· πάντες ἐσιώπων, καὶ οἱ ὑπηρέται μιμούμενοι τὸν κύριόν των εἶχον τὰς κεφαλὰς ἀσκεπεῖς. Ἡ Μαρία οὐδὲ στιγμὴν ἐκλονήθη κατὰ τὴν πένθιμον ἐκείνην ἐκδρομήν· τὸ βῆμά της ἦτο σταθερὸν, οἱ ὀφθαλμοί της στεγνοὶ, καὶ ὑπεστήριζε τὸ τρέμον βάδισμα τοῦ πατρός της.

Μετὰ δύο ὥρας, ἐσταμάτησαν ἔμπροσθεν τῆς αὐλῆς τῆς Πενισιέρ. Ὁ Κ. δὲ Κερουὰρ καὶ ἡ Κ. δὲ Γρανλιὲ πλησιάσαντες εἰς τὴν θύραν ὅπως εἰσέλθωσιν ἀπεκρούσθησαν ἀποτόμως ἀπὸ δύο σκοπούς· πλὴν νέος τις ἀξιωματικὸς προσελθὼν καὶ κύψας τὴν κεφαλὴν μετὰ σεβασμοῦ ἐνώπιον τῆς σιωπηλῆς ἐκείνης θλίψεως τὴν ὁποίαν ἐνόησεν ἄνευ ἐρωτήσεων, διέταξε ν' ἀφήσωσι τὴν εἴσοδον ἐλευθέραν εἰς τὸν γέροντα καὶ τὴν θυγατέρα του.

Εἰσῆλθον λοιπόν. Τὰ κατεστραμμένα ἐκεῖνα μέρη παρίστανον εἰς μικρὸν τὴν εἰκόνα πεδίου μάχης καὶ πόλεως κυριευθείσης ἐξ ἐφόδου. Ὁ πύργος ἦτο μὲν ὄρθιος ἀλλὰ δὲν ἔμενον πλέον εἰμὴ τὰ τείχη. Ἡ στέγη εἶχε καταπέσει ἀπὸ τὰς φλόγας καὶ τὰ ἐρείπια ἐκάπνιζον ἔτι. Ἡ αὐλὴ ἦτο κατεσκεπασμένη ἀπὸ πτώματα, ἄλλα μὲν ἀνήκοντα εἰς τὸν στρατὸν, ἀλλὰ δὲ διασωθέντα ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν· πλὴν ὅλα πληγωμένα ἀπ' ἐμπρὸς, παραμορφωμένα καὶ σχεδὸν ἀγνώριστα.

Οἱ ζῶντες ἐκάθηντο μεταξὺ τῶν νεκρῶν· ἐδῶ δὲ καὶ ἐκεῖ ἦσαν διεσπαρμένοι σωροὶ ὅπλων, τύμπανα καὶ ἄλλα πολεμικὰ σκεύη. Πορρωτέρω δὲ ἐφαίνοντο πληγωμένοι στρατιῶται κείμενοι ἐπὶ στρωμάτων. Τὸ ἔδαφος ἦτο καθημαγμένον καὶ ὅλον ἐρείπια.

Ἡ Μαρία προχωρήσασα ἀδιστάκτως ἔκυπτεν ἐπὶ ἑκάστου πτώματος, ἐξέταζεν ἕκαστον ψυχρῶς, καὶ ἐβεβαιώθη ὅτι τὸ τοῦ Κ. δὲ Γρανλιὲ ἔλειπεν. Ἀκτὶς ἐλπίδος ἀνέτειλεν ἐν τῇ ἀπηλπισμένῃ καρδίᾳ της.

— Αὐτοὶ εἶναι ὅλοι οἱ νεκροὶ τοὺς ὁποίους ἤθελετε, κύριε; ἠρώτησεν ἡ ταλαίπωρος μὲ φωνὴν τρέμουσαν.

— Ὅλοι, κυρία μου, ἀπεκρίθη ὁ νέος ἀξιωματικός.

— Καὶ νομίζετε, κύριε, ὅτι τοὺς ἐσώσετε ὅλους ἀπὸ τὰς φλόγας; προσέθηκεν ὁ κόμης δὲ Κερουάρ. Ἡ πυρκαϊὰ δὲν κατέκαυσέ τινας;

— Ἴσως τινὲς ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια, ἀπεκρίθη ὁ νέος, ἀλλὰ δὲν τὸ πιστεύω.

— Ἐσώθη! ἀνέκραξεν ἐν τῇ καρδίᾳ της ἡ Μαρία. Στρέψασα δὲ τὴν κεφαλὴν εἶδε στρατιώτην, ὅστις διὰ σιωπηλοῦ νεύματος τῇ ἐδείκνυεν ἄκραν τινὰ τῆς αὐλῆς σκιαζομένην ὑπὸ συκαμινέας.

Ἡ Μαρία ἀνέφριξεν ὅλη, καὶ δραμοῦσα πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀφῆκε κραυγὴν καὶ κατέπεσεν εἰς τὸ ἄπνουν σῶμα τοῦ Κ. δὲ Γρανλιέ.

Ὁ Κ. δὲ Κερουὰρ ἠθέλησε νὰ πλησιάσῃ τὴν θυγατέρα του, πλὴν αὐτὴ ἐφώναξεν·

— Φύγε, πάτερ μου, φύγε!

Μείνασα δὲ μόνη, γονυπετὴς πρὸ τοῦ πτώματος τοῦ συζύγου της, ὡμίλει εἰς αὐτὸν ταπεινῇ τῇ φωνῇ ὡς ἂν ἐδύνατο νὰ τὴν ἀκούσῃ, καὶ κατεφίλει τὰς ψυχρὰς χεῖράς του. Ὁ Γρανλιὲ εἶχε πληγωθῆ εἰς τὸ στῆθος ἀπὸ τρεῖς βολάς· πλὴν τὸ πρόσωπόν του ἦτο ἱλαρὸν καὶ ἀτάραχον, καὶ αἱ χεῖρές του λευκαὶ ὡς ἀλάβαστρος.

Ἡ θλῖψις τῆς Μαρίας ὑπῆρξε σοβαρὰ, ἄνευ δακρύων, ἄνευ θορύβου. Μετὰ μίαν ὥραν ἀνεγερθεῖσα καὶ πλησιάσασα τὸν Κ. δὲ Κερουὰρ, ὅστις ἐκάθητο βήματά τινα μακρὰν κλίνων τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν τρεμόντων γονάτων του·

— Χρειάζεται γενναιότης, πάτερ μου! . . . εἶπε τείνασα εἰς αὐτὸν τὴν χεῖρα.

Ἐλθόντες δὲ ἀμφότεραι πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν νὰ λάβωσι τὸ σῶμα τοῦ Κ. δὲ Γρανλιέ.

— Εἶναι ὁ σύζυγός μου, εἶπεν ἡ νέα γυνή.

— Εἶναι ὁ υἱός μου, προσέθηκεν ὁ γέρων κόμης.

Ὁ νέος ἀξιωματικὸς διέταξεν εὐθὺς νὰ ἑτοιμασθῇ φορεῖον ἐκ φύλλων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξήπλωσαν τὸ πτῶμα τοῦ βασιλικοῦ πολεμιστοῦ. Τέσσαρες ὑπηρέται τοῦ πύργου τοῦ Κερουὰρ ἀνήγειραν αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὤμων· ὅτε δὲ ἡ κηδεία ἐξῆλθε τῆς αὐλῆς τὰ τύμπανα ἐκρούσθησαν, οἱ στρατιῶται παραταχθέντες παρουσίασαν τὰ ὅπλα καὶ ὁ ἀξιωματικὸς ἐχαιρέτισε μὲ τὸ ξίφος του.

Τὸ φορεῖον ἐπροπορεύετο, ὁ Κ. δὲ Κερουὰρ καὶ ἡ κόρη του ἤρχοντο μετὰ τοῦτο ἀκολουθούμενοι ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ὑπηρέτας.

Εἰς Κλισὸν, ἐπὶ τοῦ λόφου ὅστις κεῖται ὑπεράνω τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σὲβρ, εὑρίσκεται κοιμητήριον ἀγροτικὸν σκιαζόμενον ὑπὸ φηγῶν καὶ δρυῶν. Ἐκεῖ ἐτάφη τὴν ἐπαύριον ὁ Κ. δὲ Γρανλιὲ ἄνευ πομπῆς καὶ τιμῶν.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἑσπέραν τὴν αὐτὴν ὥραν, ἡ Μαρία δὲ Γρανλιὲ, κατάμαυρα ἐνδεδυμένη, ἤρχετο καὶ ἐγονυπέτει ἢ ἐκάθητο πλησίον τοῦ τάφου τοῦ συζύγου της. Ἔμενε δὲ ἐκεῖ ὥρας ὁλοκλήρους, καὶ πολλάκις ὁ Κ. δὲ Κερουὰρ ἠναγκάσθη νὰ τὴν ἀποσπάσῃ. Συχνὰ ἐπίσης ἔβλεπον τὴν Μαρίαν πλανωμένην, ὡς θρηνοῦσαν σκιὰν, πέριξ τοῦ πύργου τῆς Πενισιέρ. Ἄλλως καὶ δύσκολον θὰ ἦτο νὰ φαντασθῇ τις θλῖψιν ἡσυχωτέραν καὶ ἱλαρωτέραν. Ποτὲ δὲν τὴν ἤκουες ὀλοφυρομένην ἢ κλαίουσαν, πάντοτε τρυφερὰ καὶ εὐγενὴς πρὸς τὸν πατέρα, καλὴ πρὸς πάντας τοὺς περὶ αὐτὴν, ἐφαίνετο μόνον ἀλλοφρονοῦσα, σιωπηλὴ, σχεδὸν μὴ ἀκούουσα καὶ συχνότατα ἀπεκρίνετο εἰς τοὺς ὁμιλοῦντας εἰς αὐτὴν διὰ λεπτοῦ μειδιάματος.

Ἐν τοσούτῳ, ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν, οἱ ὀφθαλμοί της ἐκοιλώθησαν, τὸ μέτωπόν της ἐμαράνθη, τὰ χείλη της ἐξηράνθησαν. Δὲν ἔπασχεν· ἐσβέννυτο.

Πρωΐαν τινὰ εἶπεν εἰς τὸν πατέρα της·

— Πάτερ μου, θὰ μὲ ὀργισθῆς ἂν ἀποθάνω πρὶν σοῦ;

— Θέλεις λοιπὸν ν' ἀποθάνῃς; ἠρώτησεν ὁ γέρων.

— Θ' ἀνεχώρουν πρὸ πολλοῦ, εἶπεν ἡ Μαρία, ἂν ὁ φόβος μὴ σὲ λυπήσω δὲν μὲ προσήλωνεν εἰς τὴν γῆν. Ἂν θέλῃς, πάτερ μου, θὰ φύγωμεν μαζή.

— Ὅταν θέλῃς, κόρη μου, εἶμαι ἕτοιμος· ἀπεκρίθη ὁ γέρων σείσας περιλύπως τὴν κεφαλήν.

Ἐνόσῳ τὸ τέλος της ἐπλησίαζεν ἡ Μαρία ἐγένετο ἱλαρωτέρα· ποτὲ πλέον δὲν ὡμίλει περὶ τοῦ Γρανλιὲ, καὶ εἰς οὐδένα ἐπέτρεπε νὰ τὸν ἀναφέρῃ ἐνώπιόν της. Περὶ τὰ τέλη ἦτο σχεδὸν εὔθυμος. Ἀπέθανε δὲ ἀκριβῶς ἓν ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της, τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τῆς μάχης τῆς Πενισιέρ.

Τὴν προτεραίαν εἶχε κατακλιθῆ μὴ δυνηθεῖσα νὰ κάμῃ τὴν συνήθη ὁδοιπορίαν εἰς τὸν τάφον τοῦ συζύγου της, διότι δὲν εἶχε πλέον δυνάμεις. Τὴν ἐπαύριον τὸ πρωΐ ὁ Κ. δὲ Κερουὰρ εἰσελθὼν εἰς τὸ δωμάτιόν της τὴν εὗρε κοιμωμένην. Ὁ γέρων διέμεινεν ὅλην τὴν ἡμέραν πλησίον της· πρὸς τὸ ἑσπέρας δὲ στραφεῖσα πρὸς τὸν πατέρα της τῷ ἔτεινε τὴν χεῖρα μὲ μειδίαμα οὐράνιον καὶ εἶπε·

— Πάτερ μου, εἶσαι ἕτοιμος;

Ὁ Κ. δὲ Κερουὰρ ἐκράτησε τὴν χεῖρα τῆς θυγατρός του ἐντὸς τῆς ἰδικῆς του, καὶ αἰσθανθεὶς αὐτὴν ψυχρὰν ἔκυψεν ἔντρομος ἐπὶ τοῦ προσώπου της. Ἡ κεφαλὴ τῆς Μαρίας ἀνεπαύετο ἀκίνητος· ἡ ψυχή της, ἀπελευθερωθεῖσα τέλος πάντων, ἀνεπέτασεν εἰς οὐρανοὺς, καὶ ἤδη οἱ ἄγγελοι τὴν ἔφεραν καθαρὰν καὶ ἀκηλίδωτον εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ὑψίστου.

Ὁ Κ. δὲ Κερουὰρ ἠκολούθησε μετ' ὀλίγον τὴν θυγατέρα του ἀμφότεροι δὲ ἐτάφησαν πλησίον τοῦ Γρανλιὲ καὶ μέχρι τῆς σήμερον δεικνύουσιν εἰς Κλισὸν τρεῖς τάφους. Ὁ Ὀκτάβιος Διϐιβιὲ, εἷς τῶν καλλιτέρων καὶ εὐφυεστέρων μεσιτῶν τῶν Παρισίων, κληρονομήσας τὸν πύργον τοῦ Κερουὰρ ἔσπευσε νὰ τὸν πωλήσῃ εἴς τινα τίμιον ἐργοστασιάρχην τῆς Νάντης, ὅστις σκοπεύει νὰ τὸν κρημνίσῃ ἵνα οἰκοδομήσῃ ἐπὶ τῶν θεμελίων αὐτοῦ ἐργοστάσιον βάμϐακος.

ΒΙΩΝ.

ΠΕΡΙ ΚΟΡΙΤΣΑΣ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλ. 424.)

Οἱ Τουρκαλϐανοὶ (1) σέϐονται τὰς ἐκκλησίας καὶ διασώζουσιν ἱκανὰ χριστιανικὰ ἔθιμα, ἑορτάζοντες κατὰ τόπους, οἱ μὲν τὸν Ἅγιον Γεώργιον, οἱ δὲ τὸν Ἅγιον Νικόλαον κλπ, προσφεύγοντες εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὅταν ἀσθενῶσι χάριν ἀναῤῥώσεως καὶ συνεισφέροντες ἁδρῶς εἰς αὐτάς. Ἡ σύζυγος τοῦ ποτὲ ὀνομαστοῦ Καραφὺλ-Βέϊ ἀπὸ Κιαφεζέζι, παραφρονήσασα, κατέφυγεν εἰς τὴν ἐν τῷ χωρίῳ «Μπένια,» τῆς Πρεμετῆς, ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, ἔνθα διαμείνασα τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἀνέλαϐε τὴν ὑγείαν της. Ἐπιτραπήτω μοι δὲ νὰ προσθέσω ὡς ἐκ περισσοῦ καὶ τὰ ἑπόμενα δύο ἀστεῖα περιστατικά.

Οἱ ὀρεινοὶ Τοῦρκοι τῆς Σκόδρας ἑορτάζουσι κατ' ἔτος τὴν μνήμην τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Συνέπεσε δὲ πρό τινων ἐτῶν ἡ ἔναρξις τοῦ ῥαμαζανίου τὴν 23 Ἀπριλίου, ἡμέραν, καθ' ἣν ὤφειλον οἱ ὀρεινοὶ νὰ ἑορτάσωσι τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ δὲν ἐδύναντο ν' ἀρχίσωσι συγχρόνως καὶ τὸ ῥαμαζάνιον. Συσκεφθέντες δὲ περὶ τοῦ πρακτέου ἔπεμψαν πρὸς τὸν Κατὴν εἰς Σκόδραν ἀντιπροσώπους των, ὅπως καταπείσωσιν αὐτὸν ν' ἀναϐάλῃ τὸ ῥαμαζάνιον εἰς τὴν ἑπομένην ἡμέραν διὰ τὴν συμπίπτουσαν ἑορτήν των· ὁ θρησκομανὴς ὅμως ἀσιανὸς Κατὴς, ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους ἔμπλεως ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως, νουθεσίας καὶ συμϐουλὰς σοϐαρὰς, εἰπὼν ὅτι πρέπει νὰ παύσωσι πλέον τὴν λατρείαν τῶν ἀπίστων γκιαούριδων κτλ. Ἀλλ' οἱ ἀπεσταλμένοι τῷ ἔδωκαν γενναίαν ἀλϐανικὴν ἀπάντησιν, ὅτι· τὸ μὲν ῥαμαζάνιον μὴ ἔχον ποτὲ ὡρισμένην ἡμέραν σαλεύει τὸν κ..... του πότ' ἐμπρὸς καὶ πότ' ὀπίσω, ἑπομένως δύναται ν' ἀναϐληθῇ, ἐνῷ ὁ Ἅγ. Γεώργιος ἔχει αἰωνίως ἀμετάτρεπτον τὴν ἡμέραν του, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀδύνατον νὰ ἀναϐληθῇ.

(1) Καθ' ὅλην τὴν Ἀλϐανίαν τήν τε ἄνω καὶ κάτω δὲν ὑπάρχει κάτοικος ἀλλόγλωσσος, ἤτοι μουσουλμάνος μὴ Ἀλϐανὸς, πλὴν τῶν αὐτοχθόνων.

Ἰδοὺ δὲ καὶ τὸ δεύτερον·

Τουρκαλϐανός τις ἐκ Τυράννας τῆς ἄνω Ἀλϐανίας, ἀγωγιάτης (κυρατζῆς), προϐλέπων τὸν θάνατόν του, ἠθέλησε νὰ κάμῃ τὴν διαθήκην του διὰ νὰ διαθέσῃ τοὺς τρεῖς ἵππους, δι' ὧν ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν, οἵτινες ἀπετέλουν πᾶσαν τὴν περιουσίαν του. Ἐκληροδότησε λοιπὸν ἀνὰ ἕνα ἵππον εἰς τὸ τζαμίον, εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν χάϐραν, εἰπών· «Ἡ ἀληθεστέρα τῶν τριῶν θρησκειῶν τούτων ἂς μὲ σώσῃ.» «Τσίλλα μπέσῃ κλιόφτη μ' ἐρόρτη ἀὸ μὴ σπιτύφτη.» Οἱ Τοῦρκοι τοῦ τόπου τούτου συνειθίζουν νὰ λέγωσιν ὅταν τύχῃ ν' ἀκούσωσι παράδοξά τινα· «μὲ ϐιάζεις νὰ κάμω τὸν ς̆αυρὸν μὲ τὸ πόδι.»

Εἰς τὸ χωρίον Τουρανίκον τῆς ἐπαρχίας Πρεμετῆς, ὁ μουσουλμάνος Ἰσούφης ἐντόπιος, ἐνύπνιον ἰδὼν κατὰ τὸ 1853 ἀνήγειρε δι' ἰδίας του δαπάνης μίαν κατερειπωμένην ἐκκλησίαν.

Ἰδίως ἐν Δίϐρᾳ ἅπαντες οἱ Τουρκαλϐανοὶ μνημονεύουσι μετὰ σεϐασμοῦ τὸ ὄνομα τοῦ πατριώτου ἥρωος Γεωργ. Καστριώτου, λέγοντες ὅτι διατηροῦσιν ἀκόμη τοὺς νόμους του.

Ὅτε ὁ Ῥεσὶτ πασσᾶς τὸ 1845 ἐξεστράτευσεν, ὡς προείρηται, κατὰ τῆς Ἠπείρου μετὰ 30 χιλιάδων τακτικοῦ στρατοῦ ἵνα προλάϐῃ τὴν τῶν Τουρκαλϐανῶν τῆς τε Ἠπείρου καὶ μέσης Ἀλϐανίας ἐπανάστασιν, τὴν ὁποίαν διενήργει ὁ μακαρίτης Κωλέττης διὰ τοῦ περιφήμου Γκιώνη Δέκκα, ἐστρατοπέδευσεν αὐτόθι ἐπὶ τρεῖς μῆνας. Ὁ νουνεχὴς καὶ πεπαιδευμένος οὗτος στρατηγὸς, πρὶν μεταχειρισθῇ ϐίαν, ἐπροσκάλεσε μὲ τρόπον ἐν Κοριτσᾷ ἅπαντας τοὺς προεξάρχοντας τῶν Ἀλϐανῶν, οἵτινες ἀπροπαρασκεύαστοι ὄντες ἦλθον καὶ ἐδήλωσαν τὴν ὑποταγήν των. Εἶναι γνωστὸν ὅτι μετὰ δύο ὡς ἔγγιστα ἔτη ἐξεῤῥάγη ἐπὶ τέλους ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ, ἥτις ὅμως ἕνεκα τοῦ ἐπισυμϐάντος θανάτου τοῦ Κωλέττου, πρὶν εἰσέτι ἐπεκταθῇ, κατεσϐέσθη παρὰ τοῦ Δαρϐιχὼρ πασσᾶ, καταστρέψαντος καθ' ὁλοκληρίαν τοὺς κάτω ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀόπλους Ἀλϐανούς. Ὁ δὲ Ῥεσὶτ πασσᾶς εἶχεν ἤδη ἀποθάνει ἐν Βιτωλίοις, ἔνθα σώζεται τὸ πολυτελὲς μνημεῖον του. Ἰδὼν ὁ Ῥεσὶτ πασσᾶς τότε μεταξὺ τῶν προσκληθέντων αὐτόθι Ἀλϐανῶν, τὸν Ἰσλὰμ Βέην ἐκ Κλεισσούρας τῆς Πρεμετῆς (ἐπαρχίας τῆς Δαγκλίας) συγγενῆ τοῦ ὀνομαστοῦ Ἀλῆ πασσᾶ Τεπελένη, τόσον ἐξεπλάγη ἀπὸ τὴν σπανίαν αὐτοῦ ὡραιότητα καὶ τοὺς ἐξόχου μεγέθους μέλανας ὀφθαλμούς του, ὥστε ζωγραφήσας τὴν εἰκόνα του, τὴν ἔστειλε πρὸς τὸν Σουλτάνον χάριν περιεργείας. Οὗτος ὁ Ῥεσὶτ πασσᾶς παρεχώρησε τότε τὴν ἄδειαν νὰ ἀναρτηθῇ κώδων εἰς τὴν αὐτόθι ἐκκλησίαν καὶ ἠνάγκασε τοὺς κατοίκους νὰ μεγαλώσωσι τὴν σμικρὰν τότε ἐκκλησίαν τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ. Ἔκαμε πολλὰ καὶ ἄλλα εὐεργετήματα εἰς τὸν τόπον.

Κατὰ τὸ 1800 ὡς ἔγγιστα ἔλαϐεν ἡ Κοριτσᾶ ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν Τουρκαλϐανῶν, ὧν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχηγῶν ἦσαν Κοριτσαῖοι Πρῶτος δὲ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀνοίξας ὁδὸν, εἶναι ὁ Δημήτριος Μήτσης συγγενὴς τοῦ Τσικπάρη, ὅστις μετήρχετο ἐν Καΐρῳ τὸ ἐμπόριον τῶν ἰνδικῶν εἰδῶν, καὶ ὅστις μεταϐὰς καὶ δεύτερον εἰς Ἰνδίας ἵνα προμηθευθῇ τοιαῦτα, δὲν ἐπανῆλθε πλέον, οὔτ' ἐγνώσθη τί ἀπέγεινεν. Ὁ Ταχὶρ πασᾶς, ὁ κατὰ πρῶτον διοικήσας ἐπὶ ἓν ἔτος τὴν Αἴγυπτον, καὶ φονευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀναρχικοῦ στρατοῦ, ὁ ἐν Κρήτῃ φονευθεὶς ἔπειτα Χασὰν πασσᾶς, ὁ Ἀϐδοὺλ Βέης Κόκκας ἀδελφοὶ καὶ οἱ τρεῖς, ὁ νῦν Μουσταφᾶς πασᾶς, Γυριτλῆς ἐπικαλούμενος, ἀνεψιὸς τῶν εἰρημένων καὶ ὁ Ἰμϐραὴμ Βέης κατάγονται ἀπὸ τὴν Πόγιαννην, 3 ὥρας μακρὰν τῆς Κοριτσᾶς. Κοριτσαῖοι ἦσαν ὁ Σολὴ ἀγᾶς καὶ ὁ Ντελὶ Ἰσμαὴλ, ὅστις ἔσωσέ ποτε ἐκ τοῦ κινδύνου τὸν Μεχμὲτ Ἀλῆν, φυγαδεύσας κρυφίως αὐτὸν μετημφιεσμένον ἀπὸ τὸ ἐν Γιουσϐεκίᾳ Καΐρου παλάτιόν του, ἐνῷ ὁ ἀφηνιάσας στρατὸς ἐζήτει νὰ τὸν φονεύσῃ· Κοριτσαῖος ἦτο καὶ ὁ Χαϊταλῆς Σούλτσης, ὅστις δυστυχῶς ἐπολέμησε τόσον πολὺ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, ἐδολοφονήθη δὲ ἐν Λαμίᾳ ὑπὸ τοῦ Κλουταῆ μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ ἀγῶνος. Οἱ δὲ Μουσταφᾶ Βέης καὶ Καραφὺλ Βέης κατάγονται ἀπὸ τὸ Κιαφιζέζι, ἀπέχον 5 ὥρας τῆς Κοριτσᾶς.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, φαίνεται ὅτι κακῆς μοίρας ἕνεκεν ἐπέπρωτο ἡ τάλαινα πατρὶς νὰ στερηθῇ τοσούτων ἀδελφῶν ἡρώων, οἵτινες ἐξωμόσαντες τὴν πάτριον θρησκείαν καὶ ταχθέντες ὑπὲρ τοῦ Μωαμεθανοῦ, ξένου τήν τε θρησκείαν καὶ τὴν καταγωγὴν, κατατρέχουν ἀνέκαθεν καὶ κακοποιοῦν τοὺς πρώην ἀδελφούς των χριστιανοὺς χύνοντες ἀφειδῶς τὸ αἷμά των. Ὁ ἀλλόθρησκος οὗτος κατακτητὴς, ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδελέασεν αὐτοὺς διὰ διαφόρων προνομίων, ἐπὶ τέλους δὲ τοὺς κατέστρεψεν ὁλοτελῶς διά τε τῆς διαιρέσεως καὶ διαφόρων ἄλλων ἀνοσίων μέσων, τρέφων τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς μῖσος, οἷον καὶ πρὸς τοὺς κατ' αὐτὸν ἀπίστους χριστιανοὺς, θέλει ἀπολέσει ὅ,τι ἀδίκως καὶ διὰ τῆς βίας ἀπέκτησε, καὶ ἡ ἡμέρα αὕτη ἴσως δὲν θέλει εἶσθαι μακρὰν, καθ' ἣν Θεοῦ εὐδοκοῦντος, οἱ ὁμογενεῖς οὗτοι καὶ ἡμέτεροι πατριῶται ἀναγνωρίσαντες τὴν πλάνην αὐτῶν, ἀναμφιϐόλως θέλουν ἐπανακάμψει εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐκκλησίας τῶν προγόνων των. Τῷ 1862 κατὰ πρῶτον ἔκτισαν οἱ Τοῦρκοι αὐτόθι σχολεῖον τουρκικὸν (Μεχτέπι Ῥουσδίε) δι' ἐξόδων τῆς κυϐερνήσεως, συνεισενεγκούσης καὶ τῆς χριστιανικῆς κοινότητος γρόσια χίλια πεντακόσια.

Τὸ δὲ ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον οἰκοδομηθὲν τῷ 1848 διὰ κοινῆς μὲν συνεισφορᾶς, ἐπιστασίᾳ δὲ τῶν ἀοιδίμων Πέτη Ι. Μήτκου, Χρ. Ζωγράφου καὶ Ἰωσὴφ Σώμου, καὶ ἔχον ἐλλείψεις μεθοδικάς τε καὶ οἰκοδομικὰς, ἀνήγειραν ἐφέτος δι' ἰδίας των δαπάνης οἱ ἐν Βουκουρεσίῳ διαμένοντες πατριῶται, ἀδελφοὶ Λιάζη ἐκ θεμελίων καὶ καθ' ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ Ὁδηγοῦ. Οἱ γενναῖοι οὗτοι πατριῶται, ἐκτὸς τῶν πολλῶν πρὸς διαφόρους συγγενεῖς των εὐεργεσιῶν, ἐδαπάνησαν ἀφειδῶς καὶ πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ῥηθέντος σχολείου καταστήσαντες αὐτὸ στερεώτατον καὶ πολυτελέστατον Εἴθε νὰ μιμηθῶσι καὶ ἄλλοι πατριῶται τοὺς φιλοπάτριδας καὶ γενναίους ἀδελφοὺς Λιάζη, ὧν τὸ ὄνομα θὰ μείνῃ ἀνεξάλειπτον ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν!

Ἡ νόσος χολέρα ἐνσκήψασα αὐτόθι τῷ 1848 καὶ 1855 ἐξεῤῥάγη κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις κατὰ Αὔγουστον μῆνα, καὶ ἔκαμε θραῦσιν μᾶλλον εἰς τὰ ἐν τῇ πεδιάδι χωρία παρὰ εἰς τὰ κατὰ τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων.

Εἰς πολλὰ χωρία ἐκ τῶν πέριξ καὶ μάλιστα εἰς τὸ Κολιανέτση (ἴσως ἐκ τοῦ Κόλιας=Νικόλαος) καὶ Τουράννην, ἀνακαλύπτονται διάφορα ἀρχαῖα νομίσματα, καί τινα φέροντα ἐπιγραφὴν «Δημητρίου βασιλέως,» ὡς καὶ δακτύλιοι δεδεμένοι διὰ σιδήρου. Εἰς δὲ τὸ τελευταῖον χωρίον ὑπάρχουν καὶ ἐρείπια πολλὰ καὶ πύργος σῶος, ὅστις λέγουν συγκοινωνεῖ ὑπογείως μὲ τὸν τῆς Κοριτσᾶς καὶ τὸν τοῦ Μαλιαϐετσίου. Οἱ τρεῖς οὗτοι πύργοι κεῖνται ἐντὸς περιφερείας μιᾶς μόλις ὥρας. Προείπαμεν δὲ ὅτι ὁ τῆς Κοριτσᾶς ὑπάρχει ἀπὸ τῶν χριστιανικῶν χρόνων, περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν εἶναι γνωστόν.

Ἐκ τῶν ἀρχικῶν κατοίκων τῆς Κοριτσᾶς κατὰ κοινὴν παράδοσιν, σώζονται αἱ οἰκογένειαι τοῦ Πάνου Μιχάλη, Εὐθυμίου Ῥικάση, τοῦ Πάτση καὶ τοῦ Κώκκη, οἵτινες τὸ πάλαι ἦσαν γεωργοί. Ἡ δὲ αὔξησις τοῦ τῆς Κοριτσᾶς πληθυσμοῦ προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀσφάλειαν καὶ προστασίαν ἣν παρεῖχον οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰμπραχώρη, καὶ ἀπὸ τὸ κεντρικὸν τῆς θέσεως, μετοικισάντων αὐτόθι πολλῶν καὶ ἰδίως ἀπὸ Μπόριαν, Βιθικούκκιον, Μοσχόπολιν, ἀπὸ Βουλγαρικὰ χωρία, ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν Πρεμετῆς, ἀπὸ τὴν Ὄπαριν, τὸ Ἀργυρόκαστρον, Ζαγόρι τῶν Ἰωαννίνων, Θεσσαλίαν, Νιάουσταν, Ἐμπασάνι, καί τινων ἐξαγορασθέντων αἰχμαλώτων Ἑλλήνων. Πολλοὶ δὲ Κοριτσαῖοι ἐνυμφεύθησαν Ἑλληνίδας, οἷον ἀπὸ τὴν Χουρούπισταν, Καστορίαν, Ἰωάννινα, Θεσσαλίαν, Θεσσαλονίκην, Σμύρνην, Ἀλεξάνδρειαν κλπ.

Αἱ πλεῖσται τῶν ὀνομασιῶν τῶν τόπων καὶ χωρίων αὐτόθι εἶναι βουλγαρικαὶ μεταπεφρασμέναι προδήλως ἀπὸ τὴν ἐγχώριον διάλεκτον οἷον· Σϐέσδα=

Σέλας, ὡς ποτὲ Σελασφόρος. Bella-voda = λευκὸν ὕδωρ κτλ.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψίστου ὄρους Γράμμου ὑπάρχει λίμνη καθὼς καὶ ἐπὶ τοῦ Ξηροβουνίου. Ἀπὸ δὲ τὰ ὄρη τῆς Κοριτσᾶς χαμηλότερον ὄντα τοῦ ὑψίστου Γράμμου, εἶναι ὁρατὸς ὁ Ὄλυμπος, ἡ λίμνη τῆς Καστορίας, ἡ τῆς Ἀχρίδος καὶ ὁ Τόμουρος, ὄρος τοῦ Μπερατίου, ἄλλος παρὰ τὸν Τόμουρον τῶν Ἰωαννίνων.

Τῷ 1860 ἔτος ἡ αὐτόθι χριστιανικὴ κοινότης ἔπεμψε συνεισφορὰν γρ. 2000 πρὸς τοὺς ὑπὸ τῶν βαρβάρων Δρούσων παθόντας ἐν Συρίᾳ χριστιανούς.

Τῷ 1861 τὴν 23 Ἰουνίου νέα τις χριστιανὴ ἀπὸ χωρίον Σχιπίσκαν, ἀποπλανηθεῖσα, ἐξεφράσθη ὅτι δέχεται τὸν Ἰσλαμισμὸν, καὶ ἀμέσως ἀνηρπάγη ὑπὸ τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς καὶ ἀπεκλείσθη πάσης συγκοινωνίας μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ της (πατέρα δὲν εἶχεν), ὡς καὶ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως, ὅστις ἀπήτησε δικαιωματικῶς νὰ τὴν ἐξομολογήσῃ κατ' ἰδίαν. Κατ' ἐπίμονον ὅμως αἴτησιν τοῦ τε ἀρχιερέως καὶ τῶν χριστιανῶν, τὴν παρουσίασαν ἐνώπιον τοῦ μεγάλου συμβουλίου, ἔνθα προσεκλήθη καὶ ἡ μήτηρ καὶ ὁ νεανίας ἀδελφός της. Ἀκούσασα δ' ἐκεῖ ἡ μήτηρ τὴν πικρὰν ἀπάντησιν τῆς θυγατρός της, καὶ ἰδοῦσα τὴν σταθερὰν ἐπιμονήν της εἰς τὴν τουρκικὴν θρησκείαν, ἐξῆλθεν ἀμέσως τῆς αἰθούσης τοῦ συμβουλίου καὶ προσκαλέσασα ἰδιαιτέρως τὸν υἱόν της τῷ ἐνεχείρισε κρυφίως πιστόλιον, ὅπερ ἐφόρει ἐν τῷ κόλπῳ της, καὶ τῷ εἶπε νὰ χύσῃ τὸ αἷμα τῆς θυγατρός της καὶ ἀδελφῆς του ἐν αὐτῷ τῷ Διβανίῳ. Λαβὼν δ' αὐτὸς τὸ πιστόλιον τὴν ἐπυροβόλησεν εἰς τὴν κεφαλὴν πρὶν αὕτη ἐξέλθῃ τοῦ Διβανίου, ἀλλὰ τὴν ἐπλήγωσεν ἀκινδύνως κατὰ τὸν τράχηλον, καὶ ἀποπειραθεὶς νὰ διαφύγῃ τὰς χεῖρας τῶν πέριξ αὐτοῦ χωροφυλάκων συνελήφθη καὶ ἐβλήθη εἰς τὰ δεσμὰ ἀτρόμητος. Ἡ δὲ μήτηρ του πνέουσα ὀργὴν ὡς λέαινα, «ὑπομονὴ τοῦ λέγει μετὰ θάρρους, υἱέ μου! καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ τῆς θρησκείας του.»

Ἀπὸ τὰς ὀλίγας εἰσέτι σωζομένας μαύρας συκαμινέας, ἐνῷ τὸ πάλαι ὑπῆρχον πολλαὶ, εἰς Βοβοστίτσαν, Δρένοβον, Μπόριαν, Μπάρτσι καὶ Δίσνιτσαν κατεσκεύαζον μέχρι τινὸς μέταξαν, ἂν καὶ κατωτέρας ποιότητος, καὶ σώζονται σήμερον ἔτι εἴς τινας ἐν Βοβοστίτσῃ τὰ σιδηρᾶ ἐργαλεῖα, δι' ὧν κατειργάζοντο αὐτήν· ἀλλ' ἀφότου ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις τοὺς ἐπεβάρυνε δι' αὐτὴν μὲ βαρύτατον δασμὸν, ἔκτοτε ἐγκατέλιπον τὴν βιομηχανίαν ταύτην καὶ κατασκευάζουν ἤδη ἀπὸ τὰ συκάμινα ῥακὴν, ἐξάγοντες 5—8 ὀκάδας ἐξ ἑκάστου δένδρου κατὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ.

Κατὰ τὸ 1858 συνεστήθη αὐτόθι ἀγγλικὸν ὑποπροξενεῖον, ὅπερ διὰ λόγους ἀφορῶντας τὸν Διευθυντὴν αὐτοῦ Γ. Γέργεβητζ τῷ 1862 κατηργήθη.

Τῷ 1865 συνεισέφερεν ἡ κοινότης πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς ἐν Σλίβανῃ Μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου Κ. Τιμόθεον, διὰ νὰ ἀνεγείρῃ ἐπὶ τοῦ ἐπικινδύνου ἐκεῖ ποταμοῦ λιθίνην γέφυραν. Συνεισέφερε καὶ ὁ πατριώτης Δημήτριος Κλοπέκος πεντήκοντα λίρας τουρκικὰς εἰς τὴν τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ μονὴν ἵνα ἐπισκευασθῇ ἡ ἐκεῖ παροικία τῆς Κοριτσᾶς. Θαυμαστὸν εἶναι ὅτι, ὡς ἐξέφρασαν οἱ διευθύνοντες τοῦτο τὸ ἄλλως σημαντικὸν Μοναστήριον Ἀχριδεῖς, δὲν σώζεται οὐδεὶς Κώδηξ ἐκεῖ.

Τῷ 1863 κατὰ παρακίνησιν τῆς ἐν Κοριτσᾷ κοινότητος διὰ τοῦ ἐξοχ. Σουπχῆ Βέη, ἐλθόντος ἐνταῦθα ὡς γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν οἰκονομικῶν, ἐνήργησεν ἡ κυβέρνησις τὴν ἐξώρυξιν τῶν δύο ποταμῶν Ντεβὸλ καὶ Δουναβέτση κατὰ τὸ μέρος τῆς Μαλίκης μέχρι τοῦ χωρίου Γκότσιας, ἡμισείας ὥρας διάστημα περίπου, ἔνθα περιφράττεται ἡ κοίτη αὐτῶν, ἐκ τῶν εἰσερχομένων παροχθείων ἀμμωδῶν ῥυάκων· κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ τὴν ἀποξήρανσιν τῆς νεωστὶ σχηματισθείσης λίμνης τῆς κατακλεισάσης τὰς καλλιτέρας γαίας. Καί τοι δὲ ἐπὶ δύο κατὰ σειρὰν ἔτη ἐδαπάνησεν ἡ κυβέρνησις ἐπὶ τούτου περίπου 1700 λίρας, δὲν ἐτελεσφόρησεν ἕνεκα ἀπειρίας τῶν γεωμετρῶν καὶ ἄλλων ἴσως λόγων. Ἐρρέθη καὶ ἄλλοτε πόσον ἤθελεν εὐεργετήσῃ τὸν τόπον ἡ ἀποξήρανσις αὐτῆς τῆς λίμνης, ὠφελήσῃ δὲ καὶ τὴν κυβέρνησιν.

Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ δημοσίου ταμείου τῶν φιλεκπαιδευτικῶν καταστημάτων, τελεῖται κατ' ἔτος τὴν 30 Ἰανουαρίου ἡ ἑορτὴ τοῦ Λάσσου λεγομένη, εἰς μνήμην τῶν συνδρομητῶν τοῦ ταμείου μὲ ἀρκετὴν παράταξιν, λειτουργοῦντος τοῦ ἀρχιερέως ὑπὲρ τῶν Λασσαθετῶν, καὶ ἀναγινωσκομένου ἐπ' ἄμβωνος τοῦ κώδικος τῶν συνδρομητῶν. Εἶναι τῷ ὄντι λίαν κατανυκτικὴ διὰ τὸν τόπον ἡ ἡμέρα αὕτη, καθ' ἣν ἀκούει τις ὅτι καὶ ὁ πάντῃ ἄπορος ἐκ τῶν πολιτῶν συνεισέφερεν ἑξήκοντα παράδας.

Μετὰ τὴν λειτουργίαν μεταβαίνει ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ τῶν ἱερέων ἐν στολῇ εἰς τὸ παρθεναγωγεῖον, ὅπου ψάλλει ἁγιασμὸν, μοιράζει δὲ καὶ τὰ κόλλυβα. Ταύτην τὴν ἡμέραν δέχεται ἐπισκέψεις ἐν ὀνόματι τοῦ Λάσσου ὁ ἔφορος τῶν σχολείων. Ἃς προσθέσω δὲ ὅτι ὑπάρχουν δυστυχῶς καὶ ἐδῶ τινες, οἵτινες διὰ διαφόρων σοφιστειῶν καὶ αἰσχρῶν μέσων ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὰ δημόσια, προσπαθοῦν νὰ αἰσχροκερδοῦν ἐπὶ τῶν δημοσίων καὶ ἱερῶν εἰσοδημάτων.

Κατὰ τὸ 1865 τὴν 22 Σεπτεμβρίου συνέβη πάλιν πλημμύρα μεγάλη τοῦ ποταμοῦ (κάλλιον χειμάῤῥου) ἥτις κατακλύσασα τὸ ἀκρινὸν μέρος τῆς ἀγορᾶς ἐπέφερε ζημίαν περίπου χιλίων λιρῶν. Ἃς κυχῶνται οἱ χριστιανοὶ, ὅσοι ᾠκοδόμησαν ἀποθήκας καὶ ἐργαστήρια ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διὰ τῆς βίας ἐναντίον τῆς κατακραυγῆς ὅλων, Τούρκων τε καὶ χριστιανῶν, καὶ ἐστένωσαν τὸν δρόμον αὐτοῦ, τούτου δ' ἕνεκα συμβαίνουν συνεχῶς τοιαῦτα δυστυχήματα. Εὖγε δὲ εἰς τὸν Δημήτριον Γερμάνην ὅστις ἀγοράσας ἐπὶ τούτῳ ἕνα φοῦρνον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, κατηδάφισεν αὐτὸν καὶ ἀφῆκεν ἐλεύθερον ἐκεῖνο τὸ μέρος εἰς τὴν ῥοὴν τοῦ ποταμοῦ. Εἴθε νὰ τὸν ἐμιμοῦντο καὶ ἄλλοι! Ὁσάκις περιῆλθον τὰ ἡρωϊκὰ ὄρη τῆς Σκυπηρίας (1) καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ φιλλέλληνος Γάλλου προξένου ἐν Ἰωαννίνοις μακαρίτου Ἐδουάρδου Γρασσὲτ, συνῃσθανόμην μεγάλους παλμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ μου διὰ τὰς συνεχεῖς ἱστορικὰς, πλὴν ἀτυχεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μάχας τοῦ τόπου τούτου. Διαμείναντες ἡμέρας τινὰς ἐν Κοριτσᾷ φιλοξενούμενοι παρὰ τοῦ τότε Μητροπολίτου Κυρίου Κυρίλλου, ἀνέβημεν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῆς Μπορίας, (2) Κλουτὲτ (Cidade), ἔνθα μεταξὺ ἄλλων ἀξιοθεάτων ἐπέδειξαν ἡμῖν καὶ τὸ μέρος, ἐφ' οὗ ὑπῆρχε ποτὲ κρεμαστὴ γέφυρα δι' ἧς, κατὰ τὴν ἐπιτόπιον παράδοσιν, ὁ ἡγεμὼν τοῦ τόπου συνεκοινώνει μετὰ τῆς ἀπέναντι Ἐκκλησίας τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, κειμένης ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ προσεχοῦς ὄρους.

Ἐν Καίρῳ, κατὰ μῆνα Δεκέμβριον, 1867.

Εἷς τῶν συνδρομητῶν.

ΛΕΟΝΤΟΣ ΑΛΛΑΤΙΟΥ

ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ. 437.)

Nº 14. Socratis, Antisthenis, Aristippi, Simonis, Xenophontis, Aeschinis, Platonis, Phædri et aliorum Socraticorum Epistolæ. Gr. et Lat. cum notis, et Dialogo de Scriptis Socratis; ad Pateanos Fratres. Parisiis 1637 in 4º.

Ὁ περὶ τῶν συγγραφῶν τοῦ Σωκράτους διάλογος μετετυπώθη καὶ κατεχωρίσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ τοῦ Γοδρρέδου Ὀλεαρίου « Schediasma de Scriptis Socratis (Lipsiæ 1696 in 4º»), καὶ τὸ δεύτερον εἰς τὴν τοῦ ἰδίου Ὀλεαρίου ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς εἰς τὴν Λατινικὴν μεθερμήνευσιν, τῆς « History of Philosophy» τοῦ Θωμᾶ Στάνλεϋ (London 1701 in Fº); καὶ ἐν Λειψίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Historia Philosophica » τῷ 1711ῳ ἔτει εἰς 4ον διὰ τοῦ τύπου δημοσίευσιν.

Nº 15. De ætate, et interstitiis in Collatione Ordinum etiam apud Græcos servandis, ad Eminentis. Principem Franciscum Mariam Bracantium S. R. E. Card. Ampliss. Romæ 1638 in 8º.

Ἱστορεῖ περὶ τῆς ἐναντίον τῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας χειροτονίας ὑποδιακόνων καὶ διακόνων μόλις δεκαοκταετῶν τὴν ἡλικίαν ὄντων, καὶ τῆς χειροτονίας τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ ἰδίου προσώπου εἰς διαφόρους ἱερατικοὺς βαθμούς. Ἐν ταῖς τελευταίαις σελίσι τοῦ βιβλιαρίου τούτου ὑπάρχει ᾠδὴ καὶ ἐπιγράμματα ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ φωνῇ γεγραμμένα πρὸς τιμὴν τῆς Ἀναλήψεως τῆς Θεοτόκου. Ἐν δὲ ταῖς πρώταις διάταγμα (bulla) ὡσαύτως ἑλληνιστὶ γεγραμμένον τοῦ Ποντίφηκος Πάπα Λέοντος Δεκάτου περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Πολιτικῶν προνομίων τῶν ἐν τοῖς Παπικοῖς κράτεσι παρεπιδημούντων Ἑλλήνων, μετὰ τῆς τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Κλήμεντος Ἑβδόμου ἐπικυρώσεως.

Ἐδημοσιεύθησαν ἄμφω διὰ τοῦ τύπου εἰς χωριστὸν φυλλάδιον, τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ τῷ ᾳψς' ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν·

«Τοῦ Παναγιωτάτου Πάπα Κλήμεντος τοῦ ἑβδόμου ἐπικύρωσις εἰς τὴν Βοῦλλαν τοῦ μακαριωτάτου Λέοντος δεκάτου, ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῶν Γραικῶν θρησκείας, Ἑλληνιστὶ μεταφρασθεῖσα, καθὰ σώζεται μάλιστα παρὰ Λέοντι τῷ Ἀλλατίῳ ἐν τῷ περὶ ἡλικίας, καὶ διαστημάτων, κτλ. βιβλίῳ ἐν Ῥώμῃ τυπωθέντι ᾳχλη'. νῦν δὲ ἐκ δευτέρου τυπωθεῖσα ἀναλώμασι τοῦ εὐγενεστάτου καὶ ἐντιμοτάτου Δημητρίου Κολέττου Ἀθηναίου καὶ πανευλαβῶς ἀφιερωθεῖσα τῷ πανιερωτάτῳ καὶ σεβασμιωτάτῳ κυρίῳ κυρίῳ Ἀθανασίῳ Μητροπολίτῃ Χριστιανουπόλεως (Ἐνετίησιν ᾳψς'. εἰς 4ον.)»

Καὶ τὸ δεύτερον, ὡσαύτως ἐν Βενετίᾳ, τῷ ᾳψνε'. ὑπὸ τὸν τίτλον·

«Βοῦλλα τοῦ Μακαριωτάτου Πάπα Λέοντος Γ'· περὶ τῶν Προνομίων τῶν Γραικῶν, καὶ ἐπικύρωσις εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ ἁγιωτάτου Κλήμεντος Ζ'. Αἷς προσετέθη καὶ ἑτέρα Βοῦλλα τοῦ αὐτοῦ Λέοντος Γ'. περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῆς τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου Ἐκκλησίας ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, καὶ Θέσπισμα τῆς τῶν Ἑνετῶν ἐξοχωτάτης Γερουσίας, περὶ τῶν Συνοικεσίων ἀναμέσον Γραικῶν καὶ Λατίνων. Τὰ

---

(1) Ἡ ἐθνικὴ τῶν Ἀλβανῶν ὀνομασία, σκύω καὶ σκυπητὰρ, ὡς προείρηται, παράγεται ἀναντιῤῥήτως ἐκ τοῦ Ἀλβανικοῦ, σκόπια=ἀετὸς, ὅπερ συγγενὲς τῇ Γὺξ-Γυπὸς· τοῦτο δὲ μὲ τὸ κύπω, κύπτω, σκύπτω.

(2) Ἐπειδὴ ἀνακαλύπτομεν, κατὰ τὸν ἀξιότιμον περὶ Ἀχρίδος διατριβογράφον ἐν τῷ φυλ. 426, τῆς σεβαστῆς Π α ν δ ώ ρ α ς, ὅτι ἡ Μπόρια ἐλέγετο τὸ πάλαι «Μῶρον,» ὅπερ φαίνεται ἀληθέστατον, διότι ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν ὀνομασίαν τοῦ ὄρους αὐτῆς «Μωράβα», ἐπόμενον εἶναι ὅτι, πρέπει νὰ γράφεται αὐτὸ τὸ ὄνομα «Μπῶρον», ἀντὶ Μπόρια. Τὸ, π, εἶναι σύνηθες εἰς τὴν Ἀλβανικήν.

πάντα μὲν εἰς ἁπλῆν Ῥωμαϊκὴν φράσιν μεταγλωττισθέντα, ἀφιερωθέντα δὲ τῷ εὐγενεστάτῳ κυρίῳ κυρίῳ Σκαρλάτῳ Δημητρίου τῷ ἐκ Λαρίσσης. (Ἐνετίησι 1755 παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι, εἰς 4ον.)»

Nº 16. Sallustii philosophi, opusculum de diis et mundo, nunc primum è tenebris erutum, et e Græco Latine versum, cum notis Lucæ Holstenii. Romæ 1638 in 12º, Lugd-Batav. 1639 in 8º.

Καὶ ἐν τῷ συντάγματι (σελ. 243) Θωμᾶ Gale τῷ ἐπιγραφομένῳ «Opuscula Mythologica, Ethica, et Physica» Cantabrigiæ 1670 in 8º καὶ (Amstelodami 1688 in 8º) «κατεχωρίσθη τὸ, Περὶ Θεῶν καὶ Κόσμου» Σαλουστίου τοῦ φιλοσόφου.

Nº 17. Urbani VIII Statua Græco barmine Iambico. Romæ 1640 in 8º.

Nº 18. De Patria Homeri liber, cui additi Natales Homerici Carmine Elegiaco Græco Interprete Andrea Bajano. Lugduni 1640 in 8º.

Σὺν τῇ ὄντως ἀξιολόγῳ διατριβῇ ταύτῃ ἐξέδωκεν ὁ Ἀλλάτιος, καὶ τὸν τοῦ Ὁμήρου βίον κατὰ Πρόκλον καὶ δύο ἀνωνύμους βιογράφους μετὰ ἰδίας Λατινικῆς μεθερμηνεύσεως, ὡς καὶ ἴδιον ποιημάτιον ἐν μέτρῳ ἐλεγειακῷ, ἐπιγραφόμενον «Ὁμήρου Γοναί» καὶ ἀρχόμενον οὕτω·

«Θυμὲ τίη μεγάτολμος ἀπὸ χθονὸς ἴχνος ἀείρων
Ποσσὶ διαπρήσσεις αἴθραν ἐπειγομένοις;
Δηρὸν πουλὴν ἔτριψας ἐπὶ χρόνον. Ἴσχεο τόλμης.
Ἡ δ' ὁδὸς οὐκ ὀλίγη. Ἄλλα κέλευθα μέτρει.»
κτλ. κτλ. κτλ.

Ἡ περὶ πατρίδος Ὁμήρου σπουδαιοτάτη διατριβή, ἐν ᾗ κατὰ Ἰουλίου Καίσαρος τοῦ Σκαλιγήρου, τοῦ τὸν Βιργίλιον καὶ Σενέκαν τοῦ Ὁμήρου καὶ Σοφοκλέους προτιμῶντος, μυρίας ὕβρεις καὶ ἀρὰς ἐξετόξευσε, καὶ μετὰ ζήλου διϊσχυρίσατο καὶ ἀρκούντως ἀπέδειξεν ὅτι ἐν Χίῳ ἐγεννήθη ὁ Ὅμηρος, σὺν τῷ ἐλεγειακῷ ποιηματίῳ τῷ ὑπὸ Ἀνδρέου τοῦ Βαϊανοῦ λατινιστὶ μεθερμηνευθέτι εὕρηται ἐκδεδομένη καὶ ἐν τῷ τέλει (σελ. 1719) τοῦ Δεκάτου Τόμου τοῦ Θησαυροῦ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχαιοτήτων ὑπὸ Ἰακώβου τοῦ Γρονοβίου.—[Thesaurus Græcarum Antiquitatum. Lugd. Batav. 1697—1702—13 τόμ. εἰς φύλ.]

Nº 19. Philo-Byzantius de Septem orbis spectaculis opusculum Græce cum notis et interpretatione Latina. Romæ 1640 in 8º.

Περιέχει ἐξιστόρησιν τῶν ἑπτὰ Θεαμάτων ἢ Θαυμάτων τῆς Οἰκουμένης, ἅπερ ἦσαν, ὁ ἐν Βαβυλῶνι κρεμαστὸς κῆπος, αἱ ἐν Μέμφει πυραμίδες, ὁ ἐν Ῥόδῳ κολοσσὸς, ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, τὸ ἐν Ἁλικαρνασσῷ ὑπὸ τῆς Ἀρτεμισίας οἰκοδομηθὲν Μαυσωλεῖον, τὰ τείχη Βαβυλῶνος, καὶ ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνδριὰς τοῦ Διός. Ἱστορικοί τινες ἀντικαθιστοῦν διὰ τοῦ ἐν Δήλῳ Κερατείου βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, τοὺς κρεμαστοὺς κήπους τῆς Βαβυλῶνος. Κατεχωρίσθη τὸ τοῦ Φίλωνος τοῦτο πονημάτιον μετά τινος ἑλληνιστὶ γεγραμμένου ποιηματίου τοῦ Ἀλλατίου τὴν ἐπιγραφὴν φέροντος «Βαρβαρινοκώμις» καὶ (ἐν τῷ Ὀγδόῳ Τεύχει (Σελ. 2646—2686) τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχαιοτήτων τοῦ Γρονοβίου—) (ἀρχομένου διὰ τῶν στίχων τούτων·

»Μέθεις ζάπλουτον δῶμα, καὶ λατινίδος
Ὕψιστον αἴσης ὄγκον, ἃ τ' ὀπηδεῖ κράτει,
Δεινὰς μερίμνας, καὶ πολυστρεφῆ σάλον
Νοὸς, σκυθρωπὰς καὶ κυβερνήτεις χθονός.»
κτλ. κτλ. κτλ.

Nº 20. Animadversiones in Etruscarum antiquitatum fragmenta, ab Curtio Inghiramio edita. Parisiis 1640. in 4º. Romæ 1642 in 12º. (cum animadversione in Alphonsi bicarelli libros et auctores ab eo confictos), καὶ Romæ 1648 in 4º.

Ἐπιτυχῶς ἀπέδειξεν ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ ὁ Ἀλλάτιος, ὅτι τὰ ἐκ τῆς γῆς δῆθεν ἀνορυχθέντα ὑπὸ Κουρτίου Ἰγγιραμίου λείψανα, περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ὁποίων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐγράφησαν, εἶναι ἴδια τοῦ Ἰγγιραμίου πλαστουργήματα, καὶ ἑπομένως μηδεμιᾶς προσοχῆς χρήζοντα.

Nº 21. Licetus; Carmine Græco iambico expressus, ai Latinis Iambicis redditus à Giudone de Souvigny Blœsensi. Romæ 1641 in 8º.

Ὁ Γάλλος οὗτος περιώνυμος σοφὸς Ἑλληνιστὴς, ὁ μετὰ τοῦ Ἀλλατίου κατὰ τὴν ἐν Ῥώμῃ σὺν τῷ Μορίνῳ διατριβὴν αὐτοῦ σχετισθεὶς, ἐγεννήθη ἐν Βλοᾷ περὶ τὰ τέλη τῆς ιϛ' ἑκατονταετηρίδος, καὶ ἐτελεύτησε κατὰ τὸ 1720 ἔτος, Μαρτίου μηνὸς ιζ' ἡμέρᾳ.

Nº 22. Excerpta varia Græcorum Sophistarum ac Rhetorum, Heracliti, Libanii Antiocheni, Nicephori Basilacæ, Severi Alexandrini, Adriani Tyrii, Isaacii Porphyrogennetæ, Theodori Cynopolitæ, et aliorum; annexa sunt nonnula carmina diversorum, et Leonis Allatii ad Urbanum VIII. Enneadecaeterius, carmine iambico; ex primo tomo, nondum edito, variorum antiquorum, ejusdem Allatii ab eodem nunc primum vulgate Græce et Latine reddita. Romæ 1641 in 8º.

Ἀποσπάσματα ἀνέκδοτα διαφόρων Ἑλλήνων ῥησόρων καὶ σοφιστῶν, σύν τισιν ἑλληνιστὶ γεγραμμένοις ποιήμασιν Ἀλλατίου ἐν μέτρῳ ἰαμβικῷ.

Nº 23. Bennonis Durkhundurkhi Slavi in Spenti Academici Sepulti Epistolam pro antiquitatibus Etruscis Inghiramii, adversus L. Allatii contra easdem, animadversiones, Examen. Coloniæ 1642 in 12º.

Ἑτέρα διατριβὴ περὶ τῶν προμνημονευθεισῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Ἰγγιραμίου πραγματευομένη, ἣν ὁ Ἀλλάτιος ἔγραψεν ἀνωνύμως κατὰ τῆς ὑπό τινος τῶν ὑπερασπιστῶν αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Benno Durkhundurkhus Slavus in Spenti Academici Epistolam, pro antiquitatibus Etruscis Inghiramii contra Leonem Allatium» κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς 4ον διὰ τοῦ τύπου δημοσιευθείσης.

Nº 24. Hellas, in natales Delphini Gallici, carmine iambico, cum interpretatione latina Guidonis de Souvigny Bloesensis. Romæ 1642 in 4º.

Ἐν τῷ κατὰ τὴν γέννεσιν Λουδοβίκου ΙΔ'. ποιηθέντι ποιηματίῳ τούτῳ, οὗ οἱ πρῶτοι στίχοι·

«Εἰωθός ἐστιν, οὐδ' ἀπεικὸς τοῖς τρόποις.
(Φυᾷ γὰρ εἰθίσθημεν εὐμενεῖς πέλειν,
Καὶ φωσὶν εὐπράττουσιν εὐπράττειν ὁμῶς),
Εὖ τ' ἄντις εἰς φῶς μητρὸς ἐκ κόλπων μόλῃ,
Μητρὸς κρατούσης αὐτοκρατοῦντι χθονὸς,
Σκήπτροις γονήων πάντας εὐθυνουμένους
Ἐραννὸν ἤδη θυμὸν ἐκδόντας, μέγα.»
κτλ. κτλ.

Ὁ Ἀλλάτιος παριστᾷ τὴν Ἑλλάδα μελανειμονοῦσαν, τὸν τὴν Γαλλίας ἀρτιγενῆ τοῦτον Δελφῖνα περιπτυσσομένην, τὴν πάλαι αὐτῆς δόξαν καὶ τὴν νῦν ἀθλιότητα ἱστοροῦσαν, καὶ ἀῤῥωγὴν κατὰ τῶν τυράννων αὐτῆς παρ' αὐτοῦ αἰτοῦσαν. Ἐκ τοῦ φιλοπάτριδος τούτου ποιήματος, τοῦ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς εἰς τὸν ἴδιον Μονάρχην προσφωνηθείσης βίβλου αὐτοῦ τῆς ἐπιγραφομένης «De Ecclesiæ Occidentalis atque orientalis perpetua consensione» εὑρισκομένου, παρατηρεῖται ὅτι ἐμίσει ὁ ποιητὴς οὐχὶ τὴν φύσασαν αὐτὸν χώραν, ἀλλὰ τοὺς Θεολόγους αὐτῆς, τοὺς παντὶ σθένει κωλύοντας τὴν ἕνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Nº 25. Tiberius Sophista, Herodianus, Lesbonax Romanus, Michæl Apostolius et allii de Figuris Rhetoricis, Georgius Chœroboscus de tropis pœticis, Georgius Pabymeres de probatione capitum, Theodori Rhodocanakidis Chiensis de figuris apud Hermogenem et allii de rebus rhetoricis. Græce et Latine. Romæ 1643 in 4º.

Μικροῦ λόγου ἄξια περὶ ῥητορικῆς τέχνης συγγραμμάτια.

Nº 26. Romæ ædificationes curatæ a Lælio Riscia ex Clerico Camerali S. R. E. Cardinali a Leone Allatiocon scriptæ ad illustrissimum et Reverendissimum. D. D. Georgium Cornellium Episcopum Patavinum Comitemque Saccensem etc. Patavii 1644 in 8º.

Περιγραφὴ τῶν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας Παύλου τοῦ Ε'. ὑπὸ τοῦ περιωνύμου Ἀρχιτέκτονος, Καρδιναλίου Λαιλίου Βήσκα ἀνεγερθέντων οἰκοδομητάτων. — Ὁ Βήσκας δὲ οὗτος εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ δώσας ἄσυλον ἐν τῇ ἑαυτοῦ οἰκίᾳ τῷ Ἀλλατίῳ μετὰ τὴν ἐκ τῆς φυλακῆς ἀπελευθέρωσιν.

Nº 27. Julii Cæsaris Lagallæ. Philosophi Romani Vita cum præfatione Gabrielis Naudæi ad C. V. Guidonem Patinum. Romæ 1644 in 8º.

Κατεχωρίσθη (σελ. 575) καὶ ἐν τῇ κατὰ τὸ 1681 ἔτος, εἰς 4ον ὑπὸ Γουλιέλμου Βατεσίου, ἐν Λονδίνῳ ἐκδοθείσῃ συγγραφῇ «Vitæ Selectorum aliquod virorum, qui doctrina, dignitate, aut pietate inclaruere etc.

Nº 28. De libris Ecclesiasticis Græcorum ad Gabrielum Naudæum dissertationes duæ; quarum unâ, disivinorum ofciorum potiores et usitatiores libri percensentur; altera Triodium, Pentecostarium et Paracletici examinantur. Parisiis 1644 in 4º 1645 et 1646 in 4º.

Φρυάττει κατὰ τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων συγχρόνων θεολόγων, τῶν κατ' αὐτὸν νοθευσάντων πολλὰ τῶν ἀρχαίων Ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων τῶν Ἁγίων πατέρων, καὶ ἑπομένως κωλυόντων τὴν ἕνωσιν τῶν δύο ἀντιφρονουσῶν Ἐκκλησιῶν. Καὶ ἐν τῷ Ε' τόμῳ τῆς Ἑλ. Βιβλ. τοῦ Φαβρικίου.

Nº 28α. De Georgiis et eorum Scriptis Diatriba. Romæ 1644 in 4º.

Ἡ διατριβὴ αὕτη εὕρηται καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἀλλατίου τὸ πρῶτον διὰ τοῦ τύπου δημοσιευθείσης, καὶ μέρος τῆς Συλλογῆς τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων ἀποτελούσης (Τομ. ΙΓ'.) χρονογραφίας Γεωργίου Ἀκροπολίτου τοῦ μεγάλου Λογοθέτου, περὶ ἧς ἴδε τὸν ἀριθ. 34. Ὁ Φαβρίκιος κατεχώρισε τὴν περὶ τῶν φερόντων τὸ ὄνομα Γεώργιος διαφόρων κατὰ καιροὺς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν ἀλλοδαπῇ ἀτιμασάντων συγγραφέων διατριβὴν ταύτην, διὰ τὸ σπάνιον αὐτῆς, ἐν τῷ τεύχει (σελ. 549-824) τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοῦ Βιβλιοθήκης.

Nº 29. De Templis Græcorum recentioribus ad Ioannem Morinum; de Narthece Ecclesiæ veteris ad Gasparum de Simeonibus; nec nom de Grœcorum hodie quorundam Opiniationibus ad Paulum Zachiam. Coloniæ Agrippinæ

1645 in 8⁰, καὶ ἄνευ τῆς τελευταίας διατριβῆς. Parisiis 1644 in 4⁰.

Αἱ ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ τρεῖς πραγματεῖαι περίεργοι εἰσὶ λίαν· καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ πραγματεύεται ἐκτενέστατα περὶ τῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν ταῖς Βυζαντιναῖς χώραις Ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν, ὧν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ διαίρεσιν περιγράφει· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἐξιστορεῖ ὅτι ἐν τῷ Νάρθηκι τῶν Ἀρχαίων Ναῶν εἰσήρχοντο οἱ Κατηχούμενοι μόνον, οἱ Ἐνεργούμενοι καὶ οἱ δευτέρου καὶ τρίτου βαθμοῦ μετανοοῦντες· καὶ ἐν τῇ τρίτῃ διηγεῖται τὰς περὶ Βουρκολάκων, Σκαλικαντζάρων, Στοιχείων, Νηρηΐδων, Μάγων, Βασκανίας Δαιμονίων καὶ Ἀσθενειῶν δεισιδαιμονίας τῶν Χίων καὶ ἐν γένει τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν πρὸς διαφύλαξιν μεταχειριζόμενα μέσα δηλαδὴ Ἅγιον Ἔλαιον, ἁγίασμα, προσευχάς. κλ.

Nº 30. De mensura temporum antiquorum et præcipue Græcorum. Coloniæ Agrippinæ (Amsterdam) 1645 in 8⁰.

Πλῆρες σοφῶν καὶ ἀξιολόγων παρατηρήσεων καὶ ἀναζητήσεων, ἀφορωσῶν τοὺς ἐνιαυτοὺς καὶ τοὺς μῆνας, τὴν διαφορὰν τῶν ὡρῶν τοῦ ἡμερονυκτίου καὶ τὴν μέθοδον δ' ἧς δύναται νὰ μετρήσῃ ὁ θέλων, τὸν χρόνον παρὰ τοῖς διαφόροις τῆς ὑφηλίου λαοῖς. — Καὶ ἐν τῷ συντάγματι τούτῳ καταφέρεται πικρῶς κατὰ τῆς ἀμαθείας τοῦ Σκαλιγήρου ἀποκαλῶν, κατὰ τὴν καλογερικὴν συνήθειαν, furibundum, decoctor fatuum insaniem delirens furens etc.

Nº 31. Epistolæ tres ad Bartoldum Nihusium 1⁰. De liturgia S. Iacobi. 2⁰. Pro afferenda Græcorum communione sub specia unica et 3⁰. De lignis S. Cruci. Coloniæ 1648 in 8⁰.

Αἱ τρεῖς ἐπιστολαὶ αὗται, ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ὁποίων διϊσχυρίζεται ὅτι ἡ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου λειτουργία εἶναι ἀρχαία καὶ ἀληθής, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ ἱστορεῖ ὅτι τὸ διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ Σταυροῦ ἐφ' οὗ ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς χρησιμεῦσαν δένδρον εἶναι αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μνημονευόμενον, ὡς μὴ ἀποκοπὲν ὅτε ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ Ναὸς τοῦ Σολομῶντος ὠκοδομεῖτο, καὶ ἑπομένως καταρασθὲν ὑπὸ τοῦ Παντοδυνάμου Δημιουργοῦ, εὑρηνται καὶ ἐν ταῖς σελίσι 176,204 καὶ 224 τῶν «Συμμίκτων» αὐτοῦ.

Nº 32. De Ecclesia Occidentalis atque Orientalis perpetua consensione, libri tres; ejusdem dissertationes de Dominicis et hebdomadibus Græcorum, et de missæ præsanctificatorum; cum Bartholdi Nichusii ad hanc annotationibus, de communione Orientalium sub specie unica. Coloniæ Agrippinæ (Amsterdam) 1648 in 4⁰ καὶ 1694 in 4⁰.

Κατὰ τὴν κοινὴν τῶν τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης Θεολόγων γνώμην, τὸ μᾶλλον ἄξιον λόγου πόνημα τοῦ Ἀλλατίου, τοῦ γράψαντος αὐτὸ κατὰ προτροπὴν Οὐρβανοῦ Ὀγδόου, τοῦ προσπαθοῦντος τότε παντὶ σθένει ἑνῶσαι τὰς δύο ἀντιφρονούσας Ἐκκλησίας, τὴν Ἀνατολικὴν δηλαδὴ καὶ τὴν Δυτικήν.— Προσφωνεῖται Λουδοβίκῳ ΙΔ' τῷ τῆς Γαλλίας νεαρῷ ἄνακτι, καὶ πραγματεύεται περὶ τῶν μηδαμινῶν αἰτιῶν τῶν προξενησασῶν τὸ σχίσμα, καὶ περὶ τῶν ἑπομένως μὴ ὑπαρχουσῶν μεγάλων διαφορῶν μεταξὺ τῶν δύο δογμάτων. Τὸ ὀγκῶδες τοῦτο βιβλίον, ἐν τῇ ἀρχῇ μάλιστα τοῦ ὁποίου εὕρηται καὶ τὸ προμνημονευθὲν ποίημα τοῦ Ἀλλατίου τὸ ἐπιγραφόμενον Ἑλλὰς, καίτοι σπάνιον λίαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἕνεκα τῶν ὀλίγων πρὸς πώλησιν ὑπαρχόντων ἀντιτύπων, νῦν εἶναι ἀρκούντως κοινὸν, ἀνακαλύψαντος τῷ 1720 ἔτει, ἐν Ἀμστελοδάμῳ, τοῦ σοφοῦ Δανιὴλ Ὀρτεμὲλς, ἐν ταῖς ἀποθήκαις ἀποβιώσαντος βιβλιοπώλου κιβώτια πλήρη αὐτῶν.

Nº 33. Commentario in Ioannis Papissæ fabulam. Romæ 1650 in 8⁰.

Ἕτερον ὑπόμνημα κατὰ τῶν γνωματευσάντων ὅτι ἀληθῶς γυνὴ, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης Η'. ἐν Ῥώμῃ μετὰ τὴν τελευτὴν Λέοντος Δ'. καὶ πρὸ τῆς ἐκλογῆς εἰς τὴν Παπικὴν Ἕδραν Βενεδίκτου Γ'. ἐπάπευσε.

Nº 34. Georgii Acropolitæ Magni Logothetæ, Historia Byzantina ab anno 1204 quo desinit Nicetas ad annum 1261, quo ultimum Francorum Imperatorum ab urbe a Michaile Palæologo expulsus est; Iœlis Chronographia Compendiaria et Ioannis Canani narratio de bello Constantinopolitano Græce. Interprete Leone Allatio, cum ejusdem notis, et Theodori Dousæ observationibus; accepit ejusdem Allati *diatriba de Georgiorum Scriptis*. Parisiis 1651 grand in folio.

Ὁ ἄνω τόμος ὡς ἀποτελῶν μέρος τῆς Συλλογῆς τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων (Corpus Scriptortum Historiæ Byzantinæ) εὑρίσκεται καὶ ἐν ταῖς τρισὶ μέχρι νῦν ἐν Παρισίοις (1644—1711, 36 τόμ. εἰς φύλ.), ἐν Βενετίᾳ (1722—33,35 τομ. εἰς φυλ.) καὶ ἐν Βιέννῃ (828 etc. . . τόμ. εἰς 8ον) ἐκδόσεσι.

Nº 35. Græciæ Orthodoxæ, Tomus Primus, in quo continentur Scriptores, Nicephorus Blemmida, Ioannes Veccus Patriacha Constantinopolitanus, Petrus Episcopus Mediolanensis, Georgius Pachymeres, Esaïas Cyprius, Ioannes Argyropoulos, Gregorius Protosyncellus Patriarcha Constantinopolitanus, Georgius Trapezuntius, Ioannes Plusiadenus, Hilarion Monachus et Nicetæ Byzantius. De processione Spiritus Sancti, et alliis; accedunt de Gregorio Palama Archiepiscopo Thessalonicensi Græcorum Sententiæ; Leo Allatius nunc primum e tenebris eruit, et Latine vertit; cujus notæ in prostremum tomum reijciuntur. Gr. et Lat. Romæ 1652 in 4⁰.

Nº 36. Græciæ Orthodoxæ, Tomus Secundus, in quo continentur Scriptores, Ioannes Veccus Patriarcha Constantinopolitanus, Constantinus Meliteniota Chartophylax, Georgius Metochita Diaconus Magnæ Ecclesiæ, et Maximus Chrysoberga; De procession spiritus Sancti et alliis; Leo Allatius nunc primum e tenebris eruit, et Latine vertit; cujus notæ in prostremum Tomum reijciuntur. Gr. et Lat. Romæ 1659 in 4⁰.

Ὁ τρίτος τόμος τῆς τὰς περὶ Ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου πνεύματος καὶ παντοίας ἑτέρας τοῦ αὐτοῦ εἴδους περιεχούσης διατριβὰς συλλογῆς ταύτης, ὃς ἔμελλε κατὰ τὴν ἐν τῷ προμετωπείῳ τῶν δύο πρώτων δημοσιευθέντων ὑπόσχεσιν τοῦ Ἀλλατίου, τὰ σχόλια περιέχειν, οὐδέποτε δυστυχῶς ἐξεδόθη.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΟΡΑΗ.

(Συνέχ. ἴδε φυλλάδ. 438.)

17

Ἐκ Παρισίων, 16 Ἰουλίου 1821

Τῷ Κ. Α. Κοντοσταύλῳ, (Εἰς Λονδῖνον)

Φίλε συμπατριῶτα,

Δὲν σ' ἐλησμόνησα· εἶχα τὴν διεξοδικὴν ἐπιστολήν σου τῆς 7 Μαΐου· ἀλλὰ μ' ἔλιπεν ὁ καιρὸς, μ' ἔλιπεν ἡ δύναμις ἡ σωματικὴ, καὶ τὸ πλέον ἀναγκαῖον τῶν ἄλλων, τῆς ψυχῆς ἡ ἡσυχία, τὴν ὁποίαν εἶχαν ταράξειν πρὸ πολλοῦ διάφοροι περιστάσεις, καὶ τὴν ἐκαταζάλισαν τώρα, ἀντὶ νὰ τὴν γαληνίσωσιν, τῆς Ἑλλάδος αἱ συμφοραὶ ὄχι τόσον ὅσαι συνέβησαν, ὅσον ὅσας ἀκόμη μᾶς φοβερίζει τὸ ψυχομάχημα τοῦ τυράννου. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ θηρίον πνέει τὰ λοίσθια· οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ Ἑλλὰς μέλλει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπ' αὐτό· ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴν ἀγοράσωμεν τὴν ἐλευθερίαν ὑπερακριβά.

Μὲ θλίβει ἀκόμη καὶ ὁ λογισμὸς, μὴ οἱ καλοί σου Ρ. μᾶς πραγματεύονται, ὡς ἐπραγματεύοντο ἕως τώρα οἱ Εὐρωπαῖοι τοὺς μαύρους τῆς Ἀφρικῆς· μὴ μᾶς ἔβαλαν ἐμπρὸς νὰ δαμάσωμεν πρῶτοι ἡμεῖς τὸ θηρίον, διὰ νὰ δώσωσιν ἔπειτα εἰς αὐτὸ τὴν τελευταίαν πληγὴν αὐτοί! Τοιαύτη πολιτικὴ εἶναι ἀσυγχώρητος. Κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις, αἱ σφαγαὶ ἤρχισαν πάλιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ πλειοτέραν θηριωδίαν. Τρέμει ἡ χείρ μου, οὐδ' ἐμπορεῖ νὰ γράψῃ περισσότερα. Τῶν Κοζάκων τὸν τόπον ἐλάβαμεν, μὲ ταύτην ὅμως τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ Κοζάκοι φονεύουν πλέον παρὰ φονεύονται, ἡμεῖς δὲ οἱ ταλαίπωροι κινδυνεύομεν νὰ κενώσωμεν τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ ἔλθωσιν ὕστερον νὰ τὴν κατακληρονομήσωσιν οἱ Κοζάκοι.

Τὴν περασμένην ἑβδομάδα σοῦ κατεύθυνα τὸν ἐξοχώτατον ἰατρόν· εἰπέ τον ἀοπαζόμενος, ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἔλαβα ἀκόμη δι' αὐτὸν ἀπὸ τὴν πόσταν δύο ἐπιστολὰς (chargées) καθὼς λέγουν, καὶ τὰς κρατῶ κατὰ τὴν ὁποίαν μ' ἔδωκε διαταγὴν, ἕως νὰ ἐπιστρέψῃ. Ὑγίαινε! Ὑγιαίνετε ὅλοι οἱ αὐτοῦ συμπατριῶται!

Ὁ φίλος σας
ΚΟΡΑΗΣ.

Παρακαλῶ σε νὰ μὲ κάμῃς τὴν χάριν νὰ μοῦ προμηθεύσῃς τὴν νέαν ἔκδοσιν τοῦ *Θεατοῦ*, ἐκδομένην πρὸ τριῶν ἐτῶν.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

(Ἐπανόρθωσις.)

Ἐν τῷ τοῦ παρελθόντος μηνὸς τεύχει ἐξεδώκαμεν 18 ἐπιγραφὰς τῆς Τόμεως κατὰ ἀντίγραφα ἐκεῖθεν σταλέντα. Δὲν ἠξεύραμεν δὲ ὅτε παρεδίδομεν εἰς τύπωσιν τὸ ἡμέτερον ἄρθρον (τῇ 24 Μαΐου) ὅτι μία ἐκείνων τῶν ἐπιγραφῶν, ἡ ὑπ' ἀρ. 6 εἰς γλῶσσαν Λατινικὴν συντεταγμένη καὶ ἴσως ἡ σημαντικωτέρα πασῶν, βεβαίως δὲ ἡ δυσκολωτέρα εἰς μεταχείρισιν καὶ ἑρμηνείαν, εἶχεν ἤδη παρ' ἄλλου ἐκδοθῇ ἐν Εὐρώπῃ. Σήμερον εἴδομεν τὸ τοῦ Ἀπριλίου 1868 φυλλάδιον τῆς Revue archéologique de Paris, ἔνθα ἐν σελ. 272 εὕρομεν τὴν ἐπιγραφὴν ἐκείνην πολὺ κάλλιον κατὰ τὸ κείμενον ἐκδεδομένην ὑπὸ τοῦ Γάλλου E. Desjardins καὶ ἡρμηνευμένην δὲ ἐπαρκῶς. Ὁ κ. Desjardins εἶχεν ἰδεῖ αὐτὸς τὸν λίθον ἐν Κωνσταντσᾳ, τῇ ἀρχαίᾳ. Τόμει, καὶ δὲν ἦτο ἠναγκασμένος ἐπὶ ἀντιγράφου ξένου νὰ ψηλαφᾷ εἰς τὰ σκότη τῆς ἀβεβαιότητος. Προσέτι δὲ ἡ λογιότης αὐτοῦ καὶ ἡ ἐμπειρία τῷ διευκόλυναν τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερομένου ἀνδρὸς καὶ ἐξ ἄλλων δύο πρώην ἤδη ἐγνωσμένων ἐπι-

γραφῶν, καὶ οὕτω τῶρα σχεδὸν βεβαιούμεθα, ὅτι ὁ τιμώμενος Λ. Ἄννιος Ἰταλικὸς Ὀνωρᾶτος, ἦτο ὑποκατασταθεὶς ὕπατος (suffectus Consul) καὶ διὰ τοῦτο τὸ ὄνομά του δὲν φέρεται ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς τῶν ὑπάτων, καὶ τὸ μνημεῖόν του θὰ ἐστήθη ἐν Τόμει μετὰ τὸ 222 μ. Χρ. ἔτος. Ἰδοὺ τῶρα τὸ κείμενον τὸ Λατινικὸν κατὰ τὴν τοῦ Desjardins ἔκδοσιν μετὰ καὶ τῶν συμπληρώσεών του, ἃς ἔδωκε, τῶν συντετμημένων κατ' ἔθος Ῥωμαϊκὸν λέξεων.

L(ucio) Annio L(ucii) f(ilio), Quir(ina tribu), Italic(o) Honorato cons(uli), sodali Hadrianali, leg(ato) Aug(usti) pr(o)pr(ætore) Prov(inciæ) Moes(iæ) inf(erioris), cur(atori) oper(um) pub(licorum), cur(atori) Neap(olitanorum) et Atel]l(anorum) præf(ecto) ær(arii) milit(aris), leg(ato) leg(ionis) decimæ tertiæ Gem(inæ), jurid(ico) per Fl(aminiam) et Umbriam, cur(atori) viæ Lavic(anæ) et Lat(inæ) vcter(is), prætori qui jus dixi inte(r) cive(s) et civis et peregr(inos), trib(uno) p(lebis), q(uæstori) prov(inciæ) Achajæ, sevir[o] turmar(um) equ(estrium), quatuorvir(o) viar(um) curandarum; Fl(avius) Severianus dec(urio) alæ primæ At[?]ectorum Severianæ, candidatus ejus.

Ἂς μὴ σπεύσῃ δέ τις τῶν ἡμετέρων νὰ παραξενευθῇ, πῶς ἡμεῖς τῇ 24 Μαΐου 1868 δὲν ἐγνωρίζομεν τὸ ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ ἐκδοθὲν φυλλάδιον τῆς Revue archéologique τῶν Παρισίων. Ταῦτα συμβαίνουσιν καθ' ἡμέραν εἰς τοὺς ἀρχαιολογοῦντας, καὶ ἀπόδειξις τούτου εἶναι καὶ τὸ τελευταῖον φυλλάδιον τοῦ Ἰουνίου τῆς αὐτῆς Revue, ἐν ᾧ ἐν σελ. . . . . ἐμπεριέχεται ἐκδεδομένη ὡς ἀνέκδοτος τέως μία ἐπιγραφὴ σημαντικὴ ἐκ Βιζύης τῆς Θρᾴκης, ἥτις ἤδη πρὸ δεκατριῶν ὅλων ἐτῶν ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Ἀλ. Ρ. Ῥαγκαβῆ ἐν τῷ Β' τόμῳ τῶν αὐτοῦ Antiquités Helléniques ὑπ' ἀρ. 1236.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ ἁ Ἰουλίου 1868.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Δ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΦΑΡΜΑΚΟΠΩΛΙΣ. Ἡ Κυρία Ἰσαβέλλα Θὸρν ἔδωκεν ἐν Λονδίνῳ μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας ἐξετάσεις φαρμακοπώλιδος. Ἑξήκοντα ἑπτὰ ἦσαν οἱ ἐν ταὐτῷ ἐξετασθέντες, τεσσαράκοντα δὲ ἑπτὰ ἐγένοντο δεκτοί, ἐξ ὧν ἡ Κ. Θὸρν ἦτο ἐκ τῶν ἓξ πρώτων. Αἱ γραπταὶ δὲ αὐτῆς ἐκθέσεις ἦσαν τοσούτῳ καλαί, ὥστε ἀπηλλάγη τῆς συνήθους προφορικῆς ἐξετάσεως.

ΠΡΟΡΡΗΣΙΣ. Ὁ Θωμᾶς Μοὺλτ, ἀστρονόμος Γάλλος, προεῖπε τὸ 1268, ἤτοι πρὸ ἓξ ὅλων ἑκατονταετηρίδων τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ ἐνεστῶτος 1868 ἔτους· «Τὸ 1868 τὸ μὲν ἔαρ ἔσεται γλυκὺ καὶ ὡραῖον, τὸ δὲ θέρος ξηρὸν καὶ θερμὸν, καὶ τὸ φθινόπωρον εὔκρατὲς καὶ εὔφορον. Πολὺς σῖτος θέλει γίνει εἰς πάσας τὰς χώρας καὶ διὰ τοῦτο ἔσεται εὐθηνός. Μετὰ τὸν Αὔγουστον ὁ τρυγετὸς ἔσται καλὸς καὶ ἄφθονος εἰς πολλὰς χώρας, ὥστε ὁ οἶνος θέλει πωλεῖσθαι εὐθηνὰ, δι' ὃ ἅπαν τὸ χριστιανικὸν πλήρωμα ὀφείλει νὰ δοξάσῃ τὸν Θεόν.» Φαίνεται δὲ, ἐξ ὅσων μέχρι τοῦδε εἴδομεν, ὅτι ἡ προαιωνία αὕτη πρόρρησις θέλει ἀληθεύσει.

ΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ. Τὸν παρελθόντα Μάϊον ἀνεγνώσθη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἡ περὶ τοῦ Βουτσιναίου διαγωνίσματος ἔκθεσις· ἀπενεμήθη δὲ τὸ χιλιόδραχμον βραβεῖον τῷ ποιήσαντι τὴν ἐπιγραφομένην *Ὁ λοχαγὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς* κωμῳδίαν, οὗ τινος τὸ ὄνομα ἔμεινεν ἄγνωστον· αἱ δὲ χίλιαι δραχμαὶ ἐδόθησαν, κατ' ἔγγραφον αἴτησιν τοῦ ἀγνώστου ποιητοῦ, εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Κρητῶν. Πλεῖστοι ὅμως ἀξιοῦσιν ὅτι τῆς κωμῳδίας ταύτης πατὴρ εἶναι ὁ Κ. Ἀγ. Βλάχος, οὗτινος καὶ ἄλλα ἔργα ποιητικὰ καὶ φιλολογικὰ ἐβραβεύθησαν.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ. Ἐκ τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἐθνικῆς ἐφημερίδος ποριζόμεθα τὰς ἀκολούθους περὶ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ πληθυσμοῦ πληροφορίας.

Ἡ γενικὴ ἀπαρίθμησις τοῦ Ζολβεράϊν ἐγένετο τὴν 3 τοῦ παρελθόντος Δεκεμβρίου. Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ἠλαττώθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀλλ' οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὅσον ἐπροσδοκᾶτο. Ὁ ὅλος πληθυσμὸς τῆς Γερμανίας, ἐξαιρουμένου τοῦ Αὐστριακοῦ κράτους, συμποσοῦται εἰς 38,697,344 ψυχὰς, ἢ κατὰ ἥμισυ ἑκατομμύριον πλειότερον τοῦ τῆς Γαλλίας. Ἡ Πρωσσία σήμερον περιέχει 24,013,765. Ἡ δὲ αὔξησις κατὰ τὰ τελευταῖα τρία ἔτη φαίνεται ἀναβαίνουσα εἰς 423,126 ἢ 141,042 κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἑνὸς ἔτους.

Ἀπὸ τοῦ 1855 ἕως τοῦ 1864 ὁ πληθυσμὸς ηὔξησε μόνον κατὰ 233,000. Ἡ ἐλάττωσις αὕτη εἴς τινα κράτη γίνεται καταφανεστέρα ἢ εἰς ἄλλα. Οὕτω, π. χ., ἐν Βαυαρίᾳ ὅπου ὁ πληθυσμὸς ἀναβαίνει εἰς 4,823,606, ἡ ἐτήσιος αὔξησις ἠλαττώθη ἀπὸ 29,000 εἰς 5,400.

Ἡ Σαξωνία ἀριθμεῖ 2,426,193, ἡ δὲ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ της εἶναι μόνον 27,000 ἀντὶ 36,000 πρότερον.

Ὁ τοῦ Μέκλεμβουργ πληθυσμὸς ἀναβαίνων κατὰ τὸ 1864 εἰς 552,612, ἔκτοτε ηὔξησεν εἰς 560,732.

Φ. Α. Μ.